

**MOĞOLİSTAN'IN BAYAN-OLGİİ BÖLGESİNDEKİ
KAZAK ÖĞRENCİLERİN TÜRKİYE TÜRKÇESİ
ÖĞRENİRKEN YAPTIKLARI YAZILI ANLATIM
YANLIŞLARININ DİL BİLGİSİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

NURBAKHYT JARBOLD

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ

2012

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**MOĞOLİSTAN'IN BAYAN-ÖLGİİ BÖLGESİNDEKİ KAZAK
ÖĞRENCİLERİN TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÖĞRENİRKEN YAPTIKLARI
YAZILI ANLATIM YANLIŞLARININ DİL BİLGİSİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

The Evaluation Point of Grammar Written Expression Mistakes of Kazakh
Students, Who is Living in Bayan-Ulgii Province of Mongolia, While Learning Turkey
Turkish

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nurbakhyt JARBOLD

Danışman: Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ

ERZURUM

Temmuz, 2012

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ danışmanlığında, Nurbakhyt JARBOLD tarafından hazırlanan “Moğolistan’ın Bayan-Ölgii Bölgesindeki Kazak Öğrencilerin Türkiye Türkçesi Öğrenirken Yaptıkları Yazılı Anlatım Yanlışlarının Dil Bilgisi Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı çalışma / / tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından. Türkçe Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi : İmza:

Jüri Üyesi : İmza:

Jüri Üyesi : İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.. / .. /

Prof. Dr. H. Ahmet KIRKKILIÇ

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİMİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Moğolistan’ın Bayan-Ölgi Bölgesindeki Kazak Öğrencilerin Türkiye Türkçesi Öğrenirken Yaptıkları Yazılı Anlatım Yanlışlarının Dil Bilgisi Açısından İncelenmesi” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

24 / 07 / 2012

Nurbakhyt JARBOLD

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MOĞOLİSTAN'IN BAYAN-ÖLGİİ BÖLGESİNDEKİ KAZAK ÖĞRENCİLERİN TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÖĞRENİRKEN YAPTIKLARI YAZILI ANLATIM YANLIŞLARININ DİL BİLGİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Nurbakhyt JARBOLD

Danışman: Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ

2012, 165 sayfa

Bu araştırmanın amacı, Moğolistan'ın Bayan-Ölgii ilinde yaşayan ve Türk Kolejinde öğrenim gören Türk asıllı Kazak öğrencilerin, Türkiye Türkçesini öğrenirken yazılı anlatımda yaptığı dil bilgisiyle ilgili yanlışları tespit etmek ve bu yanlışları dil bilgisi açısından değerlendirerek Kazaklara Türkiye Türkçesi öğretimi konusunda yapılacak çalışmalara katkı sağlamaktır.

Araştırmada, bu amaca uygun olarak doküman inceleme yöntemiyle başvurulmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu Moğolistan'ın Bayan-Ölgii ilindeki Türk Kolejinde eğitim-öğretim gören 80 öğrenci oluşturmaktadır.

Çalışmayla ilgili veri kaynakları, araştırmacı tarafından 2011- 2012 eğitim öğretim yılı Bahar döneminde Moğolistan'ın Bayan-Ölgii ilindeki Moğol-Türk Kolejinde öğrenim gören öğrencilerden elde edilmiştir. Araştırmacı "Moğolistan'ın Bayan-Ölgii Bölgesindeki Kazak Öğrencilerin Türkiye Türkçesi Öğrenirken Yaptıkları Dil Yanlışlarının İncelenmesi" projesi kapsamında bulunduğu Moğolistan'ın Bayan-Ölgii kentinde, Moğol-Türk Kolejinde öğrenim gören Türk asıllı Kazak öğrencilere yazılı anlatım çalışması yaptırmış ve araştırmanın verilerini "Türkiye Türkçesi" dersi kapsamında uyguladığı 80 yazılı sınav kâğıdından elde etmiştir. Doksan dakikalık sürede öğrencilerden kendilerine verilen konular (Kazak kültürü, Moğolistan'daki Kazakların yaşamları, bir gün boyunca yapılanların anlatılması vb.) ile ilgili düşüncelerini yazılı anlatım kuralları çerçevesinde yazmaları istenmiştir. Ayrıca araştırmacı tarafından, söz konusu eğitim öğretim kurumunda yapılan hatalara etki edebileceği düşünülen öğretim süreci, derslerin işlenişi, kullanılan kaynaklar vb. gibi birtakım faktörlere yönelik yapılandırılmamış gözlem ve görüşmeler de yapılmıştır.

Yapılan çalışma sonucunda Türk Kolejinde öğrenim gören Kazak öğrencilerin Türkiye Türkçesi öğrenirken ana dilleri olan Kazak Türkçesinden çok miktarda olumsuz aktarım yaptıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kazak Türkçesi, Moğolistan, Türkiye Türkçesi, Türk Koleji

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

THE EVALUATION POINT OF GRAMMAR WRITTEN EXPRESSION MISTAKES OF KAZAKH STUDENTS,WHO IS LIVING IN BAYAN-ULGII PROVINCE OF MONGOLIA,WHILE LEARNING TURKEY TURKISH

Nurbakhyt JARBOLD

Advisor: Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ

2012, 165 page

The purpose of this research, detect the mistakes of grammar written expression of the Turkish origin of Kazakh students study in Turkish College which is in Bayan-Ulgii country of Mongolia and contribute to the point of teaching Turkey Turkish and future studies for Kazakh students.

In this research, the document examine method is applied in accordance with this purpose. Researcher's shift is composed of 80 students who are taking education in Turkish college which is in Bayan-Ulgii in Mongolia.

Data sources on this work, are obtained by researcher from students who study in Turkish college in Bayan-Ulgii, in Mongolia, in 2011- 2012 academic years fall term. The researcher "The purpose of this research, detect the mistakes of grammar written expression of the Turkish origin of Kazakh students study in Turkish college which is in Bayan-Ulgii country of Mongolia and contribute to the point of teaching Turkey Turkish and future studies for Kazakh students" within the project when he located in city Bayan-Ulgii, he is done written expression study to the students who are Turkish origin of Kazakh students study in Turkish college and data of research obtained from 80 exam papers which is applied scope of " Turkey Turkish" course.

In ninety- minutes duration, asked to write thoughts according to the rules of written expression about the given topics (Kazakh culture, the lives of Kazakh in Mongolia, explaining done for a day etc).

In addition, by the researcher, these mistakes were thought to affect the teaching process in educational institutions, lesson instructions, resources etc, like for some factors unstructured interviews were also performed.

As a result of this study Kazakh students in Turkish College while learning Turkey Turkish, they made a lot of negative transfer from their native Kazakh language.

Keywords: Kazakh Turkish, Mongolia, Turkey Turkish, Turkish College.

ÖN SÖZ

İnsanları diğer canlılardan ayıran temel özelliklerden biri olan dil, asırlardır en önemli iletişim aracı olarak varlığını sürdürmektedir. Milletler arasında artan ilişkiler ise ana dilinin dışında dilleri öğrenmeyi gerekli kılmıştır. Farklı milletlerle ve farklı devletlerle ilişki kurmak için daima ortak bir iletişim diline ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyacı karşılamak üzere her ülke kendi dilini farklı milletlere öğretmek ve farklı bir yabancı dili öğrenmek için girişimlerde bulunmuştur.

Türkçenin yabancılar tarafından öğrenilmesi günümüzde büyük bir hız kazanarak sürmektedir. Günümüzde yurt içi ve yurt dışında yabancılar için Türkçe öğretim merkezleri açılarak farklı hedef kitlelere ulaşılmaya çalışılmaktadır. Son yıllarda yabancılar için Türkçe öğretimi vazifesini yurt dışında Yunus Emre Enstitüsü üstlenmiş bulunmaktadır. Türkçe öğretimi merkezleri dışında dünyanın çeşitli üniversitelerinde Türk Dili ve Edebiyatı bölümleri kurulmuş Türkçenin öğretimi faaliyetleri bu bölümler aracılığıyla yürütülmektedir. Ayrıca dünyanın birçok yerinde Türk Kolejlere açılmış ve bu kolejlere Türkçe yabancı dil olarak öğretilmektedir.

Türk kolejlere bulunduğu ülkelerden biri de Moğolistan'dır. Moğolistan'daki Türk kolejlere Moğolca ve yabancı dil olarak da Türkçe öğretilmektedir. Moğolistan'da Kazakların yoğun olarak yaşadıkları Bayan-Ölgii ilinde 1994 yılından bu yana eğitim-öğretim faaliyetleri yürütmekte olan Türk Kolejlere öğrencilerinin çoğunluğunu Kazak Türkleri oluşturmaktadır. Türk Kolejlere mezun olan öğrencilerin çoğunluğu Türkiye'deki çeşitli üniversitelerde öğrenim görmektedir. Bu öğrenciler Türkiye'ye geldiğinde Türkiye Türkçesini anlama ve konuşma açısından sıkıntı çekmedikleri dikkate alınır ise Türkiye Türkçesinin ana dili Kazak Türkçesi olan öğrencilere öğretimi konusunda önemli aşama kaydedildiği düşünülmektedir. Ancak bu alanda yapılması gereken daha birçok çalışmanın olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Örneğin Türkiye Türkçesinin Kazak Türklerine öğretimi veya Türkiye Türkçesini öğrenirken karşılaştıkları güçlükler ile ilgili çalışmalar son derece azdır. Bu sebeple "Moğolistan'ın Bayan-Ölgii Bölgesindeki Kazak Öğrencilerin Türkiye Türkçesi Öğrenirken Yaptıkları Yazılı Anlatım Yanlıklarının Dil Bilgisi Açısından İncelenmesi" adlı bu çalışmada Kazak öğrencilerin Türkiye Türkçesini öğrenirken ses bilgisi, şekil

bilgisi, kelime bilgisi, cümle bilgisi ve anlam bilgisiyle ilgili yaptıkları yanlışlar tespit edilerek bu hataların ortadan kaldırılmasına yönelik birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmalarım süresince değerli zamanlarını ayırarak maddi manevi yardımlarını esirgemeyen, kendisinden çok şey öğrendiğim değerli hocam Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ'a; bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım değerli hocalarım Doç. Dr. Osman MERT'e ve Yrd. Doç. Dr. Semra ALYILMAZ'a; çalışma boyunca yardımda bulunan değerli arkadaşlarım Fatma ALBAYRAK'a Kürşad Çağrı BOZKIRLI'ya, Nurşat BİÇER'e, İsmail ÇOBAN'a, Nilüfer SERİN'e, Turyemurat BAKHYT'a, Moğolistan'ın Bayan-Ölgii ilindeki Türk Kolejinin idarecileri ve Türkçe öğretmeni Mira BIKRAN'a; çalışmama destek veren Atatürk Üniversitesi Rektörlüğüne teşekkürü borç bilirim.

Erzurum – 2012

Nurbakhyt JARBOLD

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	İ
TEZ ETİK VE BİLDİRİMİ.....	İİ
ÖZET.....	İİİ
ABSTRACT.....	İV
ÖN SÖZ.....	V
TABLolar (ÇİZELGELER) DİZİNİ.....	Xİİİ
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	XVİ

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırma Konusu ve Problemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	4
2.1. Çalışılan Konu ile İlgili Kuramsal Çerçeve	4
2.1.1. Yabancılara Türkçe Öğretiminin Tarihi.....	4
2.1.2. Kazak Adı ve Kazak Türkçesi	6
2.1.3. Kazak Türklerinin Tarihi	7
2.1.4. Moğolistan’da Yaşayan Kazak Türkleri	8
2.1.5. Kazak Türkçesi	9
2.1.6. Moğolistan’ın Bayan-Ölgii İlindeki Türk Koleji ve Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi.....	11
2.1.7. Yabancılara Türkçe Öğretimde Kullanılan Kaynaklar	12
2.1.8. Moğolistan’ın Bayan-Ölgii İlindeki Moğol-Türk Kolejinde Türkçe Öğretiminde Kullanılan Kaynaklar	13

2.1.9. Moğolistan’ın Bayan-Ölgii İlindeki Türk Kolejinde Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yöntemler	14
2.2. Çalışılan Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	24
3.1. Araştırmanın Modeli	24
3.2. Araştırma Grubu	24
3.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması	24
3.4. Verilerin Analizi	25

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM.....	26
4.1. Fonetik (Ses Bilgisi) Seviyesinde Karşılaşılan Yanlışlar	26
4.1.1. Ünlülerle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar	26
4.1.1.1. Ünlülerde inceleşme – kalınlaşma	26
4.1.1.1.1. İnceleşme	26
4.1.1.1.2. Kalınlaşma	28
4.1.1.2. Ünlülerde düzleşme.....	31
4.1.1.2.1. Düzleşme.....	31
4.1.1.3. Ünlülerde daralma – genişleme	32
4.1.1.3.1. Daralma.....	32
4.1.1.3.2. Genişleme	34
4.1.1.4. Ünlülerde düşme – türeme	36
4.1.1.4.1. Ünlü düşmesi	36
4.1.1.4.2. Ünlü türemesi.....	38
4.1.2. Ünsüzlerle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	39

4.1.2.1. Ötümlüleşme – ötümsüzleşme	39
4.1.2.1.1. Ötümlüleşme	40
4.1.2.1.2. Ötümsüzleşme	41
4.1.2.2. Patlayıcılaşma	43
4.1.2.3. Sızıcılaşma	44
4.1.2.4. Diğer ünsüz değişimleri	45
4.1.2.4.1. $y > n$	46
4.1.2.4.2. $n > y$	46
4.1.2.5. Ünsüzlerde düşme-türeme	47
4.1.2.5.1. Ünsüz düşmesi	47
4.1.3. Hece Olaylarıyla İlgili Karşılaşılan Yanlıklar	49
4.1.3.1. Hece düşmesi	49
4.2. Kavram İşaretleri ve Kavram İşaretleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlıklar	50
4.2.1. Kavram İşaretleme ve Kavramların İşaretlenmesi İle İlgili Yanlıklar	50
4.2.1.1. Gövde hâlindeki kavramların işaretlenmesi ile ilgili yanlıklar	50
4.2.1.2. Birden fazla anlam ögesiyle kurulmuş genel anlamlı kavram işaretleri ve bunlarla ilgili karşılaşılan yanlıklar	52
4.2.1.2.1. Belirtisiz isim tamlamaları ve belirtisiz isim tamlamalarıyla ilgili yanlıklar	52
4.2.1.2.1.1. Belirtisiz isim tamlamalarında ek seviyesinde karşılaşılan yanlıklar ...	52
4.2.1.2.1.1.1. Belirtisiz isim tamlamalarında tamlanan ekinin yanlış kullanımı	52
4.2.1.3. Tekrar grupları ve tekrar gruplarıyla ilgili yanlıklar	54
4.2.2. Kavram İşaretlerinin Seçimi İle İlgili Yanlıklar	55
4.2.2.1. Yakın anlamlı ya da ses itibarıyla birbirine benzeyen kavram işaretlerinin birbirinin yerine kullanılmasıyla ilgili yanlıklar	55
4.2.2.2. Uygun kavram işareti seçememekten kaynaklanan yanlıklar	57

4.3. İsim ve Fiil Tabanları ve İsim ve Fiil Tabanlarıyla İlgili Karşılaşılan Yanlışlar	58
4.3.1. İsimlerin Tekil ve Çoğul Şekillerinin Kullanımıyla İlgili Karşılaşılan Yanlışlar	59
4.3.2. Fillerin Olumlu ve Olumsuz Şekillerinin Kullanımıyla İlgili Karşılaşılan Yanlışlar	61
4.4. Kavram İlişkileriyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar	63
4.4.1. İsim Çekimleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar	63
4.4.1.1. İyelik ve iyelik çekimiyle ilgili karşılaşılan yanlışlar	63
4.4.1.2. I. teklik şahıs iyelik ekiyle ilgili karşılaşılan yanlışlar	63
4.4.1.1.1. I. çokluk şahıs iyelik ekiyle ilgili karşılaşılan yanlışlar	65
4.4.1.1.2. II. çokluk şahıs iyelik ekiyle ilgili karşılaşılan yanlışlar	66
4.4.2. Hâl Kategorisi Seviyesinde Karşılaşılan Yanlışlar	67
4.4.2.1. Nesne hâli ve nesne hâliyle ilgili karşılaşılan yanlışlar	67
4.4.2.2. Yerde bulunma hâli ve yerde bulunma hâliyle ilgili karşılaşılan yanlışlar	70
4.4.2.3. Zamanda bulunma hâli ve zamanda bulunma hâliye ilgili karşılaşılan yanlışlar	71
4.4.2.4. Birliktelik-beraberlik hâli ve birliktelik beraberlik hâliyle ilgili karşılaşılan yanlışlar	73
4.4.2.5. Hedef hâli ve hedef hâliyle ilgili karşılaşılan yanlışlar	74
4.4.2.6. Yönelme hâli ve yönelme hâliyle ilgili karşılaşılan yanlışlar	76
4.4.2.7. Vasıta hâli ve vasıta hâliyle ilgili karşılaşılan yanlışlar	77
4.4.2.8. Görelilik hâli ve görevlilik hâliyle ilgili karşılaşılan yanlışlar	79
4.4.2.9. Benzerlik hâli ve benzerlik hâliyle ilgili karşılaşılan yanlışlar	80
4.4.3. Fiil Çekimleri ve Fiil Çekimleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar	80
4.4.3.1. İsim fiil ve isim fiillerle ilgili karşılaşılan yanlışlar	81

4.4.3.2. Sıfat fiiller ve sıfat fiillerle ilgili karşılaşılan yanlışlar	83
4.4.3.2.1. Geçmiş zaman sıfat fiilleriyle ilgili karşılaşılan yanlışlar.....	83
4.4.3.2.2. Geniş zaman sıfat fiilleriyle ilgili karşılaşılan yanlışlar.....	86
4.4.3.2.3. Gelecek zaman sıfat fiilleriyle ilgili karşılaşılan yanlışlar.....	87
4.4.3.3. Zarf fiiller ve zarf fiillerle ilgili karşılaşılan yanlışlar.....	89
4.4.3.3.1. Hâl zarf fiilleriyle ilgili karşılaşılan yanlışlar	89
4.4.3.3.2. Zaman zarf fiilleriyle ilgili karşılaşılan yanlışlar	90
4.4.3.3.3. Sebep zarf fiilleriyle ilgili karşılaşılan yanlışlar	91
4.4.3.4. Belirtili tamlamalar ve belirtili tamlamalarla ilgili karşılaşılan yanlışlar ...	92
4.4.3.4.1. Belirtili isim tamlamaları ve belirtili isim tamlamalarıyla ilgili karşılaşılan yanlışlar	92
4.4.3.4.1.1. Belirtili isim tamlamalarında ek seviyesinde karşılaşılan yanlışlar	93
4.4.3.4.1.1.1. Belirtili isim tamlamalarında tamlayan ekinin yanlış kullanılması ...	93
4.4.3.4.1.1.2. Belirtili isim tamlamalarında tamlanan ekinin yanlış kullanılması ...	96
4.5. Cümle ve Cümleyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar	98
4.5.1. Cümlenin Öğeleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar	98
4.5.1.1. Yüklem fiil ve yüklem fiille ilgili karşılaşılan yanlışlar	101
4.5.1.1.1. Yüklem fiilde ek seviyesinde karşılaşılan yanlışlar	101
4.5.1.1.1.1. Yüklem fiilde zaman eklerinin yanlış kullanılmasından kaynaklanan yanlışlar	101
4.5.1.1.1.2. Yüklem fiilde ses seviyesinde karşılaşılan yanlışlar.....	102
4.5.1.1.1.2.1. Yüklem fiilde zaman eklerinin birbirinin yerine kullanılmasından kaynaklanan yanlışlar	103
4.5.1.1.1.3. Fiil çatıları ve fiil çatıları ile ilgili karşılaşılan yanlışlar	104
4.5.1.1.2. Yüklem fiilde kelime seviyesinde karşılaşılan yanlışlar.....	105
4.5.2. Cümlede Anlam Bilgisi Açısından Karşılaşılan Yanlışlar.....	106

4.5.2.1. Cümlede gereksiz kavram işareti kullanılmasından kaynaklanan yanlışlar	106
4.5.2.2. Cümlede kavram işaretlerinin yanlış yerde kullanılmasından kaynaklanan yanlışlar	107
4.5.2.3. Cümlede kavram işareti eksikliğinden kaynaklanan yanlışlar	108
4.6. Yazım ve Noktalama Seviyesinde Karşılaşılan Yanlışlar	109
4.6.1. Yazım kurallarıyla ilgili karşılaşılan yanlışlar	110
4.6.1.1. Büyük harflerin yazımıyla ilgili yanlışlar	110
4.6.1.2. Küçük harflerin yazımıyla ilgili yanlışlar	111
4.6.1.3. Sayıların yazımıyla ilgili yanlışlar	111
4.6.1.4. Birleşik kelimelerin yazımıyla ilgili yanlışlar	113
4.6.1.5. Bağlaçların yazımıyla ilgili yanlışlar	114
4.6.1.5.1. /da/ edatının yazımıyla ilgili yanlışlar	114
4.6.1.6. Yazı başlığının yazımıyla ilgili yanlışlar	116
4.6.1.7. Kelimelerin yanlış yazımı	117
4.6.2. Noktalama İşaretlerinin Kullanımıyla İlgili Karşılaşılan Yanlışlar	118
4.6.2.1. Virgülün kullanımıyla ilgili yanlışlar	119

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	121
KAYNAKÇA	130
EKLER.....	134
ÖZ GEÇMİŞ.....	147

TABLolar (ÇİZELGELER) DİZİNİ

Tablo 1. Kazak Türklerinin Günümüzde Kullandıkları Alfabe.....	10
Tablo 2. Ünlü İncelmesi İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	28
Tablo 3. Ünlü Kalınlaşması İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	30
Tablo 4. Ünlü Düzleşmesi İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	32
Tablo 5. Ünlü Daralması İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	34
Tablo 6. Ünlü Genişlemesi İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	36
Tablo 7. Ünlü Düşmesi İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	38
Tablo 8. Ünlü Türemesi İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	39
Tablo 9. Ötümlüleşme İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	41
Tablo 10. Ötümsüzleşme İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	43
Tablo 11. Patlayıcılaşma İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	44
Tablo 12. Sızıcılaşma İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	45
Tablo 13. Diğer Ünsüz Değişmeleri İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	47
Tablo 14. Ünsüz Düşmesi İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	48
Tablo 15. Hece Düşmesi İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	49
Tablo 16. Gövde Hâlindeki Kavramların İşaretlenmesi İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	51
Tablo 17. Belirtisiz İsim Tamlamalarında Tamlanan Ekinin Kullanımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	53
Tablo 18. Tekrar Grupları İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	54
Tablo 19. Yakın Anlamlı Kavram İşaretlerinin Birbirinin Yerine Kullanılması İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	57
Tablo 20. Uygun Kavram İşareti Seçmemek İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	58
Tablo 21. İsimlerin Tekil ve Çoğul Şekillerinin Kullanımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	61
Tablo 22. Fiillerin Olumlu ve Olumsuz Şekillerinin Kullanımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	62
Tablo 23. I.Teklik Şahıs İyelik Ekiyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	64
Tablo 24. I.Çokluk Şahıs İyelik Ekiyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	66
Tablo 25. III.Çokluk Şahıs İyelik Ekiyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	67

Tablo 26. Nesne Hâliyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	70
Tablo 27. Yerde Bulunma Hâliyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	71
Tablo 28. Zamanda Bulunma Hâliyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	73
Tablo 29. Birliktelik Beraberlik Hâliyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	74
Tablo 30. Hedef Hâliyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	75
Tablo 31. Yönelme Hâliyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	77
Tablo 32. Vasıta Hâliyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	78
Tablo 33. Görelilik Hâliyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	79
Tablo 34. Benzerlik Hâliyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	80
Tablo 35. İsim Fiillerle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	83
Tablo 36. Geçmiş Zaman Sıfat Fiilleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	86
Tablo 37. Geniş Zaman Sıfat Fiilleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	87
Tablo 38. Gelecek Zaman Sıfat Fiilleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	88
Tablo 39. Hâl Zarf Fiilleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	90
Tablo 40. Zaman Zarf Fiilleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	91
Tablo 41. Zaman Zarf Fiilleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	92
Tablo 42. Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Ekinin Kullanılması İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	96
Tablo 43. Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlanan Ekinin Kullanılması İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	98
Tablo 44. Özne İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	99
Tablo 45. Nesne İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	99
Tablo 46. Yönelme Tümlenci İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	100
Tablo 47. Şart Tümlenci İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	101
Tablo 48. Yüklem Fiilde Zaman Eklerinin Yanlış Kullanılması İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	102
Tablo 49. Yüklem Fiilde Zaman Eklerinin Birbirinin Yerine Kullanılması İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	103
Tablo 50. Fiil Çatıları İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	105
Tablo 51. Yüklem Fiilde Kelime Seviyesinde Karşılaşılan Yanlışlar.....	105
Tablo 52. Cümlede Gereksiz Kavram İşareti Kullanılması İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	107

Tablo 53. Cümlede Kavram İşaretlerinin Yanlış Yerde Kullanılması İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	108
Tablo 54. Cümlede Kavram İşareti Eksikliği İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	109
Tablo 55. Büyük Harflerin Yazımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	110
Tablo 56. Küçük Harflerin Yazımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	111
Tablo 57. Sayıların Yazımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	112
Tablo 58. Birleşik Kelimelerin Yazımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	114
Tablo 59. dA Bağlacının Yazımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	115
Tablo 60. Yazı Başlığının Yazımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	117
Tablo 61. Kelimelerin Yazımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	118
Tablo 62. Virgülün Kullanımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	120
Tablo 63. Fonetik (Ses Bilgisi) Seviyesinde Karşılaşılan Yanlışlar.....	121
Tablo 64. Kavram İşaretleri İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	123
Tablo 65. İsim ve Fiil Tabanları İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	124
Tablo 66. Kavram İlişkileri İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	125
Tablo 67. Cümle Seviyesinde Karşılaşılan Yanlışlar.....	126
Tablo 68. Yazım ve Noktalama İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar.....	127

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

STT: Standart Türkiye Türkçesi

TÖMER: Türkçe Öğretim Merkezi

MÖ: Milattan Önce

MS: Milattan Sonra [*MS*]

F: Frekans

TDK: Türk Dil Kurumu

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bu bölümü; problem durumu, araştırmanın amacı, önem, varsayımlar ve sınırlılıklar oluşturmaktadır.

1.1. Araştırma Konusu ve Problemi

Tarih boyunca çeşitli sebeplerle ortaya çıkan iletişim ihtiyacı, gerek bireyler gerekse büyük topluluklar ya da devletler arasında daima ortak bir iletişim dilinin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu durum “yabancı dil öğrenimi ve öğretimi” konusunun da bilimsel bir çalışma alanı olarak ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlamıştır. Yabancı dil öğrenimi / öğretimi söz konusu olduğunda, benzerlik ya da farklılık düzeyi ne olursa olursun iki farklı yapının (kişinin kendi dili /ana dil – öğrenmeye başladığı dil / hedef dil) karşı karşıya gelmesinden dolayı birtakım güçlüklerin ortaya çıktığı ve bu durumun dil öğrenenlerin pek çok hata yapmasına neden olduğu kabul edilen bir gerçektir. Bu yanlışlar kimi zaman hedef dili bilmemekten kaynaklansa da kimi zaman da -özellikle dillerin aynı dil ailesinden olma ya da benzer olma durumları söz konusuysa- ana dilden kaynaklanabilmektedir. Ayrıca öğrenilen ikinci, üçüncü yabancı dillerin de bu durum üzerinde etkisi olduğu araştırmacılarca ortaya konulmuştur (Mert; Gündoğdu ve Albayrak, 2012, s. 1).

Yapılan çalışmalar göstermektedir ki yeryüzünde konuşulmakta olan diller, köken ve yapı bakımından birbirleriyle akrabalık ilişkisi içerisinde olabilir ve çeşitli açılardan benzer özellikler taşıyabilirler. Bu da dil öğrenimi ve öğretimi sürecini önemli derecede etkileyebilmektedir. Genel olarak yabancı dil öğretimi söz konusu olduğunda öğrencilerin beraberinde getirdikleri kültürün kendi kültürlerine, kullandıkları dilin de kendi ana dillerine benzerliği ya da uzaklığının derecesi, öğrenme sürecini etkileyen en önemli faktörlerden birini teşkil etmektedir.

Türkiye Türkçesinin yabancılara öğretimi hususunda, son yıllarda Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik ve kültürel ilişkilerinin düzeyine paralel olarak özellikle Asya ülkelerinde Türkiye Türkçesine olan talep de artmaktadır. Kazak Türkleri arasında

da son yıllarda Türkiye Türkçesi öğrenme konusundaki talepler artış göstermektedir. Nitekim, Türkiye Türkçesi ile Türk lehçelerinin kuzey-batı grubuna dâhil olup en geniş coğrafi sahada (Kazakistan Cumhuriyeti, Doğu Türkistan ve Moğolistan) konuşulan lehçesi olan Kazak Türkçesi, yakın bir ilişki içerisindedir ve bu ilişki Türkoloji araştırmaları ve Türkiye Türkçesinin Kazaklara öğretimi açısından da önem kazanmaktadır. Söz konusu akrabalık ilişkisi dolayısıyla Kazak Türklerinin Türkiye Türkçesini öğrenme süreçleri olumlu yönde etkilenmektedir. Buna karşın Türkiye Türkçesiyle Kazak Türkçesi arasındaki farklılık arz eden özellikler de öğrenme sürecini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Özellikle çok benzer olan durumlarda, dil öğrenenlerce kendi anadillerinden olumsuz aktarım gibi yollarla yanlışlar yapılabilmektedir. Dolayısıyla bu güçlüklerin en aza indirilebilmesi için söz konusu öğrencilerin Türkiye Türkçesi öğrenirken yaptıkları yanlışların belirlenip incelenmesi ve bundan hareketle öğretim programlarının geliştirilmesi bir gereklilik hâline gelmektedir.

Yabancı dil öğreniminde hedef kitlenin sahip olduğu özelliklerin dikkate alınması ve bahsedilen güçlüklerin en aza indirilebilmesi amacıyla, Türkiye Türkçesi öğrenen Türk asıllı Kazak öğrencilerin dil öğrenme sürecinde yazılı anlatım çalışmalarının incelenerek yapılan yanlışların tespiti ve bunların sebeplerinin belirlenmesi kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın konusu, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi kapsamında Moğolistan'ın Bayan-Ölgii bölgesindeki Kazakların Türkiye Türkçesi yazılı anlatım becerilerinin incelenmesi olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın problemini ise “Bayan-Ölgii ilindeki Türk Kolejinde öğrenim gören Türk asıllı Kazak öğrencilerin Türkiye Türkçesini öğrenirken yazılı anlatımda yaptıkları dil bilgisiyle ilgili yanlışlar nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır.

Bu ana problem cümlesi doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

- 1) Moğolistan'da yaşayan Kazak öğrencilerin Türkiye Türkçesini öğrenirken yazılı anlatımda yaptığı fonetik (ses bilgisi) ile ilgili yanlışlar nelerdir?
- 2) Moğolistan'da yaşayan Kazak öğrencilerin Türkiye Türkçesini öğrenirken yazılı anlatımda yaptığı kavram işaretleri ile ilgili yanlışlar nelerdir?

- 3) Moğolistan’da yaşayan Kazak öğrencilerin Türkiye Türkçesini öğrenirken yazılı anlatımda yaptığı isim ve fiil tabanlarıyla ilgili yanlışlar nelerdir?
- 4) Moğolistan’da yaşayan Kazak öğrencilerin Türkiye Türkçesini öğrenirken yazılı anlatımda yaptığı kavram ilişkileriyle ilgili yanlışlar nelerdir?
- 5) Moğolistan’da yaşayan Kazak öğrencilerin Türkiye Türkçesini öğrenirken yazılı anlatımda yaptığı cümle ve cümleyle ilgili yanlışlar nelerdir?
- 6) Moğolistan’da yaşayan Kazak öğrencilerin Türkiye Türkçesini öğrenirken yazılı anlatımda yaptığı yazım ve noktalamayla ilgili yanlışlar nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Moğolistan’ın Bayan-Ölgii ilinde yaşayan ve Türk Kolejinde öğrenim gören Kazak öğrencilerin, Türkiye Türkçesini öğrenirken yazılı anlatımda yaptığı dil bilgisiyle ilgili yanlışları tespit etmek, bunların sebebini belirlemek ve daha sonra konuyla ilgili yapılacak çalışmalara katkı sağlamaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

“Yabancı dil öğretimi söz konusu olduğunda hedef kitlenin dili, o dilin ait olduğu kültür ve dili öğrenenlerin dil gelişim süreçlerinin de göz önünde bulundurulması ve bunlar dâhilinde yapılan yanlışların açıklanması gerektiği, yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur” (Mert, Gündoğdu ve Albayrak, 2012, s. 3).

Kuzey-Batı Türk lehçeleri grubunda bulunan Kazak Türkçesi ile Türkiye Türkçesi, gerek akrabalık gerekse geçmişe dayanan münasebetler dolayısıyla son derece yakın bir ilişki içerisinde ve bu ilişki, Türkoloji araştırmaları ve Türkiye Türkçesinin Kazak Türklerine öğretimi açısından da önemlidir.

Bu çalışma, Moğolistan’ın Bayan-Ölgii ilinde yaşayan Kazak öğrencilerin Türkiye Türkçesini öğrenirken yazılı anlatımda yaptıkları hataları saptamak ve bu hataları düzelterek dili daha doğru bir şekilde öğrenmelerine ve gelecekte bu alanda yapılacak çalışmalara kılavuzluk edecek bir kaynak oluşturma konusunda faydalı olacağı düşünülerek hazırlanmıştır. Ayrıca çalışmanın, Kazak Türkleri ile Türkiye Türkleri arasındaki tarihî ve kültürel bağların güçlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde çalışılan konu ve bu konuya kaynak teşkil eden kuramsal bilgiler, ilgili alan yazınından hareketle tanıtılmıştır.

2.1. Çalışılan Konu ile İlgili Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Yabancılara Türkçe Öğretiminin Tarihi

Geçmişten günümüze gerek bireylerin gerekse büyük topluluklar ya da devletlerin; seyahat, ticaret, sömürgecilik, evlilik gibi sebeplerle ve başkalarıyla iletişim kurmak amacıyla çoğu zaman ciddi ve bilimsel bir öğretim olmadan, doğal ortamda yabancı dil öğrendikleri bilinen bir gerçektir (Biçer, 2011).

Başlangıçta bireyler yahut topluluklar arasında iletişim sağlayabilmek amacıyla, karşılıklı konuşma ve anlaşılma esasına dayanan dil öğretimine ağırlık verilmesi muhtemeldir. Dolayısıyla konuşma dilini esas alan ve sistematik kurallara bağlı olmadan konuşmaya dayalı olarak gerçekleştirilen doğal yöntemin daha çok kullanıldığı tahmin edilmektedir. Doğal yöntem, yabancı dil öğrenen öğrencilere, başından itibaren öğretmenin kendi ana dili olan yabancı dili kullanarak, sürekli konuşmayla iletişim kurmak ve bu etkileşimi birbirleriyle bir metin oluştururcasına bağlantılı, ama dil bilgisi kuralları öğretilmeden anlaşılabilir ölçüde yalın bir cümle dizisiyle gerçekleştirmektedir (Demirel, 2004, s. 40).

Bir milletin fertleriyle iletişim kurmak isteyen farklı milletlerin mensupları o milletin dilini öğrenmek durumundadır. Bir yabancıya farklı bir dili öğrenmesi çok eski devirlerden beri ihtiyaç hâlinde var olagelmıştır. Geçmişte yabancı bir dili öğrenme ihtiyacı ve bu sebeple yapılan faaliyetler daha çok dinî ve ticari etkenlere dayanmaktadır. Farklı bir millettten öğrenilen dini anlayıp uygulamak için o dini temsil eden milletin dilini öğrenmeye gereksinim duyulmuştur. Aynı şekilde bir milletle ticari ilişkiler kurabilmek için de o milletin dilinin öğrenilmesi gereklidir. “Yabancı dil öğrenmek, bir dünyayı, yabancı bir kültürü de anlamak demektir” (Bölükbaş ve Keskin, 2010, s. 228). Yabancı bir kültür ile ilişki kurmak o kültürün dilini öğrenmeyi gerektirir.

Yabancı dil öğretimi genellikle üst kültürden alt kültüre doğrudur. Kültür ve medeniyette ilerlemiş bir toplumun dili ondan daha geride bulunan diğer toplumların bireyleri tarafından öğrenilir. (Biçer, 2011)

Türkçe, tarihi binlerce yıl öncesine kadar giden, dünyanın en zengin ve en eski dillerinden biridir. Hun İmparatorluğu (*MÖ* III. - *MS* I. yy.) döneminden beri bilinen, (Kök)Türk (*MS* VI - VIII. yy.) dönemiyle birlikte yazılı metinlerle izlenebilen Türkçe, öğretimi söz konusu olduğunda bu kadar uzun bir geçmişe sahip değildir. İlk ve Orta Çağ boyunca Türkçenin sistemli bir biçimde öğretilip öğretilmediği konusunda açık ve kesin bilgiler bulunmamaktadır. Uygur döneminde ve İslami dönemlerde birçok çeviri çalışması yapılmışsa da aile ve çevre dışında bir dil öğretimi yapıp yapılmadığı konusunda aydınlatıcı bilgilere rastlanmamaktadır (Ağar, 2004, s. 1).

Uygurlar bilimsel ve kültürel faaliyetlerde oldukça ileri bir konuma ulaşmışlardır. Özgün bir alfabenin kullanımı, yapılan çeviri faaliyetleri ve eser telifleri bize Uygurların ulaştıkları ileri dil düzeyi hakkında bilgi vermektedir. Yazılı belgelerde rastlanmamasına rağmen Uygurlar döneminde Türkçe bilen yabancıların var olduğu bir gerçektir (Biçer, 2011, s. 10).

Moğol hükümdarlarından Cengiz Han döneminde Uygur yazıcılarının devlet yönetiminde görev aldıkları ve resmî yazışmalarda etkin oldukları bilinmektedir. Bu dönemde Moğolların kendi alfabeleri olmadığı için yazıyı Uygur yazıcılarından öğrendikleri düşünülmektedir (Caferoğlu, 1984, s. 182).

Karahanlı Türkçesi döneminde İslâmiyetin dilinin Arapça olması nedeniyle Arapça ve ardından Farsça sözcükler hızla yaygınlaşmaya başlar. Ayrıca İslâm diniyle birlikte Arap alfabesi de benimsenmiştir. Bundan başka, bu dönemde özellikle Gaznelilerin XI. yüzyıl dolaylarında kendi dillerini bırakıp Farsçayı yüceltmeleri Türkçe için olumlu bir gelişme sayılmaz. Ancak bu dönemde hazırlanmış eserlerden biri olan *Divân-ı Lugâti't-Türk'ün*, Kaşgarlı Mahmut tarafından, Araplara Türkçeyi öğretme amacıyla yazılmış olması Karahanlı Türkçesi döneminde Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi hususunda önemli adımlardandır (Bayraktar, 2005, s. 1).

Kıpçak döneminde yabancılarla Türkçe öğretimi konusunda büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Belirli bir sistematığe dayanan, nitelikli Türkçe öğretim kitapları bu

dönemde hazırlanmıştır. Memluk devletinin yönetici ve ordu kesimi Türk olduğu için Türkçeye ve Türkçenin öğretimine oldukça fazla önem verilmiştir. (Biçer, 2011, s. 14).

Eski Anadolu Türkçesi döneminin dil tarihi açısından en önemli olayı Karamanoğlu Mehmet Bey'in yayımladığı “Bugünden sonra divanda, topluluklarda, çarşıda, mecliste, meydanda Türkçeden başka dil kullanılmayacaktır” buyruğudur. Ancak Karamanoğullarının aksine Selçuklu ve Osmanlılarda ise sanatçılar ve devlet adamlarınca Türkçe horlanmıştır. Bu yüzden çoğu dinsel içerikli ve edebî olan Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait eserler, Arapça ve Farsça sözcük ve tamlamalarla doludur. Türklerin Anadolu'ya göç etmelerinden ve Anadolu'ya yerleşip uyum sağlamalarından sonra başlayan Eski Anadolu Türkçesi döneminde Türkçenin ana dili olarak öğretimi önem kazanmış ve medreselerde ders kitabı olarak okutulmaya yönelik birçok yapıt yazılmıştır. Ancak Eski Anadolu Türkçesi kapsamına girebilecek yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili tek eser İbnü Mühennâ Lûgati olarak da bilinen Hilvetü'l-İnsân ve Heybetü'l-Lisân'dır. (Bayraktar, 2005, s. 1).

Cumhuriyet döneminde Türk Dili Tetkik Cemiyetinin kurulmasıyla Türk diline verilen önem artmış ve Türkçenin öğretimi de hız kazanmıştır.

Cumhuriyet döneminde yabancılara Türkçe öğretimi çeşitli üniversitelerin önderliğinde gelişmiştir. Boğaziçi Üniversitesi, Ankara Üniversitesi bu faaliyetlerin öncüleridir. Yabancılara Türkçe öğretimine öncülük eden bu kurumlar yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili ilk kaynakların yazılmasına öncülük eden kurumlardır. Boğaziçi Üniversitesi'nden Hikmet Sebüktekin ve Ankara Üniversitesi'nden Kenan Akyüz bu işe öncülük eden araştırmacılarıdır (Erdem, 2009, s. 890).

2.1.2. Kazak Adı ve Kazak Türkçesi

Kazak Türklerinin genel adı olan “Kazak” kelimesinin kökeni hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Kazak kelimesinin kökeni ve anlamı, günümüze değin çeşitli Türkologlarca araştırılmasına karşın, herkesin görüş birliğine vardığı bir açıklama ortaya konulmamıştır.

“Kazak adının tahlili konusu sadece Kazak araştırmacıların dikkatini çekmemiş, aynı zamanda yabancı araştırmacıların da üzerinde önemle durduğu ve çözülmesi gereken bir problem hâline gelmiştir” (Kalkan, 2006, s. 49).

Zeki Velidi Togan “Kazak” adının önceleri sultanlar için kullanıldığını söyler. Ona göre ad, daha sonra anlam genişlemesine uğrar. Sultanlara bağlı oymaklar ve devlet için de kullanılır. Siyasal bir amaçla, bir ayaklanma sonucu, çok kez ailesi olmaksızın (boydak) ve kimi zaman da ailesi ile birlikte toplumdan uzaklaşan, kırlara çekilen başkaldırıcılara “kazak” denir (Bozkurt, 2002, s. 446).

Prof. Dr. V. I. Veselowski’ye göre Kazak kelimesi, “kaza benzeyen insan, yani kuş gibi serbest” anlamına gelir. Kraft’a göre de kazak kelimesi, “kaz+ak”, “beyaz ana kaz” anlamındadır (Buran ve Alkaya, 2007, s. 273).

Kırgız ve Kazak şivelerinde “hür adam, gözü pek binici” anlamlarında kullanılan Kazak kelimesi, Tatar Türkçesi’nde “bekâr” anlamındadır ve Türkiye Türkçesi’nde ise “karısının sözüyle iş görmeyen koca” anlamları kazanmıştır (Özkan, 1997, s. 66).

Houstma; bilim dünyasına tanıttığı, 1245’te Mısır’da yazılmış Kıpçak lehçesine benzeyen el yazması lûgatte “kazak” kelimesinin “ailesiz, yalnız başına olan” anlamlarına geldiğini ileri sürmüştür (Buran ve Alkaya, 2007, s. 274).

2.1.3. Kazak Türklerinin Tarihi

“Kazak Türklerinin tarihi, Kazakların 15. yüzyılda Özbek Hanı Abu’l Hayr’a başkaldırmaları ile başlatılır” (Bozkurt, 2002, s. 446). Moğol kabilelerinden Oyratlar ile Kalmukların devamlı saldırıları sonucunda, Altın Orda Hanlığı çok zor duruma düşer. 1456 yılında Abu’l Hayr’ın Moğol saldırılarını önleyememesi sonucunda, bazı Türk halkları hanlıktan ayrılarak kuzeye doğru çekilmiştir. Törelere bağlı olarak hareket eden bu Türk halklarına “Kazak” adı verilmiştir (Buran ve Alkaya, 2007, s. 274).

İdil (Kazakça Edil) vadisinden Altaylara kadar uzanan geniş bozkırların hâkimi olan Kazak Türkleri, eskiden Türklerin ana yurdu olan bu bölgede uzun bir süre hür olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Yaşadıkları bu bölgeye Kazakistan adı verilmiştir. Kazak Türkleri, bu bölgede bulunan bir kısım Sibir ve Moğol asıllı kavimlerle kaynaşarak, onları kendi bünyeleri içerisinde eritmişlerdir (Buran ve Alkaya, 2007, s. 274).

Kazaklar bazı kaynaklara göre 16. yüzyılda bazılarının göre 17. yüzyıl bazılarının göre ise 18. yüzyılda cüzlere ayrılmıştır. Bu, eski bir göçebe Türk yaşam biçiminin Kıpçak bozkırlarına göre kurumlaşmasıdır. Kazak ulusunun o zaman kurumlaşan ve

yakın döneme dek süren yaşam biçimi şöyledir: Koca ulus *Ulu Cüz, Orta Cüz ve Küçük Cüz* olmak üzere üç büyük orduya ayrılır. (Bozkurt, 2002, s. 447; Özkan, 1997, s. 66.). Her cüzün kendi bağımsızlığını korumaya çalışması Kazakları zayıf düşürür. Bir yandan Kalmuklarla mücadele ederken, diğer yandan Ruslarla mücadeleye girmişlerdir. Devletin zayıf düşmesinden yararlanan Ruslar 1850 yılında İli havzasını kendi idaresi altına almış, bu tarihten sonra da Kazakistan'ı tamamen işgal etmişlerdir. 1882 yılında Kazaklar tamamen Rus boyunduruğuna girerler (Caferoğlu, 1988, s. 32).

“Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, diğer Türk Cumhuriyetleri gibi Kazak Türkleri de 16 Aralık 1991 tarihinde bağımsızlığını ilan eder ve bağımsız Kazakistan Cumhuriyeti'ni kurarlar” (Buran ve Alkaya, 2007, s. 274).

Şu an 10 milyonun üzerinde nüfusa sahip olan Kazakların yedi milyonu Kazakistan'da yaşamaktadır (İsmagulov, 2007, s. 35). Geri kalan kısmı ise diğer Türk cumhuriyetleri ile Moğolistan, Doğu Türkistan, Sibirya ve Afganistan'da yaşamaktadırlar (Özkan, 1997, s. 68).

2.1.4. Moğolistan'da Yaşayan Kazak Türkleri

Başlangıçta Doğu Türkistan'da yaşamlarını sürdüren Kazakların bir bölümü, 1860'tan itibaren Moğolistan'a göç etmeye başlamışlardır. Bu göçlerin bilinen başlıca sebebi, bölgedeki yaylaların daralmasıdır. Yayla bulmak için Moğolistan'a gelen Kazaklar, zamanla bugünkü Moğolistan topraklarında kalmışlar ve yaşamlarını burada sürdürmeye devam etmişlerdir (<http://kaznews.mn/index.php/interview/134-zardikhan> Erişim: 10.03.2012).

1938 yılında Moğolistan'da yaşayan Kazak Türklerinin eğitim görebilmesi için ilk Kazak Okulu açılır. Daha sonra 27 Temmuz 1940 yılında Moğolistan hükûmeti tarafından ilk Kazak ili olan “Bayan-Ölgii” kurulur. Kayıtlara göre Bayan-Ölgii ili ilk kurulduğunda, 10 ilçe ve 56 köyünde 7056 aile, 32301 kişi ve 9 milyondan fazla büyük ve küçükbaş hayvan bulunmaktaydı. Bugün bu ilde yaşayan Kazak nüfusunun 140.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca Kazaklar sadece Bayan-Ölgii değil Darhan, Erdenet ve Nalayh illerinde yaşamaktadırlar. Bu illerde yaşayan Kazakların büyük çoğunluğu ana dilleri Kazak Türkçesini unutmuş durumdadır. 1991 yılından itibaren Kazakistan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte Moğolistan'dan çok sayıda Kazak Kazakistan'a göç etmiştir. Moğolistan'da yaşamaya devam eden Kazakların

eğitim dili ilköğretimden liseye kadar Kazakçadır. Liseden itibaren devletin resmî dili olan Moğolcayla eğitimlerini sürdürmektedirler (<http://kaznews.mn/index.php/interview/134-zardikhan> Erişim: 10.03.2012).

2.1.5. Kazak Türkçesi

“Büyük Türk uluslarından biri olan Kazaklar, Türk toplulukları içerisinde “Kıpçak” koluna girerler” (Bozkurt, 2002, s. 445). Kazak Türkçesi de Kıpçak lehçe grubuna dâhil edilmektedir ve aynı zamanda Türk lehçeleri içerisinde en geniş alanda konuşulan Türk lehçesidir. Kazak Türkçesi bugün dağınık olarak Kazakistan, Doğu Türkistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Moğolistan gibi bölgelerde yaşayan Kazaklar tarafından konuşulmaktadır (Buran ve Alkaya, 2007, s. 275).

Kazak Türkçesinin söz varlığı öncelikle Türkçe asıllı kelimelerden oluşur. Türkçe kelimelerin dışında, Soğca, Toharca ve Moğolcadan alınan kelimeler yer alır. Ayrıca İslamiyet’in kabulü ile birlikte Arapça ve Farsçadan, Rus hâkimiyetinin yayılması ile de Rusçadan alıntılar yapılmıştır (Buran ve Alkaya, 2007, s. 275). Arapça ve Farsçadan az etkilenen Kazak Türkçesi daha çok Rusçadan etkilenmiş ve önemli sayıda kelime almıştır. Diğer Türk Cumhuriyetleri ile Moğolistan, Doğu Türkistan, Sibirya ve Afganistan’da yaşayan Kazak Türkleri yaşadıkları ülkenin resmî dilinden önemli ölçüde etkilenmiştir.

Moğolistan Kazakları da tıpkı diğer devletlerdeki Kazaklar gibi yaşadıkları devletin ana dilinden önemli derecede etkilenmişlerdir. Moğolcanın eğitim dili olması Moğolistan’da yaşayan Kazakların ana diline Mođolcadan kelimelerin aktarılmasında en önemli etkidir. Kazakistan’da konuşulan Kazak Türkçesi ile Moğolistan’da konuşulan Kazak Türkçesi arasında belirgin farklar vardır ve bu farklılıklar çoğunlukla konuşma dilindedir. Örneğin; Kazakistan’da konuşulan Kazak Türkçesinde ‘ş’ sesi Moğolistan’da konuşulan Kazak Türkçesinde ‘ç’ olarak, ‘c’ sesi ise ‘j’ olarak seslendirilir. Kazakistan Kazak Türkçesinde ‘ñ’ konuşma dilinde genellikle ‘n’ olarak kullanılmasına karşın Moğolistan’da konuşulan Kazak Türkçesinde ‘ñ’ sesi yazı dilinde olduğu gibi kullanılmaktadır.

Kazak Türklerinin yazı dilinin temeli Abay Kunanbayev tarafından atılır. Kazaklar, 1923 yılına kadar Arap alfabesini kullanırlar. Bu alfabe halk arasında genellikle dinsel amaçla kullanılır. 1928 yılında Sovyetler Birliğinde yaşayan diğer

Türk uluslarında olduğu gibi Kazaklar da Latin alfabesini kullanmaya başlarlar. 1940 yılı sonlarından günümüze değin ise Kiril alfabesi kullanılmaktadır (Bozkurt, 2002, s. 451).

Kazak Türklerinin bugün kullandığı alfabede 9’u ünlü (sesli), 23’ü ünsüz (sessiz) ve 7’si çift ses değerine sahip ve aynı zamanda daha çok Rusça kelimelerde görülen karakterler olmakla birlikte toplamda 42 karakter bulunmaktadır (Buran ve Alkaya, 2007, s. 282). Alfabedeki karakterler ve bu karakterlerin Latin alfabesindeki karşılıkları şu şekildedir:

Tablo: 1

Kazak Türklerin günümüzde kullandıkları alfabe Türkiye Türkçesindeki karşılığıyla aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Kiril	Latin	Kiril	Latin	Kiril	Latin	Kiril	Latin
А а	A a	И и	İ i	Р р	R r	Ш ш	Ş ş
Ә ә	Ä ä	Й й	Y y	С с	S s	Щ щ	Şş şş
Б б	B b	К к	K k	Т т	T t	Ъ ъ	
В в	V v	Қ қ	Q q	У у	U u	Ы ы	I ı
Г г	G g	Л л	L l	Ұ ұ		І і	İ i
Ғ ғ	Ğ ğ	М м	M m	Ү ү	Ü ü	Ь ь	(’)
Д д	D d	Н н	N n	Ф ф	F f	Э э	Ee (Éé)
Е е	E e	Ң ң	Ñ ñ	Х х	X x	Ю ю	Yu yu
Ё ё	Yo yo	О о	O o	Һ һ	H h	Я я	Ya ya
Ж ж	J j	Ө ө	Ö ö	Ц ц	Ts ts		
З з	Z z	П п	P p	Ч ч	Ç ç		

Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesi arasında çok sayıda ortak kelime olduğu bilinmektedir. Bu ortak kelimelerde kelime başı ve kelime sonlarında görülen bazı ses denklikleri şu şekilde gösterilebilir:

Türkiye Türkçesinde **ş** = Kazak Türkçesinde **s**

Türkiye Türkçesinde **ç** = Kazak Türkçesinde **ş**

Türkiye Türkçesinde **y** = Kazak Türkçesinde **j**

Türkiye Türkçesinde **g** = Kazak Türkçesinde **k**

Türkiye Türkçesinde **d** = Kazak Türkçesinde **t**

Türkiye Türkçesinde **ğ** = Kazak Türkçesinde **v**

Türkiye Türkçesinde **b** = Kazak Türkçesinde **m**

Türkiye Türkçesi **p** = Kazak Türkçesinde **b** (Ercilasun ve Kajıbek, 1991, s. 1047).

Bu ses farklılıklarına ilişkin bazı örnekler şu şekildedir (Ercilasun ve Kajıbek, 1991, s. 1051):

Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi
<i>üzüm</i>	<i>üzim</i>
<i>göl</i>	<i>köl</i>
<i>kız</i>	<i>kız</i>
<i>kar</i>	<i>kar</i>
<i>taş</i>	<i>Tas</i>

2.1.6. Moğolistan'ın Bayan-Ölgii lindeki Türk Koleji ve Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

Moğolistan'ın Bayan-Ölgii ilindeki Moğol-Türk Koleji, 1994 yılında eğitim öğretime başlamıştır. 1994-2012 yılları arasında 500 mezun veren bu okulda 8, 9, 10 ve 11. sınıf öğrencileri öğrenim görmektedir. Türk Kolejinde okuyan Kazak öğrenciler ana

dilleri Kazakçanın dışında Moğolca, İngilizce ve Türkçe öğrenimi görmektedirler. Türkçe dersleri, haftalık sekiz saattir.¹

2.1.7. Yabancılara Türkçe Öğretimde Kullanılan Kaynaklar

Türkçe, günümüzde çeşitli bölgelerde, geniş kitleler tarafından konuşulan bir dildir. Yaygın olarak konuşulan bir dili öğrenmek isteyenlerin de artması doğal bir durumdur. Türkiye Türkçesini yabancıların öğrenme nedenleri çeşitlilik gösterir. Genellikle Türkiye’de öğrenim görmek, ticaret, diplomatik ilişkiler vb. amaçlarla Türkiye Türkçesi öğrenilmek istenilmektedir.

Türkçe öğrenmek isteyen yabancılara dil öğretmek için Ankara Üniversitesi bünyesinde TÖMER kurulmuştur. Önce Ankara Üniversitesinde kurulan TÖMER, daha sonra Gaziantep ve İzmir’de de kurulmuştur. Günümüzde ise çeşitli üniversitelere bağlı dil öğretim merkezlerinde yabancılara Türkçe öğretimi yapılmaktadır.

Yabancılara Türkçesi öğretim merkezi TÖMER’in yurt içi ve yurt dışında sistemli bir Türkçe öğretimi gerçekleştirmek için kullandığı kaynaklar şöyle sıralanabilir:

- 1) Türkçe Öğreniyoruz ORHUN Dil Öğretim Seti
- 2) GÜNEŞ Türkçe Öğreniyoruz Dil Öğretim Seti
- 3) Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti
- 4) Gazi TÖMER Yayınları
- 5) Türkçe Öğreniyoruz Serisi
- 6) DİLSET Yayınları
- 7) Ankara Üniversitesi TÖMER Yayınları

¹ İlgili bölümdeki bilgiler, bizzat araştırmacı tarafından söz konusu okuldan alınan belgelerle ve okul yetkilileriyle yapılan görüşmelerle elde edilmiştir.

2.1.8. Moğolistan'ın Bayan-Ölgii İlindeki Moğol-Türk Kolejinde Türkçe Öğretiminde Kullanılan Kaynaklar

Moğolistan'ın Bayan-Ölgii İlindeki Moğol-Türk Kolejinde Türkçe öğretiminde kullanılan kitap, kaynak ve materyaller şunlardır:

Ankara Üniversitesi TÖMER Yayınları

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti, 1984 yılından beri yabancılar Türkçe öğreten Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama merkezi olan TÖMER tarafından hazırlanmıştır. 2000 yılından bu yana Türkçe öğretim seti hazırlama projesi kapsamında hazırlanan ve 2002 yılında yayımlanan 'Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Setinin' geliştirilmiş versiyonudur (Albayrak, 2010, s. 14-15). Avrupa Konseyi'nin Ortak Avrupa Çerçevesi (Common European Framework) kılavuzu doğrultusunda geliştirilen ve yurt dışındaki Türkoloji bölümleri ile özel dil kurslarında da uygulanan Yeni Hitit Türkçe Öğretim Seti her düzeye ait takımlar 1 adet ders kitabı, 1 adet çalışma kitabı, 1 adet öğretmen kitabı ve dinleme kayıtları (CD) gerecinden oluşmaktadır. Tematik desenlemenin, metinleştirmenin, dilbilgisel paradigmanın ve alıştırmaya tipolojisinin bütünüyle Ortak Avrupa Çerçevesine uygun olarak hazırlandığı "Yeni HİTİT" **Ders Kitapları**, sınıf ortamlarında kullanılmak üzere, her biri uygulanma saati ve yoğunluğu bakımından TÖMER Türkçe kurslarına paralel olarak içeriklendirilmiş on ikişer ünitelerden oluşan ders ve çalışma kitabı, düzey ve beceri düzeylerine uygun etkinlikler içermekte, kitaplarda kullanılan metinler dinleme, okuma, sözlü anlatım, karşılıklı konuşma ve yazılı anlatım becerilerini kazandırmaya yönelik çalışmalarla desteklenmekte ve etkinlikler, anlaşılması kolay yönergelerle sunulmaktadır (<http://www.tomer.ankara.edu.tr/html/yhitit.html>). Söz konusu öğretim seti Temel (A1 A2), Orta (B1 B2) ve Yüksek (C1 C2) olmak üzere altı seviyeden oluşmaktadır. Her bir seviye için ders kitabı, çalışma kitabı ve dinleme kayıtları oluşturulmuştur. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti'nde ders kitapları 12 ünitelerden oluşmaktadır ve her ünite 3'er alt konuya ayrılmıştır. Kitapta, metinlerle birlikte dinleme, okuma, sözlü anlatım, karşılıklı diyalog ve yazılı anlatım becerilerini geliştirmeye yönelik hazırlanan etkinlikler yer almış; ayrıca dil bilgisi tabloları ve özel

olarak hazırlanmış karşılıklı diyalog etkinlikleri hazırlanmış ve son bölümde “Dilbilgisi Desteği” başlığı altında dil bilgisi konularının özeti yapılmıştır (Albayrak, 2010, s. 15).

Gökkuşığı Türkçe Öğretim Seti

Yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla bilimsel araştırmalar ışığında hazırlanan Gökkuşığı Türkçe Öğretim Seti’nde; dil, kültür, konu, şekil ve görüntü bütünlüğüne önem verilmiştir. Geniş araştırma ve tecrübelerle dayanılarak hazırlandığı belirtilen ders kitaplarında Türkçenin en etkili metotlarla öğretilmesi amaçlanmıştır. Gökkuşığı Türkçe Ders Kitabı, farklı algılama stillerine göre; görsel, işitsel ve kinestetik (dokunsal) özelliklere sahip öğrenci kitlesinin farklılığına uygun bir yaklaşımla hazırlanmıştır. 13-18 yaş aralığındaki orta seviye öğrencilerine hitap eden Gökkuşığı Türkçe Ders Kitabı, beş ders kitabı, beş alıştırmaya kitabı ve iki dilbilgisi kitabı ve iki video ders kitabından ve her kitap 16’şar üniteden oluşmaktadır. Kitapların ve resimler tasarımıyla öğrencilerin öğrenme ortamlarını zevkli hâle getirerek onların Türkçeyi en güzel şekilde öğrenmesini amaçladığı yayınevinde bildirilmiştir. Gökkuşığı Türkçe Ders Kitabı her bir ünite; Kelimeler, Okuma-Anlama, Dinleme-Anlama, Konuşma, Yazma, Oyun-Eğlence, Dil Bilgisi ve Sözlükçe bölümleri bulunmaktadır Söz konusu öğretim seti ders kitabı 1 ve dil bilgisi 1 kitapları A1 ve A2 kategorisini kapsamaktadır yani temel seviyedir. Ders Kitabı 2 ve 3 ve ayrıca Dilbilgisi 2 kitabı B1 ve B2 kategorisini kapsamaktadır yani orta seviyedir. Ders kitabı 4 ve 5 ise C1 ve C2 kategorisini kapsamaktadır ve ileri seviyedir. Türkçeyi öğrenmek isteyenlere bir öğretmen yardımıyla temel seviyeden başlayıp ileri seviyeye kadar yardımcı olabilmek hedeflenmiştir. (<http://www.dilset.com/akademi/index.php/website/contentCtg/90> Erişim: 04. 05. 2012).

2.1.9. Moğolistan’ın Bayan-Ölgii İlindeki Türk Kolejinde Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yöntemler

Moğolistan’ın Bayan-Ölgii ilindeki Türk Kolejinde Türkçe öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikleri şöyle sıralayabiliriz:

Sözel Yöntem

Dilin yapılarının sınıflandırılması ve bu sınıflandırmaya bir sistem getirilmesi çabalarının bir sonucu olarak gelişen Sözel Yaklaşım, Palmer ve Hornby gibi araştırmacıların çalışmaları ile birlikte 1920’lerde şekillenmiştir... Çoğu zaman

Doğrudan Yöntemle karıştırılan Sözel Yöntem'in Doğrudan Yöntem'den en büyük farkı bir; uygulamalı dil bilim teorisine dayanmasıdır. Bu yöntem İngiliz "yapısalcılık" yaklaşımının ürünüdür. Kuramın teorisine göre konuşma dilin temelidir ve dil yetisinin özünde de yapı yatmaktadır. Dil yapılarına yönelik bilgiler ve yapıların kullanılabilceği durumlarla ilişkilendirmelidir (Kıvırcık, 2004, s. 11-12).

Dolaysız Yöntem

Dolaysız Yöntem, başka bir deyişle Doğrudan Yöntem / Düzvarım Yöntemi, 19. yy başlarında Dil bilgisi - Çeviri Yöntemi'ne bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Yöntem, yabancı dil öğretiminin dil bilgisi kurallarının ezberlenmesiyle gerçekleştirilemeyeceği ve çeviri ile ana dilden yararlanarak yapılan açıklamaların dilin kullanılmasına ilişkin bilgilerin edinilmesini sağlayamayacağını vurgulamakta ve böylece Dil bilgisi-Çeviri Yöntemi'ni eleştirmektedir... Doğrudan Yönteme göre yabancı dil öğrenmek, hedef dilde konuşulanları anlamak ve hedef dilde kendini ifade edebilmektir. Bir başka deyişle yabancı dil bilmek, o dilde başkalarıyla iletişim kurabilmektir. Bu bağlamda öğretmenin amacı öğrencinin hedef dilde iletişim kurmasını sağlamaktır. Öğrencinin hedef dilde iletişim kurmasını sağlayacak olan bilgileri öğrenciye aktarmayı amaçlayan öğretmen, öğrencinin hedef dilde düşünmesini sağlamaya çalışır. Bunun için kuralları direkt olarak öğrenciye aktarmaz. Öğrencinin kurallar ve sözcük anlamlarını kendisinin çıkarmasını sağlayacak sunumlar hazırlar. Öğrencinin kurallar ve sözcük anlamlarını kendisinin çıkarmasını sağlayacak sunumlar hazırlar. Öğrencinin hedef dilin kullanıldığı gerçek ortamdaymış gibi davranmasına çalışır. Bunun için de öğretmenin hazırladığı izlenç gerçek durumlara ve konulara dayanır. Öğretmen genelde açıklama yapmaktan kaçınır ve çeviri yapılmasına izin vermez. Öğrencinin ana dil arasındaki bağlantıları kendilerinin içsel olarak kurmalarını sağlamaya çalışır. Bunun yanında dili doğal olarak edinmeleri gerektiği düşüncesiyle ezberin doğru olmadığını savunur. Bu açılardan Doğrudan Yöntem, Dil bilgisi-Çeviri Yöntemi'nden tamamen ayrılır (Albayrak, 2010, s. 17-18).

Durumsal Yöntem

"Durumsal dil öğretiminin temelinde yatan öğrenme teorisi bir tür davranışçı alışkanlık öğrenme teorisidir. Öncelikle öğrenmenin koşullarına değil durumlarına yöneliktir. Örneğin, Frisby Palmer'in görüşlerini otorite olarak niteler: Palmer'in

belirttiği gibi, bir dili öğrenmede üç süreç vardır: Bilginin ya da malzemenin alınması, bunun tekrar yolu ile zihne yerleştirilmesi ve ta ki bir kişisel beceri hâline gelene kadar gerçek uygulamada kullanılması” (Gür, 1996, s. 37).

Durumsal yöntemde sınıf içi uygulamalar:

Yapısal bir program modeli ve sözcük listesi yöntemini oluşturur. Yapılar daima tümceler içinde öğretilir. Yeni tümce kalıpları durumsal bir yaklaşımla sunulur ve tekrara yönelik alıştırmalarla uygulaması yapılır. Alıştırmalar tekrar, sözcüklerin yerine farklı sözcükleri koyma, tüm öğrenciler tarafından tekrarlama, dikte, sözel araştırmalara dayalı okuma ve yazmayı içerir. İkili çalışma ve grup çalışmaları yapılmaktadır. Öğrenimin ilk evrelerinde öğrenci sadece dinler ve öğretmenin söylediklerini tekrar ederek sorulara yanıt verir. Bu evrede öğretmenin öğrenme olayı üzerinde bir denetimi yoktur. Ancak sonraları etkin katılım sağlanır. Burada öğrenci soru soran kişi konumuna geçse bile bu işlem öğretmenin denetiminde gerçekleşir, zira öğrencilerin hataları anında düzeltilmeli ve öğrencilerin yanlış alışkanlık edinmeleri önlenmelidir. Öğretmen sunu aşamasında bir model oluşturur. Sonra model doğrultusunda alıştırmaları yönlendirir. Ders kitabı sadece sınıfta yapılması gereken alıştırmaların ana hatlarını verdiği için yöntemin tüm başarısı öğretmene aittir. Çünkü dersi yönlendirecek olan öğretmendir ve öğretmenin başarısı sınıfa yansımaktadır. Durumsal Dil Öğretimi Yöntemi’nde hem ders kitabı hem de görsel malzeme kullanılmaktadır. Ders kitabında belli başlı dil bilgisi konuları etrafında gelişen ve sınırları kesin olarak çizilmiş dersler yer alır. Görsel malzemeler, duvar resimleri, kartlar vs.den oluşur (Kıvırcık, 2004, s. 12).

Bilişsel Yöntem

Bu yöntem Noam Chomsky’nin üretimsel dönüşümlü dil bilim kuramından ortaya çıkan bir yöntemdir. Chomsky 1957 yılında yayınladığı *Sözdizimi Yapıları* (Syntactic Structure) adlı kitabında yapısal dil bilime karşı çıkar. Chomsky’ye göre, bir dilde üretilmiş olan tümceleri incelemek yeterli olamaz. Yapısal dil bilim bir dilde sadece üretilmiş yapıları inceler ve yüzey yapıya yansıyan tümceleri betimler. Oysa üretimsel dönüşümlü dil bilim hem yüzey yapısını hem de derin yapısını inceler (Hengirmen, ty, s. 26). Bu nedenle bakıldığında, yabancı dil öğretimi için işitsel-dilsel yöntem yeterli değildir. Öğrenci kendi dilini öğrendiği biçimde yabancı bir dili

öğrenemez. Dil bir alışkanlık ve koşullandırma değildir. Bilgi alınmalı, işlenmeli ve saklanmalıdır. Anlamli öğrenme esas olmalıdır. Bu yolla bilgiler akıl vasıtasıyla anlamli birimlere dönüştürülür ve daha önce öğrenilmiş olanlarla birleştirilir. Anlamli bir şekilde öğrenilen bilgiler daha kolay öğrenilir ve daha uzun süre akılda tutulur. Buna karşın ezber yöntemiyle öğrenilen bilgiler çabuk unutulur. Bu yöntemde;

1. Ezbere değil, anlamli öğrenmeye önem verilmelidir.
2. Dil bilgisi kuralları tümevarım ve tümdengelim yoluyla öğreilmelidir.
3. Dinleme, okuma, konuşma ve yazmadan oluşan dört temel beceriye duruma göre eşit derecede önem verilmelidir.
4. Ana dil kullanılmalı ve çeviriler yapılmamalıdır.
5. Eski bilgiler, yeni bilgiler ile birleştirilmeli, her şey bir bütünlük içerisinde öğreilmelidir.
6. İşitsel ve görsel araçlardan ve eğitimle ilgili diğer olanaklardan yararlanılmalıdır (Hengirmen, ty. s. 27).

Bilişsel yöntem, işitsel-dilsel yöntemin davranışçı özelliklerine karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bilişsel kuram, Stern'e göre, öğrencinin yabancı dilin yapısını anlamayı ve bu yapının kolayca kullanılmasını esas alır. Koşullanma, yetiştirme, pekiştirme, alışkanlık kazanma ve aşırı öğrenme konularındaki davranışçı görüşün yerini, Ausabel gibi bir bilişselci psikologun önerdiği kural öğrenme, anlamli alıştırma ve yaratıcılık olarak önem kazanmıştır. Yöntemin amacı, öğrencilere, ana dilini konuşabildikleri gibi yabancı dil becerileri kazandırmaktır. Buna göre, öğrenciler belirli cümle kalıplarını öğrenmek yerine daha önce karşılaşmadıkları durumlarda da uygun cümleleri oluşturabilecek bir yeteneği geliştirmelidirler (Tosun, 2006, s. 82).

İşitsel – Dilsel Yöntem (The Audiolingual Method)

Bu yöntem ABD'de ortaya çıkan ve en çok tutulan yöntemdir. Davranışçılık akımını kaynak olarak ortaya çıkmış bir yabancı dil öğretim yöntemidir. Bu yöntem diğer becerilere göre dinleme-anlamaya ve konuşmaya daha çok yer verir. Dil bilim açısından ise yapısalcıdır. Amerikalıların, İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra askeri üs kurdukları ülkelerin dillerini öğrenme gereği duyması nedeniyle geliştirdiği bir yöntemdir (Hengirmen, ty, s. 23).

“Öğrenmenin taklide dayandığı savunuyla, İşitsel Dilsel Yöntem ile işlenen derslerde ana dil konuşucularının gerçek konuşma ortamındaki ses kayıtları kullanılır. Öğrenciler bu kayıtları genellikle laboratuvar ortamında dinler ve bu kayıtları duymak yabancı dil öğrencisinin, erek dili ana dili olarak konuşanları taklit etmesine yardımcı olur. Öğrenciler duyduklarını yaptıkları alıştırmalar yardımıyla taklit eder ve bunları ezberler” (Sarıçiyil, 2008, s. 28).

Yöntemin İlkeleri:

1. Konuşma, yazmadan daha önemlidir. İnsan önce konuşmayı sonra yazmayı öğrenir. Bu nedenle dil öğretiminde şu sıra izlenmelidir:

- a) Dinlediğini anlama
- b) Konuşma
- c) Okuduğunu anlama
- d) Yazma

2. Davranışçı psikologların etkisiyle dil bir alışkanlıklar sistemi olarak tanımlanmıştır. Bu konuda B. F. Skinner’in görüşleri etkili olmuştur. Çocuk, içinde bulunduğu toplumun dilini alışkanlıklar kazanarak öğrenir. Skinner’in Edimsel Koşullandırma Kuramı’na göre taklit ve ezber, tümce kalıplarının sık sık tekrarlanması yabancı dil öğretiminde oldukça yararlı görülmektedir (Hengirmen, ty. s. 24).

3. Dil hakkında bilgi vermek yerine dilin kendisi öğretilmelidir. Ana dilini konuşan pek çok insan dil bilgisini bilmezler. Bu sebeple fazla zaman harcıyıp dil bilgisi kurallarını öğretmek gereksizdir. Bu ilke dil bilgisi-çeviri yöntemine karşı duyulan tepkiyi belirtir.

4. Toplumun konuştuğu güncel dil öğretilmelidir. Genellikle dil bilgisi kurallarını öğretmek için basit, yapay tümceler kurulur. Örnek metinler, güncel edebiyattan seçilmeli ve günlük halkın konuştuğu doğal dil öğretilmeli, çağdaş metinlerden örnekler verilmelidir.

5. Yapısal dil bilimcilere göre her dilin kendine göre bir yapısı vardır. Bu nedenle bazı diller birbirine benzer, bazı diller de çeşitli yönleriyle birbirinden ayrılır. Ana dilimize benzeyen dilleri daha kolay öğreniriz. Örneğin Türkçenin şivesi olan

dilleri daha kolay öğreniriz. Diğer dillerde ise ayrılıklar nedeniyle zorlanırız. Dil öğretiminde bu farklılıklar saptanmalı ve öğrenim zorluklarını kolaylaştırıcı alıştırmalar ve uygulamalara yer verilmelidir.

6. Diyaloglar öğretilirken ana dili ile bazı açıklamalar yapılmalıdır. Ancak, bu açıklamalar yapılırken fazla ince ayrıntıya inilmeden, sadece diyalogun anlamını açıklayacak biçimde çevirisi verilmelidir. Direkt olarak çevirdiğimiz zaman diyalogları ezberlemekten başka bir şey yapamazlar. İşitsel-dilsel yöntem bu bakımdan direkt yöntem ile ayrılmaktadır.

7. Diyalog, metin ve alıştırmalar tümevarım yoluyla öğretilmelidir. Önce öğretilen dilin yapısını veren tümceler öğretilir. Sonra bunların alıştırmaları yapılır. Böylece yabancı dil konuşurken ana dildeki hıza erişilmeye çalışılır. Buradaki amaç ana dildeki hızı yakalamaktır (Hengirmen, ty. s. 24-25).

İletişimci Yöntem

1980'li yıllardan sonra Chomsky'nin ortaya koyduğu bilişsel yöntemin yetersiz ve eksik olduğunu öne süren dil bilimciler olmuştur. Toplum bilimcilerin önde gelenlerinden olan Hymes, bilişsel yöntemi eleştirerek Chomsky'nin ortaya atığı edim (performance) ve yeti (competence) kavramlarının dilin doğasını açıklamakta yetersiz kaldığını, bu kavramlara iletişim yetisi (communicative competence) diye üçüncü bir kavramın eklenmesi gerektiğini söylemiştir (Hengirmen, ty. s. 31).

“İletişimci yaklaşımla birlikte öğrencilere ana dil konuşanları tarafından gerçek yaşamda kullanılan dili anlama becerilerini geliştirme fırsatı verilir. Öğrenciler öğrendikleri yabancı dili kullanarak yararlı bir iş yaptıklarını hissederler ve dil bilgisi kalıplarından sıyrılmış olarak anlam odaklı iletişim kurarlar” (Demirel, 2004, s. 50).

Genç (2000), iletişimsel yetinin ne olduğu üzerine şunları söyler:

Bir dili konuşma ve anlama becerisi, öğrencinin kendi kültürünün yanı sıra öğrendiği yabancı dilin kültürünü algılama, anlama çabası, öğrencinin olası konuşma durumlarında belirli yapılara hâkim olabilmesi ve duruma uygun tepki vermesi. Yabancı dil öğretim yöntemlerinden iletişimsel yaklaşımda hedeflenen ve bir dili bildirişim ihtiyacını karşılamaya yönelik bir ortamda ve uygun biçimde kullanarak karşılıklı anlaşmayı sağlayan yeti. Bu yeti, ancak öz ve

yabancı kültür, toplum vb. bilgisi ve bakış açısının değişmesi ile oluşur. İletişimsel yeti, dilbilimsel yeti ile birlikte dil edinimini gerçekleştirir.

Seçmeci Yöntem (Eclectic Method)

Adından da anlaşılacağı üzere yöntemler karması denilebilir. Nitekim bazı uygulamalı dil bilimciler, dil öğretiminde tek bir yöntemin yeterli olamayacağı kanısındadırlar. Bu dil bilimcilere göre çeşitli yöntemlerin en iyi yönleri alınmalı ve karma bir yöntem uygulanmalıdır. Bu görüşü savunanların başında Harold Palmer ve Henry Sweet gibi dil bilimciler gelir. Sweet'e göre, iyi bir yöntem her şeyden önce geniş boyutlu ve seçmeci olmalı, dil biliminin tüm bilgilerine dayanmalı ve bilgileri kullanırken de psikolojik kurallardan yararlanmalıdır (Hengirmen, ty. s. 36).

Öğrenme, öğrencilerin yaşları, sınıfların büyüklüğü veya küçüklüğü, hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin güdüleme düzeyleri, öğretmenlerin eğitimleri ve mesleklerine olan sorumlulukları gibi çok sayıda kontrol edilmesi zor olan değişkenlere bağlıdır. Bu nedenle, dil öğretimi sırasında uygulanacak olan yöntemlerin hepsinden aynı sonucu bekleyemeyeceğimiz gibi, bu yaklaşımları birbirinden ayrı tutmamız olası değildir. Dil öğreniminin gerçekleştiği bir ortamda amaca uygun yöntemlerin bir arada kullanılması gereklidir (Demirel, 2004, s. 52).

Kullanılacak olan yöntemler öğretmenin bilgi ve tecrübesine göre uygulanır. Öğretimde uygun olmayan yöntemlerden vazgeçilir ve başka bir yöntemle devam edilir.

Direkt Yöntem / Dolaysız Yöntem / Düzvarım Yöntemi (The Direct Method)

Yabancı dili ne dil bilgisi kurallarını ezberleyerek ne de çeviri ya da başka türlü açıklamalar yoluyla, ana dilden yararlanmaksızın, ama öğrenilen dil ile yaşam arasında doğrudan ilişki kurularak öğrenme yolu dolaysız yöntem olarak adlandırılır. Bu yöntem 19. yüzyılın başından sonuna değin yaygın olarak kullanılan Dil bilgisi – Çeviri Yöntemi'ne bir tepki olarak 20. yüzyılın başında ortaya çıkmıştır, bu yüzyılın ilk yarısında çok geniş ölçüde kullanılmıştır (Demican, 2002, s. 171).

“Dolaysız yöntemin ana çıkış noktası, Gouin'in ikinci dil öğreniminin, ana dil öğrenimine benzemesi gerektiği fikrini ileri sürdüğü, Series Method'udur” (Brown, 2000, s. 44).

Telkin Yöntemi (Suggestopedia)

Bu yöntem Bulgar psikiyatrist Lozanov tarafından geliştirilen bir yöntemdir. Bu yöntemin yabancı dil öğretimine getirdiği en önemli katkı sınıf içi iletişimin rahat bir ortamda yapılmasını sağlamasıdır. Bu amaç doğrultusunda yabancı dil sınıfları rahat iletişim kurulacak şekilde düzenlenmekte ve en etkili ders aracı olarak müzik kullanılmaktadır. Bu yöntemle yabancı dil öğrenen öğrencilerin derslikleri bir oturma odası gibi tasarlanır. Yerler halı döşelidir ve öğrenciler sıra yerine rahat koltuklarda oturup, loş ışık altında derinden gelen müzik eşliğinde ders yapmaktadırlar. İletişimin rahat ve sıcak ortamda yapılması için her türlü çevre düzenlenmesine önem verilir (Demirel, 2004, s. 54).

Telkin yöntemi, öğrenim görenlere ileri düzeyde konuşma becerisini hızlı bir şekilde edindirmeyi açlar. Öğrenme stratejisini öğrencilerin geniş kelime çiftleri listelerini ezberlemesi üzerine dayandırır ve öğrencilere de bu hedeflere yönelmelerinin uygun olacağı telkin edilir. Ancak Lozanov artmış bir hafıza gücünün izole bir beceri olmadığını, kişiliğin olumlu kavramaya yönelik dürtülenmesinin sonucunda oluştuğunu söyler (Richards ve Rodgers, 1986, s. 147).

Okuma Yöntemi (The reading method)

Claude Marcel (1867), okuma yöntemini düzenlemiştir. Bu yöntemde, okumaya geçildiğinde yararlanılacağı düşünüldüğünden öğretim sözlü olarak başlar ve ilk olarak ses düzeni ile basit konuşma öğretilir. Okumaya geçildiğinde sesli okuma ve metin üzerindeki soruları içeren yardımcı alıştırmalar yapılır. Bu yöntem ayrıca hedef dili konuşan halkın yaşayışı ve kültürüne öğrencilerin ilgisini çekerek kültürel ayrılıkları içeren metinlerin okunması için sınıf çalışmaları yapılmasını sağlar. Hedef dili konuşan halkın yaşam tarzını, gelenek ve görenekleri öğretmek öğrenciler daha ileri okumalara yöneltilir (Demircan, 2002).

Okuma yönteminde kullanılan teknikler daha önceki yöntemlerde kullanılan teknik benzerdir. Dil bilgisi – Çeviri Yönteminde olduğu gibi, dil öğretiminde ana dilin kullanılmasına bir yasak getirilmemiştir. İkinci bir dil öğretimi doğrudan yöntemde olduğu gibi sözeldir; çünkü telaffuzda ve içsel konuşmada ustalık kazanmak, okuma - anlama açısından önemli bir yardımcı olarak görülmektedir. Okuma metinlerinde sözcük bilgisinin denetlenmesine çok önem verilmesiyle birlikte, ayrıntılı çalışma için

kullanılan yoğun okuma tekniğiyle genel kavrama amacıyla zorluk derecesine göre sıralanmış metinlerin okunmasında kullanılan kapsamlı hızlı tekniği arasındaki fark da önemlidir (Stern, 1991, s. 461).

2.2. Çalışılan Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Literatür (alan yazını) taraması sonucunda yabancılara Türkiye Türkçesi öğretiminin dil bilgisi açısından incelenmesine ilişkin olarak yapılmış çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Bu konuyla doğrudan ilgili sayılabilecek bazı çalışmalar bulunmaktadır.

Fatma Albayrak'ın *Türkçe Öğrenen Moğol Öğrencilerin Yazılı Anlatım Yanlıklarının Dil Bilgisi Açısından Değerlendirilmesi*, Şentaç Arı'nın *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde İlköğretimin ikinci kademesinde öğrenim gören yabancılara Türkçe öğretimi üzerine bir değerlendirme* adlı yüksek lisans ve doktora tezleri benzer hedef doğrultusunda hazırlanmıştır.

Konuyla ilgili olarak yapılan çalışmalardan Albayrak (2010), *“Türkçe Öğrenen Moğol Öğrencilerin Yazılı Anlatım Yanlıklarının Dil Bilgisi Açısından Değerlendirilmesi”* adlı yüksek lisans tezinde Türkiye Türkçesini öğrenen Moğol öğrencilerin yazılı anlatım kâğıtlarını “Fonetik (Ses Bilgisi)”, “Kavram İşaretleri”, “İsim ve Fiil Tabanları”, “Kavram İşaretleri”, “Cümle” ve “Yazım ve “Noktalama Kuralları” olmak üzere altı başlık altında incelemiştir. İncelenen veriler kodlanarak söz konusu başlıklarla ilgili hata tipleri belirlenmiş ve hata tiplerinin toplam hata sayısı oranlarıyla birlikte verilerek bunlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Arı (2010) tarafından hazırlanan *“Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde İlköğretimin ikinci kademesinde öğrenim gören yabancılara Türkçe öğretimi üzerine bir değerlendirme”* adlı doktora tezi Kuzey Kıbrıs Cumhuriyeti'ne gelen yabancı uyruklu öğrencilerin akademik sorunlarını tespit ederek öneriler getirmek amacıyla yapılmıştır. Yabancı öğrencilerin Türkçe temel dil becerilerini yeterli düzeyde kullanamamalarının ve doğal olarak akademik başarısızlıklarının temel sebebinin ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınmadan gerçekleştirilen Türkçe öğretimi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 69 öğrenci ile gerçekleştirilen bu çalışmada öğrencilerin Türkçe öğrenimindeki başarı durumları istatistikî bilgiler şeklinde verilerek sorunların çözümü ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Fatma Bölükbaş'ın *Arap Öğrencilerin Türkçe Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi* adlı makalesi, İlhan Erdem'in *Yabancılara Türkçe Öğretimiyle İlgili Bir Kaynakça Denemesi* adlı makalesi, Mehmet Özbal'ın *Kazak Mekteplerinde Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi* adlı bildirisi, Ekrem ČAUŠEVIĆ *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Karşılaştırmalı Gramerin Yeri* adlı bildirisi yabancılara Türkçe öğretimi açısından dikkate değer çalışmalardır.

Bölükbaş (2011), "*Arap Öğrencilerin Türkçe Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi*" adlı makalesinde 20 Arap öğrenci üzerinde bir çalışma yapmıştır. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında yaptıkları dil bilgisi, sözcük, yazım ve noktalama yanlışları yanlış çözümlemesi yöntemiyle incelenmiştir. Yapılan hata türleri istatistiksel olarak ortaya konularak bunlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Erdem (2009), "*Yabancılara Türkçe Öğretimiyle İlgili Bir Kaynakça Denemesi*" adlı makalesinde geçmişten günümüze yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili kaynakları incelemiştir. Türkçe öğretim merkezlerinde yaygın olarak kullanılan "Dil Öğretim Setleri" hakkında da detaylı bilgiler verilmiştir.

Özbal (2010), "*Kazak Mekteplerinde Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi*" adlı bildirisinde 2005 yılından itibaren Kazakistan'da Türkiye Türkçesinin seçmeli ders olarak kabul edilmesini ve okullardaki Türkçe öğretimi uygulamalarını ele almıştır. Araştırmaya göre Türkiye Türkçesi öğretilirken sınıf üçe ayrılmaktadır ve bir grupta en fazla 9-10 kişi bulunmaktadır. Kazak mekteplerinde Türkiye Türkçesinin öğretilmesi öğrenciler tarafından ilgi görmektedir. İki dil arasındaki benzer kelimelerin çokluğu iki ülke arasındaki kültürel bağların olduğunu da hissettirmektedir.

Ekrem ČAUŠEVIĆ "*Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Karşılaştırmalı Gramerin Yeri*" adlı bildirisinde karşılaştırmalı dil bilimi ve yönteminden bahsetmiştir. Bildiride Türkçe öğretiminde karşılaştırmalı yöntemin, diğer yöntemlere göre önemli avantajları olduğunu göstermektedir. Yabancı öğrencilere, ana dilinde hiç benzeri olmayan Türkçe tümcelerinin yapısı ancak bu yöntemle en kolay şekilde açıklanıp öğretilir
görüşündedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ile verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39).

3.2. Araştırma Grubu

Moğolistan’ın Bayan-Ölgii ilindeki Moğol-Türk kolejinde öğrenim görmekte olan Kazak öğrenciler araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu bu okulun 8, 9, 10 ve 11. sınıflarında okuyan 80 öğrenci oluşturmuştur.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Çalışmayla ilgili veri kaynakları, araştırmacı tarafından 2011- 2012 eğitim öğretim yılı Bahar Döneminde Moğolistan’ın Bayan-Ölgii ilindeki Moğol-Türk Kolejinde elde edilmiştir. Araştırmacı “Moğolistan’ın Bayan-Ölgii Bölgesindeki Kazak Öğrencilerin Türkiye Türkçesi Öğrenirken Yaptıkları Dil Yanlıklarının İncelenmesi” projesi kapsamında Moğolistan’ın Bayan-Ölgii kentinde, Moğol-Türk Kolejinde öğrenim gören Türk asıllı Kazak öğrencilere yazılı anlatım çalışması yaptırmış ve araştırmanın verilerini “Türkiye Türkçesi” dersi kapsamında uyguladığı 80 ölçme aracından elde etmiştir. Doksan dakikalık sürede öğrencilerden kendilerine verilen konular (Kazak kültürü, Moğolistan’daki Kazakların yaşamları, bir gün boyunca yapılanların anlatılması vb.) ile ilgili düşüncelerini yazılı anlatım kuralları çerçevesinde yazmaları istenmiştir. Ayrıca araştırmacı tarafından, söz konusu eğitim öğretim kurumunda yapılan hatalara etki edebileceği düşünülen öğretim süreci, derslerin işlenişi,

kullanılan kaynaklar vb. gibi birtakım faktörlere yönelik yapılandırılmamış gözlem ve görüşmeler de yapılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Elde edilen nitel veriler betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 224).

Verilerin incelenmesi nitel araştırma yöntemlerinden “doküman incelemesi” tekniğiyle yapılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 187). Ardından verilerin içerik analizi bölümünde, Semra ALYILMAZ’ın 2002 yılında hazırlamış olduğu “*Eğitimci Şair Valeh Hacılar’ın Şiirleri (giriş inceleme metin)*” adlı doktora tezi ve Fatma ALBAYRAK’ın 2010 yılında hazırladığı “*Türkçe Öğrenen Moğol Öğrencilerin Yazılı Anlatım Yanlıklarının Dil Bilgisi Açısından Değerlendirilmesi*” adlı yüksek lisans tezi esas alınmıştır. Hatalar sınıflandırılırken bu iki tezde yer alan “Fonetik (Ses Bilgisi)”, “Kavram İşaretleri”, “İsim ve Fiil Tabanları”, “Kavram İlişkileri”, “Cümle” ve “Yazım ve Noktalama Kuralları”ndan oluşan ana temalar altında olası hata tipleri kodlanmıştır. İnceleme sırasında rastlanılan ve daha önce kodlanmamış olan hata tipleri de çalışmaya dâhil edilmiştir. Son olarak deşifre edilen hata tiplerinin istatistikî durumları tespit edilmiş, dil bilgisi açısından değerlendirilmesi yapılmış ve birtakım önerilerde bulunulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, Türkiye Türkçesi öğrenen Kazak öğrencilere ait yazılı anlatım çalışmalarında rastlanılan altı ana tema fonetik (ses bilgisi), kavram işaretleri, isim ve fiil tabanları, kavram ilişkileri, cümle ve yazım ve noktalama kuralları) ile ilgili yanlışlar, bu yanlışlara ilişkin örnekler ve yapılan yanlışların istatistikî bilgileri dikkatlere sunulmuştur.

4.1. Fonetik (Ses Bilgisi) Seviyesinde Karşılaşılan Yanlışlar

4.1.1. Ünlülerle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Bir dilde dili meydana getiren öğeler morfoloji, sentaks ve semantik kurallarına göre bir bütün teşkil etmek üzere birleştirildiklerinde, kural veya kurallara bağlanabilir sesle ilgili olaylar ortaya çıkarsa bu dilde, fonetik düzeyinde uyumların varlığı söz konusudur... Türkçede vokalle sonuçlanan kelimelere, eklerin konsonlarla başlayan başka seslilerin (allophone) getirilmesi veya eklerin bazı sesleri üzerlerine aldıkları eklerin bazı seslerine göre değiştirmeleri, kurallara bağlanabildikleri ölçüde fonetik düzeyde gerçekleştirilen uyumlara örnek gösterilebilir (Gemalmaz, 2010, s. 196).

Türkiye Türkçesi öğrenen Kazak öğrencilerin yazılı anlatımlarında ünlülerle ilgili pek çok hata yapıldığı tespit edilmiştir. Önemli bir kısmı olumsuz aktarım niteliğinde olan bu değişimlerin bir kısmını şu başlıklar altında incelemek mümkündür:

4.1.1.1. Ünlülerde inceleşme – kalınlaşma

4.1.1.1.1. İnceleşme

“Ünlü incelmeleri; bazı ünsüzlerin etkisiyle kelimenin türlü hecelerinde kalın sırada bulunan ünlülerin veya ünlülerden birinin ince sıraya geçmesi olayıdır” (Korkmaz, 2007, s. 228). Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin konuyla ilgili yaptıkları yanlışlara şu örnekler verilebilir:

1. a > e

merak > merak

Merek edmemiz geretir.

(**Merak** etmemiz gerekir.) 4/1

zaman > zemen

*Kötülük yapmaya niyetindiğin **zemen** o seni kendisine şeker ve kötülük yaptırır ve sonra arkaya kötülük yapar olursun.*

(Kötülük yapmaya niyetlendiğin **zaman** o seni kendisine çeker ve kötülük yaptırır ve sonra kötülük yapan bir kişi olursun.) 7/1

yardımcı > yerdimci

*Anne babasına saygı gösterip onlara **yerdimci** olmak.*

(Anne babasına saygı göstererek onlara **yardımcı** olmak.) 63/2

2. ı > i

kız > kız

***Kız** arkadaşımıza birlikte yürüyoruz.*

(**Kız** arkadaşımızla birlikte yürüyoruz.) 25/2

çamaşırların > çamaşirlerin

*Bazı insanlar akar suya **çamaşirlerin** yakar.*

(Bazı insanlar akarsuda **çamaşırlarını** yıkar.) 76/2

kışın > kişin

Bizim kişin bizim okulda çok şeyler olur.

(Kışın bizim okulda çok şeyler olur.) 25/1

Tablo. 2

Ünlü İncelmesi İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Fonetik Seviyesinde Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
a > e	13	% 3,11	% 0,92
ı > i	13	% 3,11	% 0,92

4.1.1.1.2. Kalınlaşma

Ünlü kalınlaşması: “Ağız boşluğunun ön bölümünde ve dilin ön bölümünün damağa doğru yükseltilmesiyle çıkarılan ön veya ince ünlülerin (*front vowels, bright vowels, palatal vowels*) ağız boşluğunun arka bölümünde ve dilin arka bölümünün damağa doğru yükseltilmesiyle çıkarılan art veya kalın ünlü (*back vowel, dark vowel, velar vowel*) durumuna gelmesi olayıdır” (Karaağaç, 2010, s. 82). Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin genellikle Türkçenin kendilerine öğretilen kalınlık incelik uyumuna dair bilgiyi genelleyerek yabancı kökenli kelimelere de aktardıkları tespit edilmiştir. Konuyla ilgili yapılan yanlışlara şu örnekler verilebilir:

1. e > a

alkolden > alkoldan

Alkoldan sigaradan uzak olunuz.

(Alkolden, sigaradan uzak durunuz.) 5/3

hareketlerden > hareketlerden

*Zararlı **hareketlerden** dolayı her kötü şeyler çıkar.*

(Zararlı **hareketlerden** dolayı her türlü kötülük çıkar.) 16/3

olurken > olurkan

*İnsan Hayalları **olurkan** çok mutlu olur.*

(İnsan hayalleri olduğu zaman (**olurken**) çok mutlu olur.) 32/1

tatile > tatıla

*Biz yazın gününde **tatıla** çıkanda meyveler toplayacağız.*

(Biz yaz gününde **tatile** çıktığımız zaman meyveler toplayacağız.) 37/3

2. i > ı

sigara > sığara

*Zararlı alışkanlıklar denince bizim düşüme aniden **sigara** ve alkol gelir.*

(Zararlı alışkanlıklar denince aklımıza ilk önce **sigara** ve alkol gelir.) 6/1

yirmi > yırmı

***Yirmi** birinci asırda bunlar neden zararlı olmaya başladı.*

(**Yirmi** birinci asırda bunlar neden zararlı olmaya başladı?) 10/1

dünyadaki > dünyadaki

***Dünyadaki** bütün aile evlat, anne, babadan oluşur.*

(**Dünyadaki** bütün aileler; evlat, anne ve babadan oluşur.) 67/1

3. ü > u

alkolü > alkolu

*Eğer bilselerdi ne kadar zararlı olduğunu sigara ve **alkolu** içmezlerdi.*

(Eğer ne kadar zararlı olduğunu bilselerdi sigara ve **alkolü** içmezlerdi.) 15/1

düşmanımız > duşmanımız

*Arkadaşlar sigara ve alkol bizim **duşmanımız** onlara bakmayın.*

(Arkadaşlar sigara ve alkol bizim **düşmanımız** onlara yaklaşmayın.) 1/3

tütün > tutun

*Sigaranın içinde **tutun** var ve 4 bin tane kimyalık şeyler var.*

(Sigaranın içinde **tütün** var ve dört bin tane kimyasal maddeler var.) 7/2

Tablo. 3

Ünlü Kalınlaşması İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Fonetik Seviyesinde Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
e > a	12	% 2,87	% 0,85
u > ü	14	% 3,35	% 0,99
ı > i	32	% 7,67	% 2,78
Ekleme :			
ü > ı	6	% 1,43	% 0,42

4.1.1.2. Ünlülerde düzleşme

4.1.1.2.1. Düzleşme

“Ünlü düzleşmesi; çeşitli fonetik etkenlerle ve genellikle dilimize geçmiş yabancı sözlerde ilk hecedeki yuvarlak sıradan bir ünlünün düz sıraya geçmesi olayıdır” (Korkmaz, 2007, s. 227). Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin konuyla ilgili yaptıkları yanlışlara şu örnekler verilebilir:

1. u > ı

olmuyor > olmıyor

*Böyle şeyler **olmior**.*

(Böyle şeyler **olmuyor**.) 52/2

çoktur > çokdır

*Alkolün zararı **çokdır**.*

(Alkolün zararı **çoktur**.) 5/1

kendinde kafa yok **mu** > kendinde kafa yok **mı**

*Sen hep kopya çekiyorsun ya kendinde kafa yok **mi**.*

(Sen hep kopya çekiyorsun ya sende akıl yok **mu?**) 40/3

2. ü > i

düşünüyor > düşüniyor

*Onlar tek bugünkü günü **düşüniyor**.*

(Onlar sadece bugünkü gününü **düşünüyor**.) 7/2

Ekleme: İncelenen kâğıtlarda bazı yuvarlak ünlülerin hem düzleştirildiği hem de kalınlaştırıldığı örneklerle de karşılaşmıştır.

ü > ı

günüydü > günüydı

Tatil **günüydü** o çocuk erkenden kalkıp yapabileyecek sorularını yapabileceği için hep çalışmış.

(Tatil **günüydü** o çocuk erkenden kalkıp yapması gereken sorular için hep çalışmış.) 40/3

Tablo. 4

Ünlü Düzleşmesi İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Fonetik Seviyesinde Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
u > ı	14	% 3.35	% 0.99
ü > e	11	% 2.63	% 0.78
ü > i	10	% 2.39	% 0.71
Ekleme:			
ü > ı	6	% 1.43	% 0.42

4.1.1.3. Ünlülerde daralma – genişleme

4.1.1.3.1. Daralma

“Bazı seslerin boğumlanması sırasında ses yolunda meydana gelen daralma, ı, i, u, ü dar ünlüleri ile s, z, ş, ç gibi sızıcı ünsüzler, ses yolunun daralmasıyla çıkarılan seslerdir. İşte başka ünlü ve ünsüzlerin bu seslere dönüşmesi, bir daralmadır” (Karaağaç, 2010, s. 70). Türkiye Türkçesindeki /+I/ görev ögesinin Kazak Türkçesi’ndeki karşılığı /+A/ olduğundan Türkçe öğrenen Kazak öğrenciler ana

dillerinden olumsuz aktarım yaparak /+I/ görev ögesini /+A/'ya dönüştürmüşlerdir. Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin konuyla ilgili yaptıkları yanlışlara şu örnekler verilebilir:

1. a > ı

yapmaya > yapmayı

*En kötüsü çocuklar oyundaki olayları **yapmayı** başlar.*

(En kötüsü çocuklar oyundaki olayları **yapmaya** başlar.) 9/3

yağar > yağır

*Kışta kar **yağır**.*

(Kışın kar **yağar**.) 38/3

onlara > onları

*Çocukların vafiseği anne babası yaşlı olunca **onları** bakmaktır.*

(Çocukların vazifesi anne babası yaşlanınca **onlara** bakmaktır.) 72/3

2. e > i

size > sizi

*O **sizi** yakınlaşır ve sizi hapse atar.*

(O **size** yakınlaşır ve sizi hapse atar.) 16/2

Ekleme: Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin yazılı anlatım kâğıtlarında rastlanan daralma ile ilgili örneklerin bazıları öğrencilerin kelimelerin Türkiye Türkçesinde geniş ünlüyle yazılan hâlleri yerine kendi ana dillerindeki dar ünlüyle yazılan hâllerini tercih etmeleri şeklindedir.

kerpiçlerini > kirpiçlerini

*Eğer bu yol ile yürümek istersen okumayı öğren ve geleceğinin ilk **kirpiçlerini** kendin koy.*

(Eğer bu yolda yürümek istersen okumayı öğren ve geleceğinin ilk **kerpiçlerini** kendin koy.) 49/2

Tablo. 5

Ünlü Daralması İle İlgili Karşılaşılan Yanlıklar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Fonetik Seviyesinde Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
a > ı	13	% 3,11	% 0,92
e > i	11	% 2,63	% 0,78

4.1.1.3.2. Genişleme

“Ünlü genişlemesi; kelime içindeki dar sıradan ı, i, u, ü ünlülerinin çeşitli nedenlerle boğumlanma özellikleri bakımından geniş sıradan a, e, o, ö ünlülerine dönüşmesi olayıdır” (Korkmaz, 2007, s. 227). Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin konuyla ilgili yaptıkları yanıtlara şu örnekler verilebilir:

1. ı > a

kalır > kalar

*Eğer insan kendisinin bağımlılığın yenmezse, dayıma hapisin içinde **kalar** ve orada çiçek gibi yavaş-yavaş ölmeye başlar.*

(Eğer insan kendisinin bağımlılığını yenmezse, daima hapiste **kalır** ve orada çiçek gibi yavaş yavaş ölmeye başlar.) 16/3

kalırız > kalarız

*Ama hafta sonunda bazı çocuklar **kalarız**.*

(Hafta sonu bazı çocuklarla yurttta **kalırız**.) 16/3

2. i > e

diğer > değer

*Zararlı alışkanlıkların bir **değeri** nedenin de ailemizden kaynaklanmaktadır.*

(Zararlı alışkanlıkların bir **diğer** nedeni de ailemizden kaynaklanmaktadır.) 12/3

kemiği > kemeği

*Ama oğlunun köprücük **kemeği** delindi.*

(Ama oğlunun köprücük **kemiği** delindi.) 68/2

3. u > o

oyun > oyon

*Bilgisayar **oyon** oynayacak yerler var.*

(Bilgisayar **oyunu** oynayacak yerler var.) 10/2

kurabilir > kora bilir

*Okuduğu hikayeden ders alarak hayatını düzgün bir şekilde **kora bilir**.*

(Okuduğu hikâyeden ders alarak hayatını düzgün bir şekilde **kurabilir**.) 45/2

Tablo. 6

Ünlü Genişlemesi İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Fonetik Seviyesinde Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
i > a	16	% 3,83	% 1,14
u > o	8	% 1,91	% 0,57
i > e	10	% 2,39	% 0,71

4.1.1.4. Ünlülerde düşme – türeme**4.1.1.4.1. Ünlü düşmesi**

“Gerek sözcüklere eklerin katılmasında gerekse sözcükten sözcüğe geçişlerde anlamı etkilemeyecek kısaltma ve değişimlere gidilir. Hece yapısını değiştirerek ünlü eksiltlen kısaltmalara ünlü yitimi / ünlü düşmesi denir” (Demircan, 1996, s. 93). İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin kelime içindeki ünlüleri gereksiz yere düşürdüğü örnekler tespit edilmiştir:

1. a > ø

buradaki > burødaki

Burdaki söylediğimiz gibi.

(**Buradaki** söylediğimiz gibi.) 9/1

2. e > ø

geleceğim > geløcem

*Annesine çabuk **gelcem** diye gitti.*

(Annesine çabuk **geleceğim** diyerek gitti.) 66/1

3. u > ø

oyunu > oyønu

Kumar oynuda bunlarla aynı zararlı şeylerdir.

(Kumar **oyunu** da bunlar gibi zararlıdır.) 4/3

4. ı > ø

dolayı > dolayø

*Göz kötüleşmesi çocukları sonunda kör olmaya götürür ondan **dolay** çocuklar oynasada gözlükle oynamalıdır*

(Göz kötüleşmesi çocukları sonunda kör olmaya götürür ondan **dolayı** çocuklar oynasa da gözlükle oynamalıdır.) 9/2

bırakamıyordu > børakamıyordu

*Sigarayı **brakamıyordu**.*

(Sigarayı **bırakamıyordu**.) 4/3

5. i > ø

birisi > birøsi

Evet insan okurken çok zeki ve her şeyi çok hızlı anlayan **birsi** olacak.

(Evet insan okudukça çok zeki ve her şeyi çok hızlı anlayan **birisi** olacak.) 44/1

Tablo. 7

Ünlü Düşmesi İle İlgili Karşılaşılan Yanlıklar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Fonetik Seviyesinde Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
a > ø	8	% 1,91	% 0,57
e > ø	6	% 1,91	% 0,57
u > ø	7	% 1,67	% 0,49
Ekleme:			
ı > ø	12	% 2,87	% 0,85

4.1.1.4.2. Ünlü türemesi

“Ünlü türemesi; sözcüğün özgün biçimde bulunmayan bir ünlünün sonradan çeşitli seslik nedenlerle ortaya çıkmasıdır” (Caferoğlu, 1989, s. 21).

İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin kelime içinde ünlü türettiği örnekler tespit edilmiştir:

1. ø > a

bağølıdır > bağalıdır

Dostlarının sana şart koşmağına bağalıdır.

(Dostlarının sana şart koşmasına bağlıdır.) 9/2

2. ø > e

değøneğim > değenekim

Elimde sihirli değenekim olsa ben bir zeki çocuk olmak isterdim.

(Elimde sihirli değneğim olsa ben zeki bir çocuk olmak isterdim.) 43/3

3. ø > ı

kırøk yıl > kırık yıl

Bana bir harf öğretti insanın kırık yıl kulu olalım.

(Bana bir harf öğretenin kırık yıl kölesi olurum.) 54/3

Tablo. 8

Ünlü Türemesi İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Fonetik Seviyesinde Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
ø > a	6	% 1,43	% 0,42
ø > e	6	% 1,43	% 0,42
ø > ı	10	% 2,39	% 0,71

4.1.2. Ünsüzlerle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Türkçe öğrenen Kazak öğrencilere ait yazılı anlatım kâğıtlarında Standart Türkiye Türkçesi (STT) 'ne göre ünsüzlerle ilgili yapılan yanlışlar sonucunda ortaya çıkan ses olayları şöyledir:

4.1.2.1. Ötümlüleşme – ötümsüzleşme

“Kimi ünsüzler, ünlüler gibi ses kırışlerini titreterek tonlanır. Bu ton, boğumlanma yerinden çıkan gürültü ile kırışır ve birlikte işitilir. Böyle biçimlenenlere yumuşak ya da ötümlü ünsüzler denir: *b c d g ğ j l m n r v z y*. Ses kırışlerinde gürültüleri işitilen ünsüzlere de sert ya da ötümsüz ünsüzler (tonsuz) denir” (Gencan, 1979, s. 50).

4.1.2.1.1. Ötümlüleşme

İncelenen yazılı anlatım kâğıtlarında Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin kelime içinde ötümsüz sesleri STT'ye aykırı bir şekilde ötümlüştürdükleri örnekler tespit edilmiştir:

1. ç > c

geçer > gecer

*Kötü şeyler düşünürsek hayatımız kötü **gecer**.*

(Kötü şeyler düşünürsek hayatımız kötü **geçer**.) 40/2

2. t > d

küstürmeyin > küsdürmeyin

*Anne babasın hiç bir zaman **küsdürmeyin**.*

(Anne babanızı hiçbir zaman **küstürmeyin**.) 62/3

niyeti > niyedi

*İnsan kendisi niyet etmeden kimse ona yardım etmez. Bu şartta insanın **niyedi** en önemlidir.*

(İnsan kendisi niyet etmeden kimse ona yardım etmez. Bu nedenle insanın **niyeti** önemlidir.) 16/3

sevaptır > sevapdır

*Müsülman insan için her bir selam **sevaptır**.*

(Müslüman insan için her selam **sevaptır**.) 22/1

3. p > b

kitapları > kitablardı

*Yaşın yetmeyen **kitablardı** okuma.*

(Yaşına uygun olmayan **kitapları** okuma.) 48/3

Tablo. 9

Ötümlüleşme İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Fonetik Seviyesinde Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
ç > c	10	% 2,39	% 0,71
t > d	12	% 2,87	% 0,85
p > b	8	% 1,91	% 0,57

4.1.2.1.2. Ötümsüzleşme

Türkiye Türkçesinde sedasız ünsüzle biten kelimeler üzerine ünlüyle başlayan ek aldıklarında söz konusu kelimelerin son sesleri sedalılışır. Ancak incelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin bu kuralı genellikle göz ardı ettikleri, kelime içinde ötümlü sesleri SST'ye aykırı bir şekilde ötümsüzleştirdikleri örnekler tespit edilmiştir:

1. d > t

gidecek > gitecek

*Her çocuk evine **gitecek**.*

(Tüm çocuklar evlerine **gidecek**.)

2. b > p

cevabı > cebapı

*Bunları **cebapı** vermek gerekli.*(Bu soruların **cevabını** vermek gerekir.) 43/2**3. c > ç**

gücün > güçün

*Küçük bir şeyden **güçün** harcamak önemlme değil.*(Küçük bir şey için **gücünü** harcamamak gerekir.) 57/2

ucunu > uçunu

*İnenin **uçunu** yukarıya döndürün.*(İğnenin **ucunu** yukarıya kaldırın.) 72/1**ğ > k**

pikniğe > piknike

*Ailemle birlikte tatilde **piknike** gidiyoruz.*(Ailemle birlikte tatilde **pikniğe** gidiyoruz.) 31/3

değneği > değneki

*Sihirli **değnekim** olsa ben bir zeki çocuk olmak isterdim.*(Sihirli **değneğim** olsa ben zeki bir çocuk olmak isterdim.) 43/3

Tablo. 10

Ötümsüzleşme İle İlgili Karşılaşılan Yanlıklar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Fonetik Seviyesinde Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi (417)	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi (1402)
d > t	12	% 2,87	% 0,85
b > p	6	% 1,43	% 0,42
c > ç	21	% 5,03	% 1,49
ğ > k	2	% 0,47	0,14

4.1.2.2. Patlayıcılışma

“Ağız kanalının kapanması ve ciğerlerden gelen havanın patlama biçiminde dışarı itilmesiyle oluşan p, b, m, t, d, k, g ünsüzlerinden her birine patlayıcı ünsüz denir” (Korkmaz, 2007, s. 173).

İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin STT’de kullanılan bazı kelimelerdeki sızıcı sesleri patlayıcılaştırdığı örnekler tespit edilmiştir:

ş > ç

haberleşmek > haberleşmek

*Güzel alışkanlıklara insanlara yardım etmek, insanlarla çok güzel konuşmak, insanlarla güzel **haberleşmek** diye çok güzel alışkanlıklar var.*

(Güzel alışkanlıklar içerisinde insanlara yardım etmek, insanlarla güzel konuşmak ve **haberleşmek** vardır.) 8/2

Tablo. 11

Patlayıcılışma İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Fonetik Seviyesinde Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
ş > ç	12	% 2,87	% 0,85

4.1.2.3. Sızıcılışma

Türkçede patlayıcı ünsüzlerin karşısında sızıcı ünsüzler yer alır ve “sızıcı ünsüzler (sızmalı sesdeşler); ses yolunun bir noktada çok daralması ve gırtlaktan gelen ünlü veya ünsüz soluk akımının buradan hışırtı çıkararak sızması ile meydana gelen sesdeşleridir. Türkçede şu sızmalı sesdeşler vardır: f, v, h, ş, l, r, s, z, y” (Banguoğlu, 2007, s. 41).

İncelenen yazılı anlatım kâğıtlarında Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin zaman zaman bazı patlayıcı ünsüzleri sızıcılıştırdığı örnekler tespit edilmiştir:

1. ç > ş

çürük > şürük

*Sigara içken insanın dişi **şürük** olur.*

(Sigara içen insanın dişi **çürük** olur.) 5/1

çeker > şeker

*Kötülük yapmaya niyetindiğin zaman o seni kendisine **şeker** ve kötülük yaptırır ve sonra arkaya kötülük yapar olursun.*

(Kötülük yapmaya niyetlendiğin zaman o seni kendisine **çeker** ve kötülük yaptırır ve sonra devamlı kötülük yapar olursun.) 49/2

2. g > ğ

güç > ğüç

*Okumak çok **ğ**üç ister.*

(Okumak çok **g**üç (emek) ister.) 49/2

sigara > sığara

*Zararlı alışkanlıklar denince bizim düşümeze aniden **sığara** ve alkol gelir.*

(Zararlı alışkanlıklar denince aklımıza hemen **sigara** ve alkol gelir.) 6/1

Tablo. 12

Sızıcılışma İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Fonetik Seviyesinde Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
g > ğ	8	% 1,91	% 0,57
ç > ş	15	% 3,59	% 1,06

4.1.2.4. Diğer ünsüz değişmeleri

İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin ünsüzleri, kelime içinde STT'ye aykırı şekilde birbirinin yerine kullandıkları tespit edilmiştir.

Kazak Türkçesinde yükleme hâli +nI, +dI, +I dir. Türkiye Türkçesinde ise kelime ek aldığında araya “y” sesi girmektedir (Buran ve Alkaya, 2007, s. 286). Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin ana dilinden olumsuz aktarım yaparak, “y” sesi yerine “n” sesini kullandıkları tespit edilmiştir:

4.1.2.4.1. y > n

neyi > neni

*Zararlı deyi **neni** söyleriz.*

(Zararlı diye **neyi** söyleriz.) 16/1

sigarayı > sigaranı

*İnsan **sigaranı** bir defa kullansa o sigaranı tekrar kullanmanı devam eder.*

(İnsan **sigarayı** bir defa kullanırsa o **sigarayı** kullanmaya devam eder.) 1/2

dünyayı > dünyanı

*Senin **dünyanı** iki gözünle görmeyini istiyordum.*

(Senin **dünyayı** iki gözünle görmeni istiyordum.) 75/3

4.1.2.4.2. n > y

okumanın > okumayın

***Okumayın** önemi.*

(**Okumanın** önemi) 49/2

doğanın > doğayın

*Etrafımızdaki **doğayın** hepsini severek temiz tutmamız gerek.*

(Etrafımızdaki **doğanın** hepsini severek doğayı temiz tutmamız gerek.) 76/3

Ekleme: İncelenen kâğıtlarda Kazak Türkçesinde “ğ” sesi bulunmadığından öğrencilerin “ğ” sesini bazen “y” olarak işaretledikleri tespit edilmiştir:

ğ > y

yağar > yayıor

Şimdi mevsimlerden kışdayız kışda kar yayıor.

(Şimdi mevsimlerden kıştayız, kışın kar yağar.) 25/1

Tablo. 13

Diğer Ünsüz Değişmeleri İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Fonetik Seviyesinde Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
y > n	13	% 2,76	% 0,92
n > y	10	% 3,39	% 0,71
Ekleme:			
ğ > y	1	% 0,23	% 0,07

4.1.2.5. Ünsüzlerde düşme-türeme

4.1.2.5.1. Ünsüz düşmesi

“Kelime içinde (bir ünsüzden önce), kelime sonunda veya kaynaşma olayı ile iç seste r, n, l, f gibi akıcı ve sızıcı ünsüzler ile y, g, ğ, k, h gibi ünlüleşme ve sızıcılaşarak erime özeliği taşıyan ünsüzlerin kaybolması olayıdır” (Korkmaz, 2007; Sağır, 2002, s. 231).

İncelenen kâğıtlarda ünsüz düşmesiyle ilgili tespit edilen örnekler şu şekildedir:

y > ø

terbiye > terbiøe

*Her evlad anne-babadan **terbie** alır ve büyür.*

(Her evlat anne-babadan **terbiye** alır ve onunla büyür.) 65/1

yine > øine

*Oku, oku **ine** oku.*

(Oku, oku **yine** oku.) 49/3

İncelenen kâğıtlarda Kazak Türkçesinde “ğ” sesi bulunmadığından öğrencilerin “ğ” sesini işaretlemedikleri örnekler tespit edilmiştir:

ğ > ø

öğrettiği > øörettiği

*Evlandın sayğıdan sonraki anne-babasına karşı vazifesi anne-babasının **örettiği** şeyleri yapmak.*

(Evlandın anne-babasına karşı sayğıdan sonraki vazifesi, anne-babasının **öğrettiği** şeyleri yapmaktır.) 56/2

Tablo. 14

Ünsüz Düşmesi İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Fonetik Seviyesinde Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
y > ø	4	% 0,84	% 0,28
ğ > ø	12	% 2,87	% 0,85

4.1.3. Hece Olaylarıyla İlgili Karşılaşılan Yanlıklar

“Konuşurken solunum düzeni art arda ve çok kısa süreli kasılmalar yapar. O sırada dışarıya çıkan basınçlı hava ile ses organlarının durumuna göre değişik sesler üretilir. Bir kasılma süresince çıkarılan ses ya da sesler bir hece oluşturur” (Demircan, 1988, s. 12-19; Eker, 2003, s. 218-220; Banguoğlu, 2007, s. 52-56). Buna hece türemesi denir. “Bir dil birliğinde arka arkaya gelen ve ses bakımından birbirine benzeyen iki heceden birinin bazen eridiği, düştüğü görülür. Böylece o iki hece, bir hece durumuna girer. Bu olaya hece yutumu (haploloji) adı verilir” (Kükey, 2003, s. 97).

Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin yazılı anlatım kâğıtlarında hece olaylarıyla ilgili tespit edilen yanlışlıklar hece düşmesi şeklindedir.

4.1.3.1. Hece düşmesi

yavru+cuğ+u+m > yavru+cu+m

*Annesi çocuğuna **yavrucum** nereye gidiyorsun dede.*

(Annesi çocuğuna **yavrucuğum** nereye gidiyorsun dedi.) 66/1

büyü-y-ünce > büyü-nce

***Büyünce** annemize iyi bakmak gerekir.*

(**Büyüyünce** annemize iyi bakmamız gerekir.) 63/2

Tablo. 15

Hece Düşmesi İle İlgili Karşılaşılan Yanlıklar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Fonetik Seviyesinde Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Hece düşmesi	2	% 0,47	% 0,14

4.2. Kavram İşaretleri ve Kavram İşaretleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlıklar

Mana bloklarının en alt seviyesini ‘kavram işaretleri’ teşkil eder. Daha yukarı seviyelerde ise birbiri içerisinde gittikçe gelişen ‘kavram münasebetleri’ yer alır. Hangi seviyede olursa olsun, bir dil işaretinin enformatif değer taşıyabilmesi, onun belli bir duruma (situation) uygun bir metin parçası (contxte) içerisinde bulunmasını gerektirir. Manalı en küçük parçalar, söz içerisinde, dilin monemlerini temsil eden morfem veya morfem grupları hâlinde tezahür eder. O hâlde en küçük mana bloku, bir mana monemini temsil eden gramer morfeminden teşekkül eder. Bu gramer morfemi birçok hâllerde işaretli (+) olabileceği gibi bazen işaretsiz (∅) de olabilir. Ancak sözlü haberleşmeye lügat morfemleri bizzat kendi enformatif değerleri ile katılırlar. Bu sebeple onların metin içerisinde işaretsiz (∅) olabilmeleri, verici (emetteur) tarafından (recepteur)’nın onları 1/1 ihtimalle bildiğinin ve gerektiğinde yerlerine koyabileceğinin kabul edilmesine bağlıdır (Gemalmaz, 1982, s. 111).

Bu bölümde, Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin yazılı anlatım kâğıtları “kavramların işaretlenmesi” ve “kavram işaretlerinin seçimi” olmak üzere iki kısımda incelenmiş ve tespit edilen yanlışlıklar örneklendirilmiştir.

4.2.1. Kavram İşaretleme ve Kavramların İşaretlenmesi İle İlgili Yanlıklar

4.2.1.1. Gövde hâlindeki kavramların işaretlenmesi ile ilgili yanlışlar

“Vazifeli dil unsurlarını temsil eden gramer morfemlerinin bir kısmı kök veya köken hâlindeki lügat morfemleri ile birleşerek bunlardan yine müstakil dil unsurlarını temsil eden gövde hâlindeki lügat morfemlerini teşkil eder... Bu sebeple bu gramer morfemlerine ‘yapım ekleri’ adı verilir” (Gemalmaz,1982, s. 118).

“Türkçede kalıcı kavram işaretleme metotlarının başında ‘bir kök ya da gövde üzerine yapım eki getirme’ metodu gelmektedir” (Mert, 2008, s. 3). İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin kavramları işaretlerken Türkiye Türkçesindeki /+II/ görev ögesinin yerine Kazak Türkçesinde aynı işleve sahip /+TI/ ögesini kullandıkları örneklere rastlanmıştır:

/+II/ > /+TI/

inişli > inişti

*Hayat **inişti** çıkışıdır.*

(Hayat **inişli** çıkışıdır.) 13/3

akıllı > akıldı

*En önemli şeyi senin saygın ve **akıldı** olmanın dedi.*

(En önemli şey senin saygın ve **akıllı** olman dedi.) 54/2

İncelenen kâğıtlarda Kazak öğrencilerin ana dillerinden yapım ekleri konusunda olumsuz aktarım yaptıkları farklı örnekler de mevcuttur.

/-sAI/ > /-IİK/

kimyasal > kimyalık

*Sigaranın içinde dört bin **kimyalık** şeyler vardır.*

(Sigaranın içinde dört bin **kimyasal** madde vardır.) 5/2

Tablo. 16

Gövde Hâlindeki Kavramların İşaretlenmesi İle İlgili Karşılaşılan Yanlıklar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İşaretleri İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi (171)	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi (1402)
/+II/ > /+TI/	10	% 5,84	% 0,71
/-sAI/ > /-IİK/	6	% 3,5	% 0,42

4.2.1.2. Birden fazla anlam ögesiyle kurulmuş genel anlamlı kavram işaretleri ve bunlarla ilgili karşılaşılan yanlışlar

Bir dilde kavramlar işaretlenirken / adlandırılırken bazen söz konusu kavramı ifade etmek için tek bir kavram işareti (kelime) yeterli gelmez. Bu durumda birden fazla anlam ögesi, görevli dil öğelerinin de (ek ve edatların da) yardımıyla dilin kuralları dâhilinde birlikte kullanılarak ilgili kavram işaretlenir. Türkçede “belirtisiz isim tamlamaları”nın, “niteleme sıfat tamlamaları”nın, “tekrar grupları”nın, “birleşik kelimeler”in, “niteleme sıfat tamlamaları”nın, tekrar grupları”nın, birleşik kelimeler”in, deyimler”in,.. birden fazla anlam ögesiyle karşılandıkları ve genel anlamlı bir kavramı ifade ettikleri görülür (Alyılmaz, 2003, s. 148-156).

4.2.1.2.1. Belirtisiz isim tamlamaları ve belirtisiz isim tamlamalarıyla ilgili yanlışlar

4.2.1.2.1.1. Belirtisiz isim tamlamalarında ek seviyesinde karşılaşılan yanlışlar

4.2.1.2.1.1.1. Belirtisiz isim tamlamalarında tamlanan ekinin yanlış kullanımı

Hemen bütün lehçelerinde ve bu lehçelerin ağızlarında, **belirtisiz isim tamlamaları**; Türkçenin dizimini düzenleyen ‘**belirten / niteleyen öge; bir anlam ögesi ise belirttiği / nitelediği anlam ögesinden önce, bir görev ögesi ise belirttiği / nitelediği anlam ögesinden sonra getirilir.**’ Kuralına uygun olarak önce, **niteleyen öge** olan anlam ögesi **tamlayan isim**; sonra da **nitelenen öge** olan anlam ögesi tamlanan isim sırası üzerine kurulur.

Ancak bu dizimde, Türkçenin de uymakta büyük bir dikkat gösterdiği ‘anlam veya görev / ulam (kategori) **değiştiren öge işaretlenir**’ şeklinde ifade edeceğimiz bir dil genelcesine uyulmadığı gözlenir. Şöyle ki niteleyen öge durumunda olan tamlayan isim, sıfat ulamına geçtiği hâlde işaretsiz kalmaktadır. Bir dilde eksilteli yapıların bulunması doğal karşılandığı için bunda garipsenecek bir durum yoktur. Ancak, ulam değiştirmeyen yani isim ulamında kalan tamlanan isim ‘/+TA+/ > /+TI+/ > /+sI+/ > /+zI+/ > /+rI+/ > /+yI+/ >

/+ØI+ / > /+ØØ+ /' tamlanan ekiyle işaretlenmektedir (Gemalmaz, 2010, s. 261).

Moğolistan Kazakları, Kazakistan Kazaklarından farklı olarak kimi ekleri konuşma dili içerisinde düşürürler. Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin de Moğolcanın etkisiyle Kazakistan Kazakçasında da bulunan /+ØI+ / görev ögesini genellikle işaretsiz kullandıkları tespit edilmiştir:

1. /+ØI+ / > /+Ø /

ev hanımı > ev hanım

Ben öğrencim annem ev hanım.

(Ben öğrenciyim annem ev hanımı.) 28/1

siroz **hastalıkları** > siroz **hastalıklar**

*Sigaranın vücudumuza verdiği hastalıklardan dolayı dünyada milyonlarca insan sebepsiz yere ölüyor. Bunlar akciğer, kanseri, siroz **hastalıklar** gibi.*

(Sigaranın vücudumuza bulaştırdığı hastalıklardan dolayı dünyada milyonlarca insan sebepsiz yere ölüyor. Bunlar akciğer kanseri ve siroz **hastalıkları** gibi.) 14/1

Tablo. 17

Belirtisiz İsim Tamlamalarında Tamlanan Ekinin Kullanımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İşaretleri İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/+ØI+ / > /+Ø /	9	% 5,26	% 0,64

4.2.1.3. Tekrar grupları ve tekrar gruplarıyla ilgili yanlışlar

“Tekrar grubu, bir kavramı ifade etmek, işaretlemek, ona kuvvetlendirme, belirlilik, süreklilik ve çokluk anlamı katmak için eş görevli, aynı, yakın veya zıt anlamlı iki ya da daha çok kavram işaretinin meydana geldiği kelime grubudur” (Karahan, 1999, s. 26).

İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin tekrar gruplarını oluştururken kelimeleri yanlış seçtikleri veya grubu oluşturan kelimelere gereksiz ekler getirerek standart dışı yapılar oluşturdukları tespit edilmiştir:

çeşit çeşit insan > çeşitli çeşitli insan

*Bu hayatta her türlü, **çeşitli çeşitli** insanlarla karşılaşsın.*

(Bu hayatta her türlü, **çeşit çeşit** insanla karşılaşsın.) 19/3

Tablo. 18

Tekrar Grupları İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İşaretleri İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Tekrar Grupları	5	% 2,92	% 0,35

4.2.2. Kavram İşaretlerinin Seçimi İle İlgili Yanlılar

4.2.2.1. Yakın anlamlı ya da ses itibarıyla birbirine benzeyen kavram işaretlerinin birbirinin yerine kullanılmasıyla ilgili yanıllar

tüm > her

Her bilim adamları okuyarak bilim adamı olmuşlardı.

(**Tüm** bilim adamları okuyarak bilim adamı olmuşlardı.) 54/2

karşılığında > karşısına

*Anne-babamız bizim karnımızı doyumak için sabahtan akşama kadar çalıştığında **karşısına** biz bir iyilik yaptık mı.*

(Anne-babamızın bizim karnımızı doyumak için sabahtan akşama kadar çalışması **karşılığında** biz bir iyilik yaptık mı?) 64/1

okumanın > okumak demek

*Burada **okumak demek** ne olduğunu anlatıyor.*

(Burada **okumanın** ne olduğunu anlatıyor.) 47/1

hiçbir > her

*Mutlu olmak isterim bundan başka bana **her** şey gerek yok.*

(Mutlu olmak isterim bundan başka benim için hiçbir şeye gerek yok.) 43/3

belirler > belirtir

*İnsan okuyarak kendi durumunu, değerini bilir ve dünyadaki kendi yerini **belirtir**.*

(İnsan okuyarak kendi durumunu, değerini bilir ve dünyadaki kendi yerini **belirler.**) 47/2

iyi > iyice

*İyi şeyler düşünsek hayatımız da **iyice** geçer.*

(İyi şeyler düşünürsek hayatımız da **iyi** bir şekilde geçer.) 40/1

sorumluluk isteyen > sorumlusu

*Doktor, mesleklerin en **sorumlusu** ve en zordur diye düşünüyorum.*

(Doktorluk, mesleklerin en **sorumluluk isteyen** ve en zor olanıdır diye düşünüyorum.) 77/1

çoğu > çoğul

***Çoğul** insanlar ilk kitap okuyunca gözünden yaşlar çıkar, yoğrulur.*

(**Çoğu** insan ilk kitap okuduğunda gözlerinden yaşlar akar, yorulur.) 51/3

devamlı (art arda) > arkaya

*Kötülük yapmaya niyetlendiğin zaman o seni kendisine şeker ve kötülük yaptırır ve sonra **arkaya** kötülük yapar olursun.*

(Kötülük yapmaya niyetlendiğin zaman o seni kendisine çeker ve kötülük yaptırır ve sonra **devamlı (art arda)** kötülük yaparsın.) 52/2

Tablo. 19

Yakın Anlamlı Kavram İşaretlerinin Birbirinin Yerine Kullanılması İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İşaretleri İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Yakın Anlamlı Kavram İşaretlerinin Birbirinin Yerine Kullanılması	72	% 42,1	% 5,13

4.2.2.2. Uygun kavram işareti seçememekten kaynaklanan yanlışlar

döv- > vur-

*Bazı insanlar alkol içtikten sonra karısını ve çocuklarını **vurur**.*

(Bazı insanlar alkol içtikten sonra karısını ve çocuklarını **döver**.) 5/1

yaklaşma- > bakma-

*Arkadaşlar sigara ve alkol bizim düşmanımız onlara **bakmayın**.*

(Arkadaşlar sigara ve alkol bizim düşmanımız onlara **yaklaşmayın**.) 1/3

düşün- > anla-

*Ama ben eğitimsiz bir insanın para bulması eğitilmiş bir insanın para bulmasından daha zor olduğunu **anlıyorum**.*

(Ben eğitimsiz bir insanın para bulmasının eğitilmiş bir insanın para bulmasından daha zor olduğunu **düşünüyorum**.) 70/3

için > yakında

*Arkadaşlık ve aşk her insanın **yakında** çok önemli şey.*

(Arkadaşlık ve aşk, her insan **için** çok önemlidir.) 27/1

kalanları > /+(n)In/ başkası

*25-30 bin yıl önce buz devri başlamış ve hayvanların çoğu ölmüş **başkası** da soğuğa alışmış.*

(25-30 bin yıl önce buz devri başlamış ve hayvanların çoğu ölmüş **kalanları** da soğuğa alışmış.) 34/2

Tablo. 20

Uygun Kavram İşareti Seçememek İle İlgili Karşılaşılan Yanlılar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İşaretleri İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Uygun Kavram İşareti Seçilmemesi	55	% 32,16	% 3,92

4.3. İsim ve Fiil Tabanları ve İsim ve Fiil Tabanlarıyla İlgili Karşılaşılan Yanlılar

Kelimelerin çekime girmek üzere aldıkları şekle kelime tabanı diyoruz. Herhangi bir isim kök veya gövdesi belli bir varlığı, herhangi bir fiil kök veya gövdesi belli bir hareket veya oluşu genel ve soyut olarak işaret eder. Bir isim belli bir türdeki bir veya birden çok varlığı işaret ettiği gibi bir fiil de belli bir türdeki olumlu veya olumsuz hareket veya oluşu işaret eder. Kelimeler vazife aldıklarında genel ve soyut olmaktan kurtulmak zorundadırlar. Bu nedenle

isimler teklik ve çokluk şekillerine, fiiller de olumluluk olumsuzluk şekillerine girerek tabanlaşırlar (Gemalmaz, 1978, s. 263).

4.3.1. İsimlerin Tekil ve Çoğul Şekillerinin Kullanımıyla İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin “**belirtme sıfatı + isim**”den kurulu tamlamalarda tamlayan ve tamlananın teklik ve çoğulluk açısından uyummadığı örnekler oluşturdukları tespit edilmiştir:

-1. İncelenen kâğıtlarda “belgisiz sıfat+ isim+ çokluk eki” şeklinde kurulan tamlamalarda tamlananda bulunan /+lAr/ görev ögesinin işaretlenmediği örneklerle karşılaşılmıştır:

b.siz sıfat + isim + lAr > b.siz sıfat + isim + ø

bütün aile + ler > bütün aile + ø

*Dünyadaki **bütün aile** evlat, anne, babadan oluşur.*

(Dünyadaki **bütün aileler** çocuk, anne ve babadan kurulur.) 67/1

-2. İncelenen kâğıtlarda “belgisiz sıfat + isim” şeklinde kurulan sıfat tamlamalarının tamlananı üzerine /+lAr/ görev ögesinin getirildiği örnekler tespit edilmiştir:

b.siz sıfat+isim+ø > b.siz sıfat+isim+lAr

her yer + ø > her yer + ler

*Mevsimlerden sonbahardayım. **Her yerler** sarı yapraklarla boyanmıştır.*

(Mevsimlerden sonbahardayız **her yer** sarı yapraklarla boyanmıştır.) 29/1

her şeyi > her şey + ler + i

O her şeyleri söyleyebilir ahlaklımı.

(O her şeyi söyleyebilen ahlaklı biriymiş.) 74/1

-3. Türkçede “sayı sıfatı + isim”den kurulu tamlamalarda tamlanan daima tekil olmasına rağmen tamlanan üzerine /+lAr/ görev ögesinin getirildiği örnekler tespit edilmiştir:

sayı sıfatı+isim+ø > sayı sıfatı +isim+lAr

milyonlarca insan + ø > milyonlarca insan + lar

Şu dünyada **milliyonlarca insanlar** var.

(Bu dünyada **milyonlarca insan** var.) 12/1

üç kardeşim + ø > üç kardeş + ler + im

Benim baba, annem, benim üç kardeşlerim var.

(Benim babam, annem ve üç **kardeşim** var.) 36/1

iki yüz öğrenci + ø > iki yüz tane öğrenci + ler

Bizim okulda iki yüz tane öğrenciler var.

(Bizim okulda iki yüz **öğrenci** var.) 17/2

Tablo. 21

İsimlerin Tekil ve Çoğul Şekillerinin Kullanımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin İsim ve Fiil Tabanlarıyla İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
b.siz sıfat+isim+lAr > b.siz sıfat+isim+Ø	12	% 31,57	% 0,85
b.siz sıfat+isim+Ø > b.siz sıfat+isim+lAr	12	% 31,57	% 0,85
sayı sıfatı+isim+Ø > sayı sıfat+isim+lAr	6	% 15,78	% 0,42

4.3.2. Fillerin Olumlu ve Olumsuz Şekillerinin Kullanımıyla İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

“Türkçede fiillerin olumsuz şekilleri karşısında olumlu şekilleri işaretsizdir. Olumlu fiil yapılarını olumsuzluk eki almayan ve olumsuzluk anlamı taşımayan fiiller oluşturur” (Alyılmaz, 1994, s. 43).

Fiiller olumsuzluk bakımından iki grupta incelenebilir (Alyılmaz, 1994, s. 43)

1. *Olumsuzluk eki olarak olumsuzluk bildiren fiiller*
2. *Herhangi bir olumsuzluk eki almadan olumsuzluk bildiren (bünyesinde olumsuzluk anlamı taşıyan) fiiller.*

İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin fiillerin olumlu ve olumsuz şekilleriyle ilgili olarak, yeterli fiilin olumsuz şeklini **/-AmA-/** şeklinde işaretlemek yerine **/-A bilme-/** şeklinde işaretledikleri tespit edilmiştir:

/-A[bil-] mA-/ > /Abilme-/

hiçbir şey yap-a-ma-y-an > hiçbir şey yap-a-bil-me-y-en

Çocukların bir vafiseği anne babası yaşlı olunca onları bakmaktır. Çünkü onlar sizleri hiç birşey bilmeyen, hiç birşey yapabilmeyen küçükten çocukların büyütürendir.

(Çocukların bir vazifesi de anne babası yaşlandığında onlara bakmaktır. Çünkü siz hiçbir şey bilmeyen ve **yapamayan** bir hâldeyken sizi büyütür.) 72/3

yap-a-ma-y-acak+sın > yap-a-bil-me-y-ecek+sin

Bazı insanlar ben yapa bilmiyorum bunu Burak sana yakışmıyor sen zaten yapabilmeyeceksin diye söylemesi kendisine güvenmemekten başlar.

(Bazı insanların ben yapamıyorum, bu sana yakışmıyor sen zaten **yapamayacaksın** diye söylemesi kendisine güvenmemekten kaynaklanır.) 40/1

ayır-a-mı-yor > ayır-a-bil-mi-yor

Hangisi kötü olduğunu ayırabiliyor.

(Hangisinin iyi, hangisinin kötü olduğunu **ayırıyor**.) 30/1

Tablo. 22

Fiillerin Olumlu ve Olumsuz Şekillerinin Kullanımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin İsim ve Fiil Tabanlarıyla İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/-A[bil-] mA-/ > /Abilme-/	8	% 21,05	% 0,57

4.4. Kavram İlişkileriyle İlgili Karşılaşılan Yanlıklar

4.4.1. İsim Çekimleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlıklar

4.4.1.1. İyelik ve iyelik çekimiyle ilgili karşılaşılan yanlıklar

“İyelik, ismin kendisine tabi olan unsurlarla, kendisinin ilgili bulunduğu kelimelerle münasebetini ifade eden gramer kategorisidir. İyelik kategorisi çekimlidir. Mülkiyet ifadesi için isimlere iyelik gösteren çekim ekleri getirilir” (Ergin, 1992, s. 129-130).

İyelik ve iyelik çekimi ile ilgili olarak Gemalmaz *Türkçenin Derin Yapısı* (2010) adlı kitabında şunları belirtir:

Belirtili isim tamlamalarında belirten ögenin gizli olduğu, yani kodlanmasına gerek görmediği durumlarda **belirten eki (+ilg/he)** de gizli kalacağından kodlanmayacak, yani /ø/ olacaktır. Aksi hâlde, belirtili isim tamlamalarında belirten eki (+ilg/he), Türkçede “**ilgi hâli** (=genitif **eki**” adını verdiğimiz, “/...+(y)A ait olan/” anlamındaki bir sıfat fiilin kalıntısı olarak düşünebileceğimiz ve /+nñ/ şeklinde temsil edebileceğimiz ektir. Belirtili isim tamlamalarının tamlananı (belirtileni) durumundaki belirtisiz isim tamlamalarında tamlayan (niteleyen) gizlendiğinde, yani bunun kodlanmasına gerek görülmediğinde de tamlanan (nitelenen) doğal olarak tamlanan (nitelenen(+nnn)) ekini ve belirtmiş olduğu kabul edilerek belirten ekini, yani ilgili **iyelik ekini** (ekleşmiş iyelik sıfatını (+iye=+ş+k+lig/+he)) alır.

İncelenen kâğıtlarda iyelik ve iyelik çekimiyle ilgili olarak I. teklik, I. ve II. çokluk şahıslar ile ilgili yanlıklar tespit edilmiş; II. III. teklik ve III. çokluk şahısla ilgili yanlılığın olduğu örneklerle karşılaşılmamıştır.

4.4.1.2. I. teklik şahıs iyelik ekiyle ilgili karşılaşılan yanlıklar

1. /+I+m / > /+ø+ø /

hayal+i+m > hayal+ø+ø

*Evlaların hayatında Hayalları var gibi bende bir **hayal** vardır.*

(Çocukların hayatında hayalleri olduğu gibi benim de bir **hayalim** var.) 53/2

kardeş+i+m > kardeş+ø+ø

*Benim üç **kardeş** var.*

(Benim üç **kardeşim** var.) 78/2

Ekleme: İncelenen kâğıtlarda iyelik eki /+m/ yerine /+n/'nin kullanıldığı örnekler de tespit edilmiştir.

/+m / > /+n /

yanlış+i+m > yanlış+i+n

*Benim düşüncem bu **yanlışın** olursa özür dilerim.*

(Benim düşüncem bu, **yanlışım** olursa özür dilerim.) 52/3

aile+ø+m+de > aile+ø+n+de

***Ailende** 5 kişi var.*

(Benim **ailemde** beş kişi var.) 35/1

Tablo. 23

I. Teklik Şahıs İyelik Ekiyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/+I+m / > /+Ø+Ø /	8	% 1,81	% 0,57
Ekleme:			
/+m / > /+n /	2	% 0,45	% 0,14

4.4.1.1.1. I. çokluk şahıs iyelik ekiyle ilgili karşılaşılan yanlışlar

1. /+mIz / > /+ø /

baba+mız > baba+ø

*Anne ve **baba** her zaman bizi düşünüyor.*

(Anne ve **babamız** her zaman bizi düşünüyor.) 63/2

hedef+i+miz > hedef+ø+ø

*Bizim **hedef** çalışarak birinci olmak.*

(Bizim **hedefimiz** çalışarak birinci olmak.) 65/3

istedik+i+miz > istedik+i+ø

***İsteddiği** kadar okuyabilecek gözümüz var.*

(**İstedüğümüz** kadar okuyabilecek gözümüz var.) 47/3

2. /+mIz / > /+mI[z]/

kullan-ma-ma+mız > kullan-ma+mı+ø

*Alkol ve sigara **kullanmamı** gerekli.*

(Alkol ve sigara **kullanmamamız** gerekir.) 1/2

3. /+mIz / > /+sI/

baba+mız+a > baba+sı+n+a

*Anne **babasına** saygı ve sevgiyi göstermek gerekir.*

(Anne **babamıza** saygı ve sevgi göstermeliyiz.) 68/3

hep+i+miz > heb+si

Biz hebsi yurtda yaşıyoeuz.

(**Hepimiz** yurtda yaşıyoruz.) 17/2

Tablo. 24

I. Çokluk Şahıs İyelik Ekiyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/+mIz / > /+Ø/	6	% 1,36	% 0,42
/+mIz / > /+mI/	2	% 0,45	% 0,14
/+mIz / > /+sI/	6	% 1,36	% 0,42

4.4.1.1.2. II. çokluk şahıs iyelik ekiyle ilgili karşılaşılan yanlışlar

/+nIz/ > /+mIz/

hayat+i+nız+da > hayat+i+mız+da

Hayatımızda okumak ne diye düşünöyorsunuz.

(**Hayatınızda** okumayı ne diye düşünöyorsunuz.) 48/1

baba+nız+ın > baba+mız+ın

Babamızın değerini uzaklaştığımızda anlarsınız.

(**Babanızın** değerini ondan uzaklaştığımız zaman anlarsınız.) 67/3

Tablo. 25

III.Çokluk Şahıs İyelik Ekiyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/+nIz / > /+mIz/	10	% 2,26	% 0,71

4.4.2. Hâl Kategorisi Seviyesinde Karşılaşılan Yanlışlar

“Varlıkların birbiriyle olan hareket ve oluş ilişkileri dilde bu ilişkileri kurabilecek vazife unsurlarının oluşmasına yol açmıştır. Bu unsurlara dilin yapısına göre ekler (bitişen vazife unsurları) şeklinde olabileceği gibi kelimeler (ayrık vazife unsurları) şeklinde veya bunların bir birleşimi şeklinde de görülebilirler. Türkçede de birçok dilde olduğu gibi bu ilişkileri kurabilecek hem ekler hem de kelimeler mevcuttur. Bu ilişkileri kurmak üzere isimlere getirilen ekler ‘isimlerin hâle göre çekim ekleri’ diyoruz” (Gemalmaz, 1978, s. 273).

4.4.2.1. Nesne hâli ve nesne hâliyle ilgili karşılaşılan yanlışlar

“Bu hâl, yüklemi geçişli olan bir cümlede, öznenin yaptığı işten etkilenen varlığı, nesneyi bildirir” (Alyılmaz, 2003, s. 54).

İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin nesne hâliyle ilgili olarak görevli öğelerin birbirinin yerine kullanılmasından dolayı yaptıkları yanlışlar tespit edilmiştir.

1. /+I/ > /+ø/

hayat+ı > hayat+ø

Şu karmaşık dünyada **hayat** anlamayanlar nefsisine tamamen aldananlar vardı.

(Şu karmaşık dünyada **hayatı** anlamayanlar, nefesine tamamen aldananlar vardı.)

13/3

ol-duk+u+n+**u** > ol-duk+u+n+**ø**

*Eğer insanlar alkol ve sigaranın kendilerine zararlı **oldukun** biliyorsa bunları yapmaz.*

(Eğer insanlar alkol ve sigaranın kendilerine zararlı **olduğunu** bilirse bunları kullanmazlar.) 14/1

okuma+y+**ı** > okuma+**ø**

*Bazı insanlar **okuma** çok kolay birşey diye düşünürler.*

(Bazı insanlar **okumayı** çok kolay bir şey diye düşünürler.) 49/1

2. /+A/ > /+I/

oyna-ma+y+**a** > oyna-ma+y+**ı**

*Bazı çocuklar **oynamayı** alıştıktan sonra oyundaki görüntüler rüyasında görmeye başlar.*

(Bazı çocuklar oyun **oynamaya** alıştıktan sonra oyundaki görüntüleri rüyalarında görmeye başlar.) 9/2

Ekleme: Kazak Türkçesinde STT'deki /+I/ görev ögesine karşılık **+nI**, **+dI**, **+tI** görev ögeleri vardır. İlgi hâlinde olduğu gibi ünlüyle veya m, n, ñ ünsüzleriyle biten kök ve gövdelerden sonra **+nI**; tonlu ünsüzlerle biten kök ve gövdelerden sonra **+dI**; tonsuzlardan sonra ise **+tI** şekliyle kullanılır.(Buran ve Alkaya, 2007, s. 286).

Türkiye Türkçesi öğrenen Kazak öğrencilerin ana dillerinden olumsuz aktarım yaparak **+I** görev ögesi yerine zaman zaman **+dI** görev ögesinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

/+I/ > /+TI/

kışø1 > kışdı

*Ben **kışdı** çok severim.*

(Ben **kışı** çok severim.) 25/1

insanø1 > insandı

*Alkol **insandı** aptal öldürür.*

(Alkol **insanı** öldürür.) 8/3

sonbahar+ı > sonbahar+dı

***Sonbahardı** seviyorum.*

(**Sonbaharı** seviyorum.) 33/1

mevsim+ler+i > mevsim+ler+dı

*Başkan **mevsimlerdı** çok seviyorum.*

(Başka **mevsimleri** çok seviyorum.) 33/3

hayat+ı+m+ı > hayat+ı+m+dı

*Ben **hayatımdı** güzel geçirmek isterim.*

(Ben **hayatımı** güzel geçirmek isterim.) 43/3

Tablo. 26

Nesne Hâliyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/+I / > /+Ø /	21	% 4,76	% 1,49
/+A / > /+I /	13	% 2,94	% 0,92
Ekleme:			
/+I / > /+TI /	16	% 3,62	% 1,14

4.4.2.2. Yerde bulunma hâli ve yerde bulunma hâliyle ilgili karşılaşılan yanlışlar

Yerde bulunma hâli, bir cümlede eylemin yapıldığı yeri bildirir. Yerde bulunma hâlinde karşılaşılan yanlışlar şu şekildedir:

/+TA/ > /+A/

orada > oraya

*Nehir 4 gün sonra muz olacak **oraya** kayak oynayacağız.*

(Nehir dört gün sonra buz tutacak ve **orada** kayacağız.) 25/2

Tablo. 27

Yerde Bulunma Hâliyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/+TA/ > /+TAn/	6	% 1,3	% 0,42
/+TA/ > /+A/	7	% 1,58	% 0,49

4.4.2.3. Zamanda bulunma hâli ve zamanda bulunma hâliye ilgili karşılaşılan yanlışlar

Zamanda bulunma hâli, cümlede eylemin yapıldığı zamanı bildirir. Zamanda bulunma hâliyle ilgili olarak zamanda bulunma hâlinde /+ø/, /+A/, /+TA/, /+TAn/, /+I/, /+In/ görev ögelerinin hatalı kullanıldığı tespit edilmiştir:

1. /+ø/ > /+I/

gün+ø > gün+ü

*Bir **günü** sınıfta öğrenciler sınav vermiş.*

(Bir **gün** sınıfta öğrenciler sınava girmiş.) 40/2

2. /+ø/ > /+TA/

o zaman > onda

***Onda** çocuklar sua yüzecek.*

(**O zaman** çocuklar suda yüzecekler.) 37/3

3. /+In/ > /+TA/

kış+**ın** > kış+**ta**

***Kışta** kar yağar.*

(**Kışın** kar yağar.) 38/3

yaz+**ın** > yaz+**da**

*Kışta kar yağır ve çok soğuk. **Yazda** çok sıcak ve çok güneşli.*

(Kışın kar yağar ve çok soğuk olur. **Yazın** da çok sıcak ve çok güneşli olur.)

38/3

4. /-TIğImdA/ > /-An+TA/

çık-**tık+ı+mız+da** > çık-**an+da**

*Biz yazın gününde tatıla **çıkanda** meyveler toplayacağız.*

(Biz yaz günü tatile **çıktığımızda** meyveler toplayacağız.) 37/3

5. /-TIğInTA/ > /-An+TA/

gel-**tiğ+i+n+de** > gel-**en+de**

*Kış mevsimi **gelende** okula gideceyiz.*

(Kış mevsimi **geldiğinde** okula gideceğiz.) 37/3

Tablo. 28

Zamanda Bulunma Hâliyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/+Ø/ > /+I/	7	% 1,58	% 0,49
/+Ø/ > /+TA/	7	% 1,58	% 0,49
/+ In/ > /+ TA/	10	% 2,26	% 0,71
/-TığİmdA/ > /-An+TA/	7	% 1,58	% 0,49
/-TığInTA/ > /-An+TA/	6	% 1,3	%,0,42

4.4.2.4. Birliktelik-beraberlik hâli ve birliktelik beraberlik hâliyle ilgili karşılaşılan yanlışlar

“Bu hâl, bir hareketin, bir işin başkalarıyla birlikte yapıldığını bildirir” (Alyılmaz, 2003, s. 150). Birliktelik beraberlik hâlinde karşılaşılan yanlışlar şu şekildedir:

1. /+IA birlikte/ > /+A birlikte/

arkadaş+ı+mız+**la** > arkadaş+ı+mız+**a**

4 gün sonra muz olacak oraya kayak oynayacak ve kız arkadaşımıza birlikte yürüyoruz.

(Dört gün sonra buz olacak, orada kayak yapacağız ve kız arkadaşımızla birlikte yürüyeceğiz.) 25/2

2. /+(y)lA birlikte/ > /+TA birlikte/

ailemiz+le > ailemiz+de

Biz kışta ailemizde birlikte kayak yapıyoruz.

(Biz kışın ailemizle birlikte kayak yapıyoruz.) 31/3

Tablo. 29

Birliktelik Beraberlik Hâliyle İlgili Karşılaşılan Yanlıklar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/+lA/ > /+A/	5	% 1,13	% 0,35
/+(y)lA birlikte/ > /+TA birlikte/	5	% 1,13	% 0,35

4.4.2.5. Hedef hâli ve hedef hâliyle ilgili karşılaşılan yanlıklar

“Bu hâl kategorisi işin, hareketin hedefini / amacını bildirir” (Alyılmaz, 1994, s. 72).

İncelenen kâğıtlarda hedef hâlini belirten ifadelerde /+I/, /+lA/, /+TA/, /+o/ görev ögelerinin hatalı kullanıldığı örnekler tespit edilmiştir:

1. /+A/ > /+I/

bunlar+a > bunlar+ı

*Bana sorular gelir nasıl? niçin? diyen sorular. **Bunları** cevapı vermek gerekli.*

(Bana nasıl, niçin, diye sorular gelir **bunlara** cevap vermem gerekir.) 43/3

2. /+A karşı/ > /+ø karşı/

baba+sı+n+a > baba+sı+n+ø

*Bence çocuğun anne **babasın** karşı vazife demek.*

(Bence çocuğun anne **babasına** karşı vazifesi var.) 62/1

3. /+A/ > /+TA/

biz+e > biz+de

*Annem **bizde** kızmak yok.*

(Annem **bize** kızmaz.) 57/2

4. /+ø için/ > /+ø/

insan için > insan+ø

İnsan okumakta yazmakta çok önemli.

(İnsan **için** okuma da yazma da çok önemlidir.) 44/1

Tablo. 30

Hedef Hâliyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/+A/ > /+ I/	7	% 1,58	% 0,49
/+A/ > /+ø/	2	% 0,45	% 0,14
/+A/ > /+ TA/	3	% 0,68	% 0,21
/+ø için / > /+ø/	1	% 0,22	% 0,07

4.4.2.6. Yönelme hâli ve yönelme hâliyle ilgili karşılaşılan yanlışlar

“Bu hâl kategorisi cümlede eylemin, hareketin yöneldiği yeri ifade eder” (Alyılmaz, 1994, s. 116).

İncelenen kâğıtlarda yönelme hâlinde /+ø/, /+I/, /+nAn/, /+A/, görev öğelerinin hatalı kullanıldığı tespit edilmiştir:

1. +A/ > /+ø/

ev+e > ev+ø

Yarın ev gidiyorum.

(Yarın eve gidiyorum.) 22/1

Türkiye+y+e > Türkiye+ø

*Ağabeyim bu sene **Türkiye** gitti okumaya.*

(Ağabeyim bu sene üniversitede okumak için **Türkiye’ye** gitti.) 45/2

2. /+A/ > /+I/

köy+e > köy+ı

*Yazın dedem evine **köyü** gidiyorum.*

(Yazın dedem evine **köye** gidiyorum.) 66/1

okul+a > okul+ı

*Tüm sabah **okulı** gidiyorum.*

(Her sabah **okula** gidiyorum.) 79/2

Tablo. 31

Yönelme Hâliyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/+A/ > /+ Ø /	16	% 3,62	% 1,14
/+A/ > /+ I /	17	% 3,85	% 1,21

4.4.2.7. Vasıta hâli ve vasıta hâliyle ilgili karşılaşılan yanlışlar

Bu hâl, bir işin, hareketin bir alet, bir eşya vs. vasıtasıyla yapıldığını bildirir (Alyılmaz, 2000, s. 150).

İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin vasıta hâlini belirten ifadelerde /+TAn/ görev ögesinin yerine kendi ana dilindeki karşılığı olan /+An/, /+nAn/, /+TAn/ görev ögelerini kullandıkları tespit edilmiştir.

1. /+TAn/ > /+nAn/

baba+lar+ı+n+**dan** > baba+lar+ı+n+**nan**

*Sigarayı çocuklar anne **babalarından** göre merak eder.*

(Sigarayı çocuklar anne **babalarından** görerek ilgi duyarlar.) 4/2

ailen+**le** > ailen+**nen**

*Her şey senin **ailennen** başlar.*

(Her şey senin **ailenle** başlar.) 31/1

2. /+TAn/ > /+An/

ailen+den > ailen+en

*Sen dünyaya geldikten sonra sen **ailenen** terbiye alacaksın.*

(Sen dünyaya geldikten sonra ilk önce **ailenden** terbiye alacaksın.) 31/1

3. /+(y)lA/ > /+TAn/

birisi+y+le > birisi+y+den

*Her şeyde başlayan noktası var. **Birisiyden** başlamayan şey bayraksız kayıktır.*

(Her şeyin başlama noktası var olduğu gibi, **birisiyle** başlamayan şey bayraksız kayık gibidir.) 23/1

kafa+y+la > kafa+dan

*Bugün attığım gollerin tümü **kafadan** attım.*

(Bugün gollerin hepsini **kafayla** attım.) 52/3

Tablo. 32

Vasıta Hâliyle İlgili Karşılaşılan Yanlıklar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/+TAn/ > /+nAn/	7	% 1,58	% 0,49
/+TAn/ > /+An/	8	% 1,81	% 0,57
/+(y)lA/ > /+TAn/	5	% 1,13	% 0,35

4.4.2.8. Görelik hâli ve görevlilik hâliyle ilgili karşılaşılan yanlışlar

“İsmin bu hâli, bir işin, hareketin bir şeye uygun olarak, bir şey uyarınca, gereğince yapıldığını bildirir” (Alyılmaz, 2000, s. 151).

İncelenen kâğıtlarda görelilik hâli ifade edilirken /+A/, /+Im için/ görev ögelerinin yanlış kullanıldığı tespit edilmiştir.

/+Im için/ > /+A/

ben+im için > bana

Kış çok soğuk olacak ama bana çok iyi mevsimin biri.

(Kış çok soğuk geçer ama benim için çok güzel mevsimlerden biridir.) 37/1

ben+im için > ban+a

Bir yılda 4 mevsim var. Ama onun içinen bana iki mevsim çok iyi.

(Bir yılda dört mevsim var ve bunlardan benim için çok güzel iki mevsim var.)

37/1

Tablo. 33

Görelik Hâliyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/+(Im için/ > /+A/	13	% 2,94	% 0,92

4.4.2.9. Benzerlik hâli ve benzerlik hâliyle ilgili karşılaşılan yanlışlar

Üzerine geldiği isim ya da isim soylu kelime ya da kelime gurubu ile bir şeyin niteliğini taşıyan bir kavramı örnek göstererek eylemi benzerlik bakımından belirli kılan bu hâl kategorisi Mert (2003, s. 173) ile ilgili olarak, incelenen kâğıtlarda sadece **/+I gibi/** STT'nde yer almayan görev öğelerinin kullanıldığı tespit edilmiştir:

/+ø gibi/ > /+I gibi/

benim+ø gibi > benim+i gibi

O benim gibi aynı on beş yaşında.

(O benim gibi aynı on beş yaşında.) 36/2

Tablo. 34

Benzerlik Hâliyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/+(y)lA/ > /+I/	7	% 0,77	% 0,49

4.4.3. Fiil Çekimleri ve Fiil Çekimleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Varlıksız hareket ve oluş düşünülmeceğine göre fiil kök veya gövdelerinin ifade etmiş oldukları soyut hareket veya oluşları varlıklara bağlamak veya bunlara varlık kazandırmak gerekmektedir. Bu nedenle Türkçede hiçbir fiil kök veya gövdesi, isim kök veya gövdelerinin kullanıldığı şekilde yalnız olarak kullanılmaz. Fiil kök veya gövdelerini mutlaka şekillendirmek, yani varlıklaştırmak ve gerektiğinde varlığa bağlamak kaçınılmazdır. Bu işlem ise onları isimleştirmek (isim-fiil hâline koymak), yani vazifelerine göre, bir hareketin veya oluşun adı söz konusu ise **ad-fiil**, bir varlığın hareket veya oluş

şekli söz konusuysa **sıfat-fiil** diğer bir hareket veya oluşun, hareket veya oluş şekli söz konusuysa **zarf-fiil** şekillerine koymak mümkündür (Gemalmaz, 1978, s. 339).

İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil yapan görev ögelerini yanlış kullandıkları örnekler tespit edilmiştir.

4.4.3.1. İsim fiil ve isim fiillerle ilgili karşılaşılan yanlışlar

“Ad fiiller, fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları; şahıs ve zamana bağlı olmadan gösteren fiil adlarıdır” (Korkmaz, 2007, s. 864). İncelenen kâğıtlarda isim-fiil yapan görev ögeleriyle ilgili karşılaşılan yanlışlar şöyledir:

-1. /-mA/

I. /-mA/ isim fiil ekinin yerine farklı bir isim fiil ekinin kullanılmasından kaynaklanan yanlışlar

/-mA/ > /-mAK/

ol-**ma**+y+ı > ol-**mak**+ı+n+ı

*Kötü insan **olmağını** hiçbir insan istemiyor.*

(Kötü insan **olmayı** hiç kimse istemez.) 5/3

koş-**ma**+sı+n+a > koş-**mak**+ı+n+a

*Bilgisayar oyunları gerçek gibi düşünmeyi başlar ve oyunda yaptığı şeyleri gerçek dünyada yapmayı başlar bu alışkanlıktan çıkabilecek bir yolu'da anne, baba, dostların sana şart **koşmağına** bağlıdır.*

(Bilgisayar oyunlarını oynayanlar oyunu gerçek gibi algılamaya başlar ve oyunda yaptığı şeyleri gerçek hayatta yapmaya başlarlar ve bu alışkanlıktan çıkabilecek bir tek yol ise anne, baba ve dostların şart **koşmasına** bağlıdır.) 9/2

kaç-**ma**+mız > kaç-**mak**+1+mız

*Biz zararlı diyen her şeyden **kaçmağımız**, korkmağımız gerekir.*

(Bizim zararlı olan her şeyden **kaçmamız**, korkmamız gerekir.) 16/3

oku-**ma**+y+1 > oku-**mak**+ø

*Hayatımızda **okumak** ne diye düşünüyorsunuz.*

(Hayatımızda **okumayı** ne olarak düşünüyorsunuz.) 48/1

ol-**ma**+sı > ol-**mak**

*Sigara alkol insanın düşman **olmak** gerekir.*

(Sigara ve alkolün insanın düşmanı **olması** gerekir.) 7/3

-2. /-mAK/

I. /-mAK/ isim fiil ekinin yerine farklı bir isim fiil ekinin kullanılmasından kaynaklanan yanlışlar

/-mAK/ > /-mA/

ol-**mak** > ol-**ma**+y+1

*O da çok çalışarak anne- babasının önünde başarılı **olmayı** ister.*

(O da çok çalışarak anne ve babasının önünde başarılı **olmak** isterdi.) 80/3

çalış-**mak** > çalış-**ma**

*Bilgili olma için zaten **çalışma** en önemlidir.*

(Bilgili olmak için en önemli şey **çalışmaktır**.) 81/3

Tablo. 35

İsim Fiillerle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/-mA/ > /-mAk/	17	% 3,85	% 1,21
/-mAK/ > /-mA/	8	% 2,03	% 0,64

4.4.3.2. Sıfat fiiller ve sıfat fiillerle ilgili karşılaşılan yanlışlar

“Olumlu veya olumsuz fiil kök veya gövdelerinden yapılan sıfat fiiller (partisipler), bir varlığın hareket ve oluş şeklini zamana bağlı olarak ifade eden fiil şekilleridir. Partisipler fiil kök veya gövdelerine partisip ekleri getirilmek suretiyle yapılırlar” (Alyılmaz, 2003, s. 85). İncelenen kâğıtlarda sıfat-fiil yapan görev öğeleriyle ilgili karşılaşılan yanlışlar şöyledir:

4.4.3.2.1. Geçmiş zaman sıfat fiilleriyle ilgili karşılaşılan yanlışlar**-1. /-TIK/**

I. /-TIK/ sıfat fiil eki yerine farklı bir sıfat fiil ekinin kullanılmasından kaynaklanan yanlışlar

1. /-TIK/ > /-An/

ol-**duk**+u+n+u > ol-**an**+ın

*Alkol, sigara, narkotiklerin içinde kaç bin tane kimya materialı **olanın** biliyor musunuz?*

(Alkol, sigara ve uyuşturucunun içinde kaç bin çeşit kimyasal madde **olduğunu** biliyor musunuz?) 4/1

ver-**dik**+i > ber-**en**

*Sigaranın insana **beren** zararı çok.*

(Sigaranın insana **verdiği** çok zarar var.) 7/2

yaşa-**dık**+ı+mız > yaşa-y-**an**

*Bizim **yaşayan** hayatımız insandan okumayı ister.*

(Bizim **yaşadığımız** hayat insanların okumasını ister.) 49/1

öğret-**tik**+i > öğret-**en**

yap-**tık**+ı > yap-**an**

*Anne-babamızın bize **yapan** iyilikleri ve **öğreten** şeyleri.*

Anne ve babamızın bize **yaptığı** iyilikleri ve **öğrettiği** şeyleri unutamayız.

2. /-TIK/ > /-TI/

ye-**dik**+i+n > ye-**di**+n

yaşa-**dık**+ın > yaşa-**dı**+ın

*Bu **yaşadın** zamanda her şeyi parayla yapacaksın. Mesele içip **yedin** şeyleri ve elbiselerini satın alacaksın.*

(Bu **yaşadığın** hayatta her şey için para gerekir. Mesela **yediğin** içtiğin şeyleri ve elbiselerini satın almak zorundasın.) 52/2

başla-**dık**+ı+mız > başla-**dı**+m

*Biz büyük olmaya **başladımız** zaman damla, damla göl olur diye atasöz gibi biz hayattan her şeyi bularak okumanın önemini bileceğiz.*

(Biz büyümeye **başladığımız** zaman damlaya damlaya göl olur diyen atasözü gibi biz hayattan her şeyi bularak okumanın önemini bileceğiz.) 54/1

II. /-TIK/ sıfat fiil eki yerine STT'de olmayan görev ögelerinin kullanılmasıyla ilgili yanlışlar

1. /-TIK+I/ > /-In-An/

yağ-**dık**+ı > yay-**ın**-an

Kar yayınan günü arkadaşlarla birlikte kat atıp oynayacağız.

(Kar yağdığı gün arkadaşlarla kar topu oynayacağız.) 37/1

2. /-TIK/ > /-Iyor-TIK/

oku-**duk**+u+nuz > oku-**yor-dok**-u-nuz

Okumanın değeri de tek okumak değil okuyordüğünüz şeyinizi anlamaktır.

(Okumanın değeri sadece okumak değil okuduklarımızı anlamaktır da.) 47/1

-2. /-mİş/ > /-An/

Eğitimli insan demek okumuş, öğrenmiş kendisini geliştiren insan demektir.

(Eğitimli insan okumuş, öğrenmiş ve kendisini geliştirmiş insan demektir.) 50/1

Tablo. 36

Geçmiş Zaman Sıfat Fiilleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/-TIK/ > /-An/	15	% 3,4	% 1,06
/-TIK/ > /-TI/	8	% 1,81	% 0,57
/-TIK+I/ > /-In-An/	1	% 0,22	% 0,07
/-TIK+I/ > /-Iyor-TIK/	1	% 0,22	% 0,07
/-mİş/ > /-An/	1	% 0,22	% 0,07

4.4.3.2.2. Geniş zaman sıfat fiilleriyle ilgili karşılaşılan yanlışlar**-1. /-An/**

I. /-An/ sıfat fiil eki yerine farklı bir fiil ekinin kullanılmasından kaynaklanan yanlışlar

1. /-An/ > /-KAn/

Türkçe öğrenen Kazak öğrenciler STT'nde /-An/ geniş zaman sıfat fiil ekinin yerine ana dillerinden olumsuz aktarım yaparak bu görev ögesinin Kazakça karşılığı olan /-KAn/ görev ögesini kullandığı görülmüştür:

yap-an > yap-kan

iç-en > iç-ken

Sigara ve alkol içken insanlar, hırsızlık yapkan insanlar gibi çok zararlı alışkanlıklardan sayısı günden güne artıyor.

(Günümüzde sigara ve alkol içen, hırsızlık yapan insanlar gibi zararlı alışkanlıklara sahip olanların sayısı günden güne artıyor.) 1/1

ıç-en > ıç-ken

Sigara ıçken insanın dişi şürük olur.

(Sigara ıçen insanın dişi çürük olur.) 5/1

2. /-An/ > /-TAn/

başla-ma-y-an > başla-ma-dan

Birisiyden başlamadan şey bayraksız kayıktır.

(Birisiyle birlikte başlamayan şey bayraksız kayık gibidir.) 23/1

Tablo. 37

Geniş Zaman Sıfat Fiilleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/-An / > /-KAn/	8	% 1,81	% 0,57
/-An / > /-TAn/	6	% 1,36	% 0,42

4.4.3.2.3. Gelecek zaman sıfat fiilleriyle ilgili karşılaşılan yanlışlar

-1. /-AcAK/

I. /-AcAK/ sıfat fiil eki yerine farklı bir sıfat fiil ekinin kullanılmasından kaynaklanılan yanlışlar:

1. /-AcAK/ > /-Ir/

gel-ecek+i > gel-ir+i

Kötü alışkanlık denince çok insanların aklına ilk alkol, sigara, narkotik geliri açık.

(Kötü alışkanlık denildiğinde çoğu insanların aklına ilk olarak alkol, sigara ve uyuşturucunun **geleceği** açık.) 16/1

2. /-AcAk/ > /-mA/

davran-**acak**+1+mız+1 > davran-**ma**+y+1

*Önemli birşey de insanlarla nasıl **davranmayı** yani saygı göstermeyi öğreniriz.*

(En önemli şey ise insanlara nasıl **davranacağımızı** yani saygı göstermeyi öğreniriz.) 48/2

oku-y-**acak**+1+n+1 > oku-**ma**+y+1

*İnsanlar okumayı bilirler. Fakat bazı insanlar nasıl **okumayı** bilmiyorlar.*

(İnsanlar okumayı bilirler. Fakat bazı insanlar nasıl **okunacağını** bilmiyorlar.)
49/1

Tablo. 38

Gelecek Zaman Sıfat Fiilleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/-AcAk/ > /-Ir/	5	% 1,13	% 0,35
/-AcAk/ > /-mA/	4	% 0,9	% 0,28

4.4.3.3. Zarf fiiller ve zarf fiillerle ilgili karşılaşılan yanlışlar

“Olumlu veya olumsuz fiil kök veya gövdelerinden yapılan zarf fiiller (gerindiumlar), bir hareket veya oluş diğer bir hareket veya oluşla belirtmek için kullanılan yapılardır” (Gemalmaz, 1978, s. 339). İncelenen kâğıtlarda zarf fiil yapan görev öğeleriyle ilgili karşılaşılan yanlışlar şöyledir:

4.4.3.3.1. Hâl zarf fiilleriyle ilgili karşılaşılan yanlışlar

/-ArAK/

I. /-ArAK/ zarf fiil eki yerine farklı bir zarf fiil ekinin kullanılmasından kaynaklanan yanlışlar

Türkiye Türkçesindeki **/-ArAK/** zarf fiil ekinin Kazak Türkçesindeki karşılığı **/-Ip/**'tır. Türkiye Türkçesi öğrenen Kazak öğrenciler **/-ArAK/** zarf fiil ekinin yerine ana dilindeki **/-Ip/**'ı kullandığı örnekler tespit edilmiştir.

/-ArAK/ > /-Ip/

yan-**arak** > yan-**ip**

*Zararlı alışkanlıklardaki sigara sağlığa çok zararlıdır. Sigara insanın içine girip için tasalaydı. Ve insan canı çok **yakıp** ölür.*

(Zararlı alışkanlıklardan sigara sağlığa çok zararlıdır. Sigara dumanı insanın içine girerek insanı hasta eder ve insanın canı **yanarak** ölür.) 8/3

yap-**arak** > yap-**ip**

*Bilgili adam hayatını anlamlı ve sebepli, gerekli şeyler **yapıp** geçirir.*

(Bilgili adam hayatını anlamlı. Önemli ve gerekli şeyler **yapararak** geçirir.) 81/2

Tablo. 39

Hâl Zarf Fiilleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/-ArAk/ > /-Ip/	8	% 1,81	% 0,57

4.4.3.3.2. Zaman zarf fiilleriyle ilgili karşılaşılan yanlışlar

İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrenciler **/-Ip/** ve **/-TIK+TAn sonra/** zarf fiil ekleri yerine farklı görev öğeleri kullandıkları örnekler tespit edilmiştir.

/-Ip/ > /-p/

taşı-y-**ip** > taşı-**p**

*O genç adam annesini **taşıp** bu dünyanın bütün güzel yeri gösterdi*

(O genç adam annesini **taşıyıp** bu dünyanın bütün güzel yerlerini gösterdi.) 68/2

/-TIK+TAn sonra/ > /-TIğI+n+dAn sonra/

yaşlan-**tık+tan sonra** > yaşlan-**tığından sonra**

*Ne kadar çok insan vardır ki **yaşlandığından** sonra mahvolan pişman olan.*

(Ne kadar çok insan vardır bu dünyada **yaşlandıktan** sonra pişman olan.) 47/3

Tablo. 40

Zaman Zarf Fiilleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/-Ip / > /-p/	1	% 0,22	% 0,07
/-TIK+TAn sonra/ > /- TIğIndAn sonra/	5	% 1,13	% 0,35

4.4.3.3.3. Sebep zarf fiilleriyle ilgili karşılaşılan yanlışlar

İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin **/-TIğI için/** ve **/-mA+sI için/** yerine zaman bildiren görev öğelerini kullanılmalarından kaynaklanan yanlışları yaptıkları tespit edilmiştir.

/-TIğI için/ > /-TI-ø için/

anlat-tığı+nız için > anlat-tı-ø+nız için

*Çünkü siz bana çok önemli bir şey **anlattınız** için.*

(Çünkü siz bana çok önemli bir şey **anlattığınız** için.) 73/3

anla-dığı için > anla-dı için

*Kemal çok önemli bir şey **anladı** için.*

(Kemal çok önemli bir şey **anladığı** için.) 73/3

Tablo. 41

Zaman Zarf Fiilleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/-TIğI için / > /-TI-ø için/	7	% 1,80	% 0,56

4.4.3.4. Belirtili tamlamalar ve belirtili tamlamalarla ilgili karşılaşılan yanlışlar

“Kavram ilişkilerinin ‘Belirtili Tamlamalar’ kategorisini belirteni ile belirtileni arasında özel ve geçici bir anlam ilişkisi bulunan ve bir belirtme grubu oluşturan ‘belirtili isim tamlamaları’ ve ‘belirtili (belirtme) sıfat tamlamaları’ teşkil eder” (Alyılmaz, 2003, s. 113).

4.4.3.4.1. Belirtili isim tamlamaları ve belirtili isim tamlamalarıyla ilgili karşılaşılan yanlışlar

“Belirtili isim tamlamalarında, belirten durumundaki isim ile belirtilen durumundaki isim arasında belirgin bir ilişki söz konusudur. Zira belirten durumundaki belirli bir ismi gösterir. Bu iki isim arasındaki ilişki, belirtisiz isim tamlamalarındaki aksine özel ve geçicidir” (Alyılmaz, 2003, s. 113).

4.4.3.4.1.1. Belirtili isim tamlamalarında ek seviyesinde karşılaşılan yanlışlar

4.4.3.4.1.1.1. Belirtili isim tamlamalarında tamlayan ekinin yanlış kullanılması

İncelenen kâğıtlarda tamlayan-tamlanan ilişkisi kurulurken /+**ø**/, /+**TIn**/, /+**TA**/, /+**In**/, /+**I**/, /+**A**/, /+**TIm**/, /+**nI**/ görev ögelerinin hatalı kullanıldığı tespit edilmiştir:

1. /+**In**/ > /+**ø**/

bir insan+**in** etrafındaki > bir insan+**ø** etrafındaki

*Eğer bir **insan** etrafındaki en sevdikleri zararlı alışkanlığa alışınca şu **insan** da alışkanlıklara alışması kolay olur.*

(Eğer bir **insanın** etrafındaki en sevdiği insan zararlı bir alışkanlığa alışınca o **insanın** da alışkanlıklara alışması kolay olur.) 16/1

çocuk+**un** > çocuk+**ø**

*En önemlisi **çocuk** anne-babasına saygı göstermek*

(Hayatta en önemli şey **çocuğun** anne ve babasına saygı göstermesidir.) 56/1

vazife+ler+i+miz+**in** > vazife+ler+i+miz+**ø**

*Onlara karşı **vazifelerimiz** var olduğu bellidir.*

(Anne ve babamıza karşı **vazifelerimizin** olduğu bellidir.) 70/2

2. /+**In**/ > /+**TIn**/

alışkanlık+**in** > alışkanlık+**tin**

*Zararlı alışkanlıklar ve güzel **alışkanlıklardın** ayırması nedir.*

(Zararlı ve zararsız **alışkanlıkların** farkı nedir.) 8/1

kazak+lar+**ın** > kazak+lar+**dın**

*Ama nevrüz bayram **kazaklardın** bayramı.*

(Ama nevrüz bayramı **kazakların** bayramıdır.) 37/2

alışkanlık+lar+**ın** > alışkanlık+lar+**dın**

*Zararlı **alışkanlıklardın** sayısı günden güne artıyor.*

(Zararlı **alışkanlıkların** sayısı günden güne artıyor.) 1/2

3. /+(n)In/ > /+TA/

her insan+**ın** > her insan+**da**

*Her **insanda** kötü bir alışkanlığı vardır.*

(Her **insanın** kötü bir alışkanlığı vardır.) 7/1

şey+**ın** > şey+**de**

*Bu küçük dünyanın her şey anneden başlamış gibi (sanki). Her **şeyde** başlayan noktası var.*

(Sanki bu küçük dünyanın her şeyi anneden başlamış gibi. Her **şeyin** bir başlangıç noktası var.) 23/1

4. /+Im/ > /+TA/

ben+**ım** > ben+**de**

***Ben de** üç ağabeyim ve bir kardeşim var.*

(**Benim** üç ağabeyim ve bir kardeşim var.) 57/1

ben+**ım** > ben+**de**

***Bende** bir dostum vardır. İsmi Taskın.*

(**Benim** bir dostum vardır ismi Taskın.) 80/1

ben+**im** > ben+**de**

*Evlaların hayatında Hayalları var gibi **bende** bir hayal vardır.*

(Çocukların hayatında hayalleri var olduğu gibi **benim** de bir hayalim var.) 59/1

5. /+Im/ > /+In/

biz+**im** > biz+**ın**

***Bizin** okulda iki yüz tane öğrenci var.*

(**Bizim** okulda iki yüz tane öğrenci var.) 17/2

biz+**im** > biz+**ın**

*Yaz mevsiminde **bizin** tatli başlayacak.*

(Yaz mevsiminde **bizim** tatil başlayacak.) 37/2

6. /+Im/ > /+ø/

biz+**im** > biz+**ø**

*Birinci olarak **biz** kendi amacımızı bilmemiz lazım.*

(İlk olarak **bizim** kendi amacımızı bilmemiz lazım.) 50/3

biz+**im** > biz+**ø**

*Bizi küçükken bakmak için ne kadar şey yaptıysa **biz** de onlara ondan daha çoğunu yapmaya çalışmamız lazım.*

(Bize küçükken bakmak için ne kadar şey yaptıysa **bizim** de onlara daha fazlasını yapmaya çalışmamız lazım.) 71/3

Tablo. 42

Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Ekinin Kullanılması İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/+In/ > /+Ø/	8	% 1,81	% 0,57
/+In / > /+TIn/	12	% 2,72	% 0,85
/+(n)In / > /+TA/	12	% 2,72	% 0,85
/+Im/ > /+TA/	10	% 2,26	% 0,71
/+Im/ > /+In/	8	% 1,81	% 0,57
/+Im/ > /+Ø/	8	% 1,81	% 0,57

4.4.3.4.1.1.2. Belirtili isim tamlamalarında tamlanan ekinin yanlış kullanılması

İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin belirtili isim tamlamalarında tamlananı işaretlerken /+Ø/, /+I+sI/, /+I/ görev ögelerini hatalı kullandıkları örnekler tespit edilmiştir:

1. /+Ø/ > /+I/

düşman+ı > düşman+Ø

*Sigara alkol insanın **düşman** olmak gerek.*

(Sigara ve alkol insanın **düşmanı** olması gerekir.) 7/1

başkalar+ı+n+dan > başkalar+Ø+dan

***Başkalar**dan etkileniriz ve kötü alışkanlıklara başlarız.*

(Biz **başkalarından** etkileniriz ve kötü alışkanlıklara başlarız.) 11/1

2. /+sI/ > /+ø/

baba+sı+dır > baba+ø+ø

*İnsanların bu hayatındaki en yakın kişileri anne ve **baba**.*

(İnsanların bu hayattaki en yakın kişileri anne ve **babasıdır**.) 63/1

sevgi+si > sevgi+ø

*Annenin **sevgi** en sert mermeri ezabilir.*

(Annenin **sevgisi** en sert mermeri bile ezabilir.) 23/1

vazife+si > vazife+ø

*Bence çocuğun anne babasına karşı **vazife** demek anne babasıyla sevmek onları memnun etmektir.*

(Bence çocuğun anne babasına karşı **vazifesi** anne babasını sevmek ve onları memnun etmektir.) 62/1

3. /+I/ > /+I+sI/

önem+i > önem+i+si

*Yani bizim okumanın **önemisi** insanşlıkmış.*

(Yani bizim okumamızın **önemi** insanlıkmış insanlığı anlamak içinmiş.) 54/2

nef(i)s+i+n+e > nef(i)s+i+si+n+e

*Şu karmaşık dünyada hayat anlamayanlar **nefsisine** tamamen aldananlar vardır.*

(Şu karmaşık dünyada hayatı anlamayanlar **nefsine** tamamen aldananlar vardır.)

Tablo. 43

Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlanan Ekinin Kullanılması İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileriyle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/+Ø / > /+I/	20	% 4,53	% 1,42
/+sI/ > /+ø/	15	% 3,40	% 1,06
/+I/ > /+I+(s)I/	14	% 3,17	% 0,99

4.5. Cümle ve Cümleyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

“Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisine cümle denir” (Karahana, 2009, s. 9).

Bu bölümde Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin yazılı anlatımlarında cümlenin öğeleri ve cümlede anlamla ilgili olarak yaptıkları yanlışlara yer verilmiştir.

4.5.1. Cümlenin Öğeleriyle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

İncelenen kâğıtlarda cümlenin öğeleriyle ilgili çok fazla yanlış yapılmadığı; sayısı az olmakla birlikte özne ve tümleçleriyle birlikte yüklem fiil ile ilgili hata yapıldığı tespit edilmiştir.

1. Özne ile ilgili olarak;

onlar+ø > ø+ø

İçki içiyor insanlar hayatı çok düzensiz çocukların ve hanımların düşünmüyor.

2/2

(İçki içen insanların hayatı çok düzensiz ve [onlar] çocuklarını ve hanımını düşünmüyor.) 2/2

Tablo. 44

Özne İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Cümle İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Özne	10	% 9,34	% 0,71

1. Nesne ile ilgili olarak;

/+Ø/ > /+n+I/

olduğu+Ø > olduğu+n+u

*Aslında az miktarda içilen alkol kalp damarlarına iyi denmesi. Yeni Zelandanın Auckland üniversitesinin profesörü Rod Alekson yanlış **anlmam olduğunu** ortaya koymuştur.*

(Aslında ‘az miktarda içilen alkol kalp damarlarına iyi gelir’ denmesi, Yeni Zelanda’nın Auckland Üniversitesinin profesörü Rod Alekson tarafından **yanlış bir düşünce olduğu** ortaya konulmuştur.) 2/3

Tablo. 45

Nesne İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Cümle İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Nesne	5	% 4,67	% 0,35

2. Yönelme tümleciyle ilgili olarak;

Eylemin yöneldiği yeri temsil eden kavram işaretinin üzerine getirilen görevli ögelerin seçiminde yanlışlık yapıldığı tespit edilmiştir:

/+A/ > /+Ø/

*Türkiye'yi ve Türk insanları çok sevdim ve yine **oray** gitmek istiyorum.* 71/1

(Türkiye ve Türkleri çok sevdim ve yine **oraya** gitmek istiyorum.) 71/1

Tablo. 46

Yönelme Tümleci İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Cümle İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Yönelme Bildiren Görev Ögeleri	5	% 4,67	% 0,35

3. Şart tümleciyle ilgili olarak;

Şart tümleci, cümlede eylemin, hareketin bir şarta bağlandığını bildirir. “Şart kipi, zaman merkezi bakımından muzariye olmakla beraber, yapısında yer aldığı cümleyi diğer bir cümlenin yüklemine şart tümleci olarak bağlar” (Gemalmaz, 1982, s. 145).

İncelenen yazılı anlatım kâğıtlarında konuyla ilgili karşılaşılan örneklerden biri şu şekildedir:

Çocuğuna sevgi göster-ir+Ø-se > çocuğuna sevgi göster-Ø+Ø-Ø

*Anne-baba çocuğuna sevgi **göster** çocuğu da vakit geçerken kendi vazifelerini yapar.*

(Anne-baba çocuğuna sevgi **gösterirse** çocuğu da vakti geldiğinde kendi vazifesini yapar.) 56/3

Tablo. 47

Şart Tümlenci İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Cümle İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Şart Bildiren Görev Ögeleri	9	% 8,41	% 0,64

4.5.1.1. Yüklem fiil ve yüklem fiille ilgili karşılaşılan yanlışlar

4.5.1.1.1. Yüklem fiilde ek seviyesinde karşılaşılan yanlışlar

4.5.1.1.1.1. Yüklem fiilde zaman eklerinin yanlış kullanılmasından kaynaklanan yanlışlar

“Yüklem; cümlede oluşu, kılışı, hareketi, hükmü vs. bildirir. Türkçede cümlelerin yüklemli üç ana parçadan oluşur:

Yüklem

-1. Tümlençleriyle birlikte yüklem fiil (TYF)

-2. Kip eki

-3. Şahıs eki” (Alyılmaz, 2003, s. 153).

İncelenene kâğıtlarda bu konu başlığına dair örneğe rastlanmamıştır.

4.5.1.1.1.2. Yüklem fiilde ses seviyesinde karşılaşılan yanlışlar

Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin, ana dili Kazakçada “ğ” harfi olmadığından dolayı onun yerine “y” veya “ø” kullandıkları örnekler tespit edilmiştir:

/-AcAK/ > /-AcA-y/

ol-**acak**+ım > ol-**aca**+y+ım

*Ben gelecekte pilot **olacayım**.*

(Ben gelecekte pilot **olacağım**.) 28/1

git-**ecek**+iz > git-**ece**+y+iz

*Kış mevsimi gelende okula **gideceyiz**.*

(Kış mevsimi geldiği zaman okula **gideceğiz**.) 37/3

ol-**acak**-ız > ol-**aca**-z

*Biz beş gün yurttta **olacaz**, yurttta oldu zaman çok güzel zamanlar arkadaşlarımızla geçiyoruz.*

(Biz beş gün yurttta **olacağız**. Yurttta olduğumuz günler arkadaşlarımızla çok güzel zamanlar geçiriyoruz.) 25/2

Tablo. 48

Yüklem Fiilde Zaman Eklerinin Yanlış Kullanılması İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Cümle İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/-AcAK/ > /-AcA/	10	% 9,34	% 0,71

4.5.1.1.1.2.1. Yüklem fiilde zaman eklerinin birbirinin yerine kullanılmasından kaynaklanan yanlışlar

1. /-TI/ > /-mİş/

gör-me-**di**-m > gör-me-**miş**+im

*Bende bir dostum vardır ismi Taksın benimle hiç kavga ettiğini **görmemişim**.*

(Benim bir arkadaşım var onun adı Taskın benimle hiç kavga etmez ben onun benimle kavga ettiğini **görmedim**.) 80/3

2. /-Iyor/ > /-AcAK/

iç-**iyor** > iç-**ecek**

*İnsanlar sigaranın zarar olduğunu biliyor ama onlar sigara **içecek**.*

(İnsanlar sigaranın zararlı olduğunu biliyor ama onlar sigara **içiyorlar**.) 7/2

Tablo. 49

Yüklem Fiilde Zaman Eklerinin Birbirinin Yerine Kullanılması İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Cümle İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/-TI/ > /-mİş/	8	% 7,47	% 0,76
/-Iyor/ > /-AcAK/	6	% 5,60	% 0,42

4.5.1.1.1.3. Fiil çatıları ve fiil çatıları ile ilgili karşılaşılan yanlışlar

Türkçede “çatı kavramı” farklı tanımlamalar ve sınıflandırmalara tabi tutulan konulardan biridir. Bazı araştırmacılar “çatı” kavramını ayrı bir konu olarak ele alırken bazıları yapım ekleri içerisinde değerlendirmiştir. Emre (1945, s. 211-226) ve Ergin (1992, s. 317-337) çatı eklerini fiilden fiil yapan yapım eki kategorisinde değerlendirenler arasındadır.

İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin konuyla ilgili yaptıkları yanlışlar şu şekilde sıralanabilir:

1. /-II-/ > /-ø-/

denilen > den-ø-ir

Alkol ve sigara **denir** konuyu seçtim.

(Ben alkol ve sigara **denilen** konuyu seçtim.) 6/1

2. /-n-II-/ > /-ø-ø-/

denilen > değen

Bence zararlı alışkanlıklar **değen** ne.

(Bana göre zararlı alışkanlıklar **denilen** ne?) 8/1

denilen > diyen

*Bu dünyaya insan meydana geldikten eğitim ve bilgi **diyen** birşeyde vardı.*

(Bu dünyada insan meydana geldiğinde eğitim ve bilgi **denilen** bir şey vardı.)

Tablo. 50

Fiil Çatıları İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İşaretleri İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
/-II/ > /-Ø/	6	% 3,5	% 0,42
/-n-II/ /-Ø/	8	% 4,67	% 0,57

4.5.1.1.2. Yüklem fiilde kelime seviyesinde karşılaşılan yanlışlar

örnek **ol-u-yor** > örnek **anlat-ı-yor**

*İnsanlar alkol ve sigara içtiklerinde çocuklara kötü örnek **anlatıyor**.*

(İnsanlar alkol ve sigara içtiklerinde çocuklara kötü örnek **oluyor**.) 1/2

çok-tur > **çok var-dır**

*Anne babasına karşı evladın vazifesi **çok vardır**.*

(Çocuğun anne babasına karşı vazifesi **çoktur**.) 56/1

Tablo. 51

Yüklem Fiilde Kelime Seviyesinde Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Cümle İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Yüklem Fiilde Kelime Seviyesinde Karşılaşılan Yanlışlar	7	% 6,54	% 0,49

4.5.2. Cümlede Anlam Bilgisi Açısından Karşılaşılan Yanlışlar

Gerek sözlü gerekse yazılı anlatımda sağlıklı bir mesaj alışverişi için birtakım nitelikler gerekir. Yazılı anlatımda, sözlü anlatımdaki mesajı destekleyen jest, mimik ve hareketlerin yerini sözcükler, yazım ve noktalama ile ilgili kurallar almıştır. Yazarın alıcıya ulaştırmak istediği mesajı doğru bir şekilde aktarabilmesi için bunların belirli kurallar çerçevesinde, dili doğru ve güzel kullanarak, kelimelerin mantıklı bir sıraya göre ve uyumlu bir şekilde bir araya getirmesi gerekmektedir. Bunlara dikkat edilmediğinde ifade ve dil yönünden yanlışlıklar yapılır ve bu yanlışlıklar ‘anlatım bozukluğu’ olarak adlandırılır (Aktaş ve Gündüz, 2009, s. 229-234).

4.5.2.1. Cümlede gereksiz kavram işareti kullanılmasından kaynaklanan yanlışlar

Bence doğa bizi bu sağlıklı hale getirenlerin biri doğadır.

(**Bence bizi** bu sağlıklı hâle kavuşturanlardan biri doğadır.) 76/1

Hiç eğitimsiz bir insanın bu hayatta yaşaması hiç magnasız olur.

(**Eğitimsiz bir insanın** bu hayatta yaşaması anlamsızdır.) 46/2

Okumak insanın hayatını doğruya götüren ve doğruyu gösteren öğretmendir.

(**İnsanın hayatını doğruya götüren** ve insana doğruyu gösteren öğretmendir.)

Tablo. 52

Cümlede Gereksiz Kavram İşareti Kullanılması İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Cümle İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Cümlede Gereksiz Kavram İşareti Kullanılması	20	% 18,69	% 1,42

4.5.2.2. Cümlede kavram işaretlerinin yanlış yerde kullanılmasından kaynaklanan yanlışlar

*İnsan oğlu bir hayalla hayatını devam eder. Benim **hayallarım çok var.***

(İnsanoğlu hayalle hayata devam eder. Benim de **çok hayallerim var.**) 32/2

Ahhh alkol ay alkol ay

Eğer bu gibi şeyler yok olsa ay

Dünyadaki insanların hepsi ay.

***Olur çok güzel** diye dört satır şiir yazdım.) 6/3*

(Ah alkol ah alkol ah

Eğer bu gibi şeyler yok olsa ah

Dünyadaki insanların hepsi ah.

***Çok güzel olur** diye dört satır şiir yazdım.) 6/3*

Tablo. 53

Cümlede Kavram İşaretlerinin Yanlış Yerde Kullanılması İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Cümle İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Cümlede Kavram İşaretlerinin Yanlış Yerde Kullanılması	7	% 6,54	% 0,49

4.5.2.3. Cümlede kavram işareti eksikliğinden kaynaklanan yanlışlar

*Çoğul insanlar **ilk kitap okuyunca** gözünden yaşlar çıkar, yoğrulur.*

(Çoğu insan **ilk kez kitap okuduğu zaman** gözlerinden yaşlar akar, yorulur.)

51/3

*Taskın ikimiz şimdi **iki okulda** okuyoruz.*

(Taskınla ikimiz şimdi **iki farklı okulda** okuyoruz.) 80/2

*İnsanın hayatının her basamağı **başarıyla olmalı.***

(İnsan hayatının her basamağı **başarıyla dolu olmalı.**) 20/1

Tablo. 54

Cümlede Kavram İşareti Eksikliği İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Cümle İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Cümlede Kavram İşareti Eksikliği	10	% 9,34	% 0,72

4.6. Yazım ve Noktalama Seviyesinde Karşılaşılan Yanlışlar

Noktalama işaretleri, duygu ve düşüncelerimizi, yazıdaki mesajın tam ve doğru anlaşılmasına yardımcı olan, aynı zamanda anlamı güçlendiren sembollerdir. Sözlü anlatımda beden dilinin işlevini yazıda noktalama işaretleri karşılar. Ancak beden dilinde olduğu gibi noktalama işaretlerinin gereğinden fazla kullanılması anlatım bozukluğu yapar ve mesajın doğru bir şekilde iletilmesini engeller (Gündüz ve Şimşek, 2011. s. 101).

“Bir dilin belli kurallarla yazıya geçirilmesi yazım (imla) olarak adlandırılır” ([TDK], 2005, s. 1).

Bilinen en eski metinlerden asrımızın başındakilere kadar Türkçenin imlası, hangi ifadeyle yazılırsa yazılsın, tabii gelişmesini sürdürdüğünden, dilin iç yapısına uygun, oldukça fonolojik bir imla anlayışına ulaşmıştır. Sona eklemeli bir dil olan Türkçede ek ünlülerine ve ünsüz değişimlerinde tasarrufa gidilerek mümkün mertebe ses benzeşmeleri yüzünden ortaya çıkan **alofonların** doğurduğu **alomorflardan** kaçınılarak manayı taşıyan en az sayıdaki şekillerde karar kılınmaya gayret edilmiştir. Bu yüzden yabancılar tarafından, yarısı yazılır, yarısı yazılmaz bir dil olarak görülen Türkçe, aşağı yukarı aynı imla mantığıyla en az 13 asır boyunca Türkleri ve Türkçeyi öğrenmiş yabancıları yazı yoluyla mekânda ve zamanda yeterince anlaşılabilmıştır (Gemalmaz, 2010, s. 17-19).

“Noktalama işaretlerinin kullanılmaması ya da yanlış kullanılması yazının anlaşılabilirliği açısından sorun oluşturur” (Albayrak, 2010, s. 202).

Bu bölümde Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin yazılı anlatım kâğıtları, Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan Yazım Kılavuzu (2005) esas alınarak incelenmiştir.

4.6.1. Yazım kurallarıyla ilgili karşılaşılan yanlışlar

4.6.1.1. Büyük harflerin yazımıyla ilgili yanlışlar

-1. Türkçede özel adlar büyük harfle başlar. İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen kazak öğrencilerin bu kurala uymadıkları tespit edilmiştir:

*Şu an **mogolistanın** şehirlerinin hepsisinde “PC” diye bilgisayar oyun oynayacak yerler var.*

(Şu an **Moğolistan’ın** tüm şehirlerinde “PC” diye adlandırılan bilgisayar oyununun oynanacağı yerler var.) 10/2

Naurız diye bayram olacak o **kazakın** en güzel bayramının biri.

(Nevruz diye bayram var o **Kazakların** en güzel bayramlarından biridir.) 37/2

Tablo. 55

Büyük Harflerin Yazımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Yazım ve Noktalama İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Büyük Harflerin Yazımı	10	% 4,38	% 0,71

4.6.1.2. Küçük harflerin yazımıyla ilgili yanlışlar

Türkçede cümle içindeki kelimeler özel olmadıkları sürece küçük harfle yazılırlar. İncelenen kâğıtlarda bu kurala aykırı örnekler tespit edilmiştir:

*Meslek seçmek senin hayatına çok gerekli. Onun için senin okuman lazım. Çünkü **Sen** iş yapacaksın.*

(Meslek seçmek senin hayatın için çok gerekli. Onun için senin okuman lazım. Çünkü **sen** çalışacaksın.) 52/1

*Anne ve **Baba** her zaman bizi düşünüyor.*

(Anne ve **babamız** her zaman bizi düşünür.) 63/2

*Sütünü helal et, **Hakkını** helal et anneciğim.*

(Sütünü helal et, **hakkını** helal et anneciğim.) 70/3

Tablo. 56

Küçük Harflerin Yazımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Yazım ve Noktalama İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Küçük Harflerin Yazımı	10	% 4,38	% 0,71

4.6.1.3. Sayıların yazımıyla ilgili yanlışlar

Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin yazılı anlatım kâğıtlarında Türkçedeki “Sayılar metin içerisinde yazı ile yazılır” (TDK, 2005, s. 13) kuralına uymayan ifadelerle karşılaşmıştır:

Benim düşüncelerime göre anne babamız bu dünyadaki en pahalı şeylerden 100-1000 defa daha pahalı.

(Benim düşüncelerime göre anne babamız bu dünyadaki en değerli şeylerden **yüz bin** defa daha değerli.) 58/1

Dünyada 1 yılda 800 milyon insan ölüyor.

(Dünyada **bir** yılda 800 milyon insan ölüyor.) 83/2

1 yılda **4** mevsim vardır.

(**Bir** yılda **dört** mevsim vardır.) 33/1

4 gün sonra muz olacak oraya kayak oynayacak.

(**Dört** gün sonra buz olacak buzda buz pateni yapacağız.) 25/2

Tablo. 57

Sayıların Yazımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Yazım ve Noktalama İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Sayıların Yazımı	11	% 4,82	% 0,78

4.6.1.4. Birleşik kelimelerin yazımıyla ilgili yanlışlar

“Birleşik kelime; yeni bir kavramı karşılamak için iki veya daha çok kelimenin Türkçenin söz kalıplarına uygun belirli yollarla bir araya getirilmesi ile kurulmuş söz birliğidir” (Korkmaz, 2007, s. 47).

“Ses düşmesine uğrayan; “et-“ ve “ol-“ yardımcı fiilleriyle birleşirken ses düşmesine veya ses türemesine uğrayan; kelimelerden her ikisi veya ikincisi birleşme sırasında benzetme yoluyla anlam değişmesine uğrayan; -a, -e, -ı, i-, u-, ü-, zarf fiil ekleriyle bilmek, vermek, kalmak, durmak, gelme, görmek ve yazmak fiilleriyle yapılan tasviri fiiller; bir veya iki ögesi emir kipiyle kurulan kalıplaşmış birleşik kelimeler... bitişik yazılır” (TDK, 2005, s. 21-25). İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin bitişik yazılması gereken kelimeleri ayrı yazdığı örnekler tespit edilmiştir:

*Ailede ne kadar çok insan olsun bile onların bir-birine karşı sevgisi olmasa **hiç bir** zaman bu toplumu aile diyemeyiz.*

(Ailede ne kadar çok insan olsa da onların birbirine karşı sevgisi olmazsa **hiçbir** zaman bu topluluğa aile diyemeyiz.) 82/2

*Meselâ anneleriniz **her hangi** yerden geç gelirsek çok merak eder.*

(Meselâ annelerimiz **herhangi** bir yerden geç gelirsek bizi çok merak ederler.)

21/1

*Bilgisayarda oyun **oynaya biliriz**.*

(Bilgisayarda oyun **oynayabiliriz**.) 10/2

*Ailesiz çocuklara bakarsanız **hiç saygı, sevgi yok**. Kendisini seven aile veya anne, baba yoksa o nasıl başkasını **seve bilir**?*

(Ailesiz çocuklara bakarsanız hiç saygı, sevgi yok. Kendisini seven aile veya anne baba yoksa o insan nasıl başkasını **sevebilir**?) 67/2

Tablo. 58

Birleşik Kelimelerin Yazımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Yazım ve Noktalama İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Birleşik Kelimelerin Yazımı	30	% 13,15	% 2,13

4.6.1.5. Bağlaçların yazımıyla ilgili yanlışlar**4.6.1.5.1. /dA/ edatının yazımıyla ilgili yanlışlar**

TDK (2005, s. 11) yazım kılavuzunda konuyla ilgili olarak şu bilgilere yer verilmiştir: “Edat olan /dA/ ayrı yazılır. Kendisinden önceki kelimenin son ünlüsüne bağlı olarak ünlü uyumlarına uyar: “Kazı da gelini de”. “Durumu oğluna da bildirdi”. “Sen de mi kardeşim?” “Güç de olsa”. “Konuşur da konuşur”.

1. “Ayrı yazılan da, de hiçbir zaman ta, te biçiminde yazılmaz.
2. Ya sözüyle birlikte kullanılan da mutlaka ayrı yazılır: ya da.
3. Da bağlacını bulunma durumu eki olan –da, -de, -ta, -te ile hiçbir ilgisi yoktur. Bulunma durumu eki getirildiği kelimeye birleşik yazılır: devede (deve-de) kulak, evde (ev-de) kalmak, yolda (yol-da) kalmak, ayakta (ayak-ta) durmak, çantada (çanta-da) keklik. İkide (iki-de) bir aynı sözü söyleyip durma”.

İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin ayrı yazılması gereken /dA/ bağlacını bitişik yazdıkları örnekler tespit edilmiştir:

Göz kötüleşmesi çocukları sonunda kör olmaya götürür ondan dolayı çocuklar oynasada gözlükle oynamalıdır.

(Göz bozulması çocukları sonunda kör olmaya götürür ondan dolayı çocuklar oyun oynasa da gözlükle oynamalıdır.) 9/2

Meslek seçmek senin hayatına çok gerekli. Onun için senin okuman lazım. Çünkü sen iş yapacaksın. O işi sen mesleğine baka yapacaksın. Sende biliyorsun iş olmazsa hayatında yaşamıyorsun.

(Meslek seçmek senin hayatına için çok gerekli. Onun için senin okuman lazım. Çünkü sen iş yapacaksın O işi sen mesleğine göre yapacaksın. Sen de biliyorsun iş olmazsa yaşam yoktur.) 52/1

Annemiz küsse de, vursa da, bağırip çağırsada her şey bizim içindir.

(Annemiz küsse de, vursa da, bağırip çağırsa da her şey bizim içindir.) 60/2

Tablo. 59

dA Bağlacının Yazımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Yazım ve Noktalama İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
dA Bağlacının Yazımı	13	% 5,7	% 0,92

4.6.1.6. Yazı başlığının yazımıyla ilgili yanlışlar

“Kısa tanımıyla başlık, yazının adıdır. Tabiiatta görülen her varlığın bir adı olduğu gibi her yazının da başlığı vardır. Başlıksız metin tamamlanmamış çalışmadır. Başlık, yazının konudan uzaklaşmasını önler; yazarı konunun içine çeker. Yazının özgünlüğü başlıkla sağlanır. İyi seçilmiş bir başlık aynı zamanda yazının içeriği hakkında bilgi verir. Ayrıca başlık, işlenen fikre uygun olduğu takdirde yazı daha anlamlı ve tesirli olur” (Aktaş ve Gündüz, 2001, s. 65).

Yazılı anlatım yazı başlığının seçimi ile ilgili olduğu kadar yazımı ile ilgili dikkat edilmesi gereken noktalar vardır. Bu da yazının türüne göre belirlenir. “Başlıklar metinde kullanış yerlerine göre ‘büyük başlıklar’ ve ‘ara başlıklar’ olmak üzere ikiye ayrılırlar: Büyük başlıklara ‘Ana başlık’ adı da verilir. Büyük başlıklar kapsam bakımından geniş bir anlatımı ele alırlar. Kitap, konu, bölüm başlıkları ya da kompozisyon başlığı bu türdendir” (Aktaş ve Gündüz, 2001, s. 65). Ana başlıkların yazımı ile ilgili TDK yazım kılavuzu’nda belirlenen kural şöyledir:

“Kitap, bildiri, makale vb.nde ana başlıkta bulunan kelimelerin tamamı, alt başlıkta bulunan kelimelerin ise yalnızca ilk harfleri büyük olarak yazılır” (TDK, 2005, s. 20).

İncelene kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin yazı başlıklarında ilgili kuralı uygulamadıkları tespit edilmiştir:

Evladın baba-annesine karşı vazifesi

(Evladın Baba-Annesine Karşı Vazifesi) 60/1

Evladın akrabalarının önündeki vazifesi

(Evladın Akrabalarının Önündeki Vazifesi) 58/(başlık)

Evladın anne babaya karşı vazifesi

(Evladın Anne Babaya Karşı Vazifesi) 59/(başlık)

Tablo. 60

Yazı Başlığının Yazımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Yazım ve Noktalama İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Yazı Başlığının Yazımı	9	% 3,94	% 0,64

4.6.1.7. Kelimelerin yanlış yazımı

İncelenen yazılı anlatım kâğıtlarında Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin kelimeleri hem kendi dillerinin hem de yabancı dillerin -özellikle Moğolcanın- etkisiyle yanlış yazdıkları tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin yazımını bilmedikleri kelimeleri kendilerince en uygun gördükleri biçimde yazdıkları görülmüştür.

pis> fis

*Onlar şehrimizi çok **fis** ediyor sonra tekrar yapılmaz için sihirli değnekle kayıp olduracağım*

(Onlar şehrimizi çok **pis** ediyor sonra tekrar yapılmaması için onları sihirli değnekle yok edeceğim.) 43/2

alkol > alkogol

***Alkogol** içmek diye çok köp kötü zararlı alışkanlıklar var.*

(**Alkol** içmek diye çok kötü zararlı alışkanlıklar var.) 8/2

milyonlarca > milliyonlarca

*Şu dünyada **milliyonlarca** insanlar var.*

(Şu dünyada **milyonlarca** insan var.) 12/1

Moğolistan > Moğolstan

*Ben **Moğolstan** **Türkey** okulunun onuncu sınıfta okuyorum.*

(Ben **Moğolistan** Türk Okulunun onuncu sınıfında okuyorum.) 57/1

Türk okulu > Türkiye okul

*Moğolistanımda dört tane **Türkey** okul var.*

(Moğolistan da dört tane **Türk** okulu vardır.) 17/1

beden > beğen

*Benim babam **beğen** eğitimin öğretmen.*

(Benim babam **beden** eğitim öğretmeni.) 36/1

Tablo. 61

Kelimelerin Yazımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Yazım ve Noktalama İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Kelimelerin Yazımı	125	% 54,82	% 8,91

4.6.2. Noktalama İşaretlerinin Kullanımıyla İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

“Duygu ve düşünceleri daha açık ifade etmek, cümlenin yapısını ve duraklama noktalarını belirlemek, okumayı kolaylaştırmak, sözün vurgu ve ton gibi özelliklerini belirtmek üzere noktalama işaretleri kullanılır” (TDK, 2005, s. 32).

“Noktalama işaretleri olmasa, her şeyden önce tam bir iletişim kurulmaz. Çünkü bu işaretler, yazının anlaşılmasını kolaylaştırır. Anlatımın temel birimi olan cümleleri ayırır, anlamı etkili kılar. Yine bu işaretler okumanın düzenli yapılmasını, anlamın

aydınlığa kavuşmasını ve okuyucunun ilgisini uyanık tutmasını sağlar. Yazılardan noktalama işaretlerini atarsak anlam karışır. Anlama zorlaşır. Yanlış ve ters anlamalar çıkar ortaya” (Kavcar *vd.*, 2004, s. 42).

4.6.2.1. Virgülün kullanımıyla ilgili yanlışlar

Yazılı anlatımda sıkça kullanılan noktalama işaretlerinden biri de virgüldür ve virgülün kullanım özellikleriyle ilgili olarak Türk Dil Kurumu'nun yazım kılavuzunda virgülün kullanımıyla ilgili belirtilen maddelerden bazıları şu şekildedir:

1. “Birbiri ardınca eş görevli kelime ve kelime guruplarının arasına konur.
2. Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur.
3. Cümlede özel olarak vurgulanması gereken öğelerden sonra konur.
4. Uzun cümlede yüklemden uzak düşmüş olan öğeleri belirtmek için konur
5. Cümle içinde ara cümleleri ve ara sözleri belirtmek için konur...” (TDK, 2005, s. 33-35).

İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin kullanmaları gereken yerde virgül kullanmadıkları cümleler tespit edilmiştir:

İnsan kıymetli şeyini kaybedince anlar bu boşa söylenmemiştir.

(İnsan kıymetli şeyini kaybedince anlar(,) bu söz boşuna söylenmemiştir.) 70/1

İnsan nasıl mutlu olabilir? Ve bu benzeri sorular insanın kafasını kurcalar.

(İnsan nasıl mutlu olabilir? Ve bu(,) benzeri sorular insanın kafasını kurcalar.)

Ekleme: İncelenen kâğıtlarda Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin gereksiz yere virgül kullandıkları örneklere de rastlanmıştır.

Bilgili adam hayatını anlamlı ve sebepli, gerekli şeyler yapıp geçirir(,) ama bilgisiz adam nasıl hayatını güzel geçirir ki!!!

(Bilgili insan hayatını anlamlı ve gerekli şeyler yaparak geçirir(.) Ama bilgisiz insan hayatını nasıl güzel geçirir.) 81/2

Onlara ne kadar teşekkür etsek bile gölün yanında damlanın küçüklüğü gibi(,) çok azdır.

(Onlara ne kadar teşekkür etsek bile gölün yanında damlanın küçüklüğü gibi çok azdır.) 61/1

Tablo. 62

Virgülün Kullanımı İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Yazım ve Noktalama İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Virgülün Kullanımı	20	% 8,77	% 1,42
Ekleme	10	% 4,38	% 0,71

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmanın sonuçlarına ve bu sonuçlar ışığındaki önerilere yer verilmiştir.

5.1 Sonuç

Elde edilen bulgulara göre Kazak öğrencilerin Türkiye Türkçesini öğrenirken yaptıkları dil bilgisi yanlışlarını tespit ederek Kazaklara Türkiye Türkçesinin öğretimiyle ilgili hazırlanacak çalışmalara katkı sağlamayı amaçladığımız bu çalışmada Kazak öğrencilerin yazılı anlatım kâğıtları “Fonetik (Ses Bilgisi)”, “Kavram İşaretleri”, “İsim ve Fiil Tabanları”, “Kavram ilişkileri”, “Cümle” ve “Yazım ve Noktalama Kuralları” adlı altı başlık altında incelenmiştir. İnceleme sırasında elde edilen veriler kodlanarak söz konusu başlıklarla ilgili hata tipleri ve hata tiplerinin toplam hata sayısı içerisindeki oranları belirlenmiştir.

Türkiye Türkçesi öğrenen Kazak öğrencilerin yazılı anlatımda fonetik (ses bilgisi) seviyesinde yaptıkları yanlışlar ve bu yanlışların oranları aşağıdaki gibidir:

Tablo. 63

Fonetik (Ses Bilgisi) Seviyesinde Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Fonetik Seviyesinde Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Ünlü	250	% 59,95	% 17,83
Ünsüz	165	% 39,56	% 11,76
Hece Düşmesi	2	% 0,47	% 0,14
Toplam	417	% 29,74	1402

Tabloda görüldüğü üzere Türkiye Türkçesi öğrenen Kazak öğrenciler fonetik seviyede toplamda 417 hata yapmışlardır. İncelenen yazılı anlatım kâğıtlarındaki toplam hata sayısı 1402'dir ve fonetik (ses bilgisi) ile ilgili hatalar toplam hatanın % 29,74'ünü oluşturmaktadır.

Öğrencilerin fonetik seviyede;

- Türkiye Türkçesinde bulunmayan seslerin yerine ana dillerinden olumsuz aktarım yaptıkları,
- Yardımcı ses “y” yerine zaman zaman “n” kullandıkları bazen de “n” yerine “y” kullandıkları,
- Benzer hecelerden birini düşürdükleri,
- Türkçede ötümsüz ünsüzle biten kelimeler üzerine ünlüyle başlayan ek aldıklarında bu kelimelerin son sesleri ötümlüleşir. Fakat incelenen kâğıtlarda Kazak öğrencilerin bu kuralı göz ardı ettikleri, iki ünlü arasında ötümsüz sesler kullandıkları, bazen de ötümsüz ünsüzleri ötümlüleştirdikleri,
- Kazak Türkçesinde “ğ” sesi olmadığından öğrencilerin “ğ” sesini bazen “y” ile karşıladıkları tespit edilmiştir,
- Karşılaştırmalı dilbilim metodu çerçevesinde hata tipleri de dikkate alınarak bir öğretim yapılmalıdır,

Türkiye Türkçesi öğrenen Kazak öğrencilerin yazılı anlatımda kavram işaretleri ile ilgili olarak yaptıkları yanlışlar ve bu yanlışların oranları şöyledir:

Tablo. 64

Kavram İşaretleri İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavramların İşaretlenmesi İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Gövde Hâlindeki Kavramların İşaretlenmesi	16	% 9,35	% 1,14
Fiil Çatıları	14	% 8,18	% 0,99
Belirtisiz İsim Tamlamaları	9	% 5,26	% 0,64
Tekrar Grupları	5	% 2,92	% 0,35
Yakın Anlamlı Kavram İşaretlerinin Birbirinin Yerine Kullanılması	72	% 42,10	% 5,13
Uygun Kavram İşareti Seçilmemesi	55	% 32,16	% 3,92
Toplam	171	% 12,19	1402

Tabloda görüldüğü üzere öğrenciler kavram işaretleriyle ilgili toplamda 171 hata yapmışlardır. Bu da toplam hataların % 12,19'unu oluşturmaktadır.

Öğrencilerin kavram işaretleriyle ilgili olarak;

- Birleşik yazılan kelimeleri zaman zaman ayrı, ayrı yazılması gereken birleşik kelimeleri ise birleşik yaptıkları,
- Kelime seçimi konusunda sık sık yanlışlık yapıldığı,
- Türkiye Türkçesindeki yapım eklerini Kazak Türkçesine göre kullandıkları,
- Kavramları işaretlerken Türkiye Türkçesindeki /+III/ görev ögesinin yerine Kazak Türkçesinde aynı işleve sahip /+TI/ ögesini kullandıkları,
- Moğolcanın etkisiyle Kazakistan Kazakçasında da bulunan /+(s)I+/ tamlanan ekini genellikle işaretsiz kullandıkları,

- Kelime grubu seviyesinde STT'nin söz dizimine uymadıkları tespit edilmiştir.

Öğrencilerin isim ve fiil tabanları ile ilgili olarak yaptıkları yanlışlar ve bu yanlışların oranları aşağıdaki gibidir:

Tablo. 65

İsim ve Fiil Tabanları İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin İsim ve Fiil Tabanları İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
İsimlerin Tekil ve Çoğul Şekillerinin Kullanımı	30	% 78,94	% 2,71
Fiillerin Olumlu ve Olumsuz Şekillerinin Kullanımı	8	% 21,05	% 0,57
Toplam	38	% 2.71	1402

Tabloda görüldüğü üzere öğrenciler isim ve fiil tabanları ile ilgili toplamda 38 hata yapmışlardır. Bu da toplam hataların % 2,71'ini oluşturmaktadır.

Öğrencilerin isim ve fiil tabanları konusunda;

- “Belgisiz sıfat+ isim+ çokluk eki” şeklinde kurulan tamlamalarda tamlananda bulunan **/+IAr/** görev ögesini işaretlemedikleri,
- Türkçede “sayı sıfatı + isim”den kurulu tamlamalarda tamlanan daima tekil olmasına rağmen tamlanan üzerine **/+IAr/** görev ögesini ekledikleri,
- Fiillerin olumlu ve olumsuz şekilleriyle ilgili olarak, yeterlik fiilinin olumsuz şeklini **/-AmA-/** şeklinde işaretlemek yerine **/-A bilme-/** şeklinde işaretledikleri görülmüştür.

Öğrencilerin kavram ilişkileri ile ilgili olarak yaptıkları yanlışlar şöyledir:

Tablo. 66

Kavram İlişkileri İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Kavram İlişkileri İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
İsim Çekimleri	34	% 7,70	% 2,42
Hâl Kategorisi	195	% 44,21	% 13,90
Fiil Çekimleri	105	% 23,80	% 7,48
Belirtili Tamlamalar	107	% 24,16	% 7,63
Toplam	441	% 31,45	1402

Tabloda görüldüğü üzere öğrenciler kavram ilişkileri ile ilgili 441 hata yapmışlardır. Bu da toplam hatanın % 31,45'ini oluşturmaktadır.

Öğrencilerin kavram ilişkileri konusunda;

- İyelik eki /+m/ yerine /+n/’yi kullandıkları,
- II. çokluk şahıs eki /+nIz/ yerine I. çokluk şahıs eki /+mIz/’ı kullandıkları,
- Nesne hâliyle ilgili olarak görevli ögelerini birbirinin yerine kullandıkları,
- Zamanda bulunma hâliyle ilgili olarak /+ø/, /+A/, /+TA/, /+TAn/, /+I/, /+In/ görev ögelerini hatalı kullandıkları,
- Hedef hâlini belirten ifadelerde /+I/, /+IA/, /+TA/, /+ø/ görev ögelerini hatalı kullandıkları,
- Yönelme hâlinde /+ø/, /+I/, /+nAn/, /+A/ görev ögelerini hatalı kullandıkları,
- İsim fiil eklerini birbirinin yerine kullandıkları,
- Sıfat fiil eklerini birbirinin yerine kullandıkları,
- /+TIK/ sıfat fiil eki yerine STT’de olmayan görev ögeleri kullandıkları,

- Geniş zaman sıfat fiil eki **/+An/** yerine Kazakçadaki **/+KAN/** görev ögesini kullandıkları,
- Zarf fiil eklerini birbirlerinin yerine kullandıkları belirlenmiştir.

Öğrencilerin cümle seviyesinde yaptıkları yanlışlar ve bu yanlışların olanları şöyledir:

Tablo. 67

Cümle Seviyesinde Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Cümle İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Cümlelerin Öğeleri	70	% 65,42	% 4,99
Cümlede Anlam	37	% 34,57	% 2,63
Toplam	107	% 7.63	1402

Tabloda görüldüğü üzere öğrenciler cümle seviyesinde 107 hata yapmışlardır. Bu da toplam hataların % 7,63'ünü oluşturmaktadır.

Öğrencilerin cümle seviyesinde;

- Özne ve tümleçleriyle birlikte yüklem fiil seçimi ile ilgili hata yaptıkları,
- Nesneyi işaretli olması gereken yerlerde farklı görev ögeleri ile işaretledikleri,
- Yönelme tümlecini zaman zaman işaretli kullandıkları tespit edilmiştir.

Öğrencilerin yazılı anlatımda yazım ve noktalama ile ilgili olarak yaptıkları yanlışlar ve bunların oranları şöyledir:

Tablo. 68

Yazım ve Noktalama İle İlgili Karşılaşılan Yanlışlar

Hata Tipi	Hata Sayısı / Frekans (f)	Hata Tipinin Yazım ve Noktalama İle İlgili Yapılan Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi	Hata Tipinin Toplam Hata Sayısı İçindeki Yüzdesi
Yazım	208	% 91,22	% 14,83
Noktalama	20	% 8,77	% 1,42
Toplam	228	% 16,26	1402

Tabloda görüldüğü üzere öğrenciler yazım ve noktalama ile ilgili toplamda 208 hata yapmıştır. Bu da toplam hataların % 16,26'sını oluşturmaktadır.

Öğrencilerin cümle ile ilgili;

- Cümlede gereksiz kavram işareti kullandıkları,
- Cümlede kavram işaretlerini yanlış yerde kullandıkları,
- Cümlede kullanılması gereken kavram işaretlerini kullanmadıkları,
- STT'nin büyük ve küçük harflerin kurallarına uymadıkları,
- Metin içerisindeki sayıların yazımıyla ilgili kurallara uymadıkları,
- STT'nin birleşik kelimelerle ilgili standartlarına zaman zaman uymadıkları,
- /dA/ edatını çoğunlukla bitişik yazdıkları,
- Yazı başlıklarında TDK'nın "Yazım Kılavuzu"ndaki kurallara genellikle uymadıkları,
- Kelimeleri yanlış yazdıkları,

- TDK'nın Yazım Kılavuzu'nda virgöl (,) ile ilgili belirlediği standartlara genellikle uymadıkları belirlenmiştir.

5.2 Öneriler

Türkiye Türkçesi öğrenen Kazak öğrencilerin yazılı anlatımda yaptıkları dil bilgisiyle ilgili hata tipleri ve bunların oranları dikkate alındığında şu önerilerde bulunulabilir:

- Moğolistan'da yaşayan Kazak Türklerine Türkiye Türkçesi öğretimi sırasında karşılaştırmalı dilbilim metodu çerçevesinde iki dilin ortak ve farklı özelliklerinin ön plana çıkarıldığı bir öğretim yapılabilir.
- Dil öğretiminde yazma becerisinin geliştirilebilmesi için öğrencilerin sıklıkla yazma etkinliklerinde bulunması sağlanmalı, hata ve eksikliklere dönük olarak öğrencilere dönütler verilmelidir.
- Türkiye Türkçesi öğretilirken yabancı dil öğretiminin de temel ilkelerinden olan doğru yöntem ve tekniklerin seçilmesine ve uygulanmasına azamî özen gösterilmelidir.
- Öğrencilerin sıklıkla hata yaptığı konulardan biri de kavram işaretleridir. Bu nedenle öğrencilerin doğru kavram işaretlerini seçmeleri ve kullanmaları için kavram işaretlerinin öğretimine önem verilmelidir.
- Öğrencilerin hatalarının temel sebeplerinden biri ana dillerinden yaptıkları olumsuz aktarımlardır. Bu sebeple Türkiye Türkçesi öğretilirken derslerin Kazak Türkçesinde işlenmemesi büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Ağar, M. E. (2004). Türkçe öğretimin tarihçesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1, s. 1-10.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2009). *Yazılı ve sözlü anlatım okuma-dinleme-konuşma-yazma* (11. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Albayrak, F. (2010). *Türkçe öğrenen Moğol öğrencilerin yazılı anlatım yanlışlarının dil bilgisi açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Alyılmaz, C. (1994). *Orhun yazıtlarının söz dizimi*. Erzurum.
- Alyılmaz, C. (1999). Zamir n'si eski bir iyelik ekinin kalıntısı olabilir mi?, *Türk Gramerinin Sorunları II*. Ankara: TDK Yayınları.
- Alyılmaz, C. (2003). Türkçede fiil deyimleri ve öğretimi üzerine, *Türk Dili*. 620, Ankara.
- Alyılmaz, S. (2000). Doğu Anadolu ağızlarında isim yapım ekleri, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 14, Erzurum.
- Arı, Ş. (2010). *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde İlköğretimin ikinci kademesinde öğrenim gören yabancılara Türkçe öğretimi üzerine bir değerlendirme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gzai Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Banguoğlu, T. (2007). *Türkçenin grameri*. Ankara: TDK Yay.
- Bayraktar, N. (2002, Haziran). Yabancılara Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi. I. Uluslararası Çanakkale-Truva Dil Eğitimi ve Okul Gelişimi Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Çanakkale.
- Biçer, N. (2011). *Kıpçak dönemi eserlerinin yabancılara Türkçe öğretimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Bozkurt, F. (2004). *Türkiye Türkçesi Türkçe öğretiminde yeni bir yöntem*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Bölükbaş, F. (2011). Arap öğrencilerin Türkçe yazılı anlatım becerilerinin değerlendirilmesi, *Turkish Studies*, 6(3). s. 1357-1367.
- Bölükbaş, F. ve Keskin, K. (2010). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metinlerin kültür aktarımındaki işlevi. *Turkish Studies*, 5(4), s. 221-235.
- Brown, H. D. (2000). *Principles of language learning and teaching*. San Francisco State University, Longman, 4th edition.
- Buran, A. ve Alkaya, E. (2007). *Çağdaş Türk lehçeleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1984). *Türk dili tarihi I-II*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Caferoğlu, A. (1989). Anadolu ve Rumeli Ağızları Ünlü Değişmeleri, *TDAY Belleten 1964*,: 240, Ankara: TDK Yayınları.
- Demircan, Ö. (1988). Öğretim dili ve yabancı dil olarak Türkçe, *Dil Dergisi*, 1, Mart.

- Demircan, Ö. (1996). *Türkçenin ses dizimi* (1. Baskı). İstanbul: Der Yay, Temmuz.
- Demircan, Ö. (2002). *Yabancı dil öğretim yöntemleri*. İstanbul: Der Yayınları.
- Demirel, Ö. (2004). *Yabancı dil öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Eker, S. (2003). *Çağdaş Türk dili* (2. Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ekrem, C. (2011). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde karşılaştırmalı gramerin yeri. *Avrupa'da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Sempozyumu*.
- Emre, A, C. (1945). *Türk dilbilgisi*. İstanbul: TDK Yayınları.
- Ercilasun, A. B. ve Kajıbek, E. Z. (1991). *Karşılaştırmalı Türk lehçeleri sözlüğü*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Erdem, İ. (2007). *İlköğretim II. kademedeki dil bilgisi öğretiminin sorunları üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erdem, İ. (2009). Yabancılar Türkçe öğretimiyle ilgili bir kaynakça derlemesi. *Turkish Studies*, 4(3), s. 888-937.
- Erdem, M. D. (2005). Harezmi Türkçesinde ikilemeler ve yinelemeler üzerine, *Bilig*, 33 (Bahar), Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları.
- Ergin, M. (1992). *Türk dilbilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gemalmaz, E. (1978). *Erzurum ili ağızları (İnceleme-metinler-sözlük ve dizinler)* (I. Cilt). 487 Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Gemalmaz, E. (2010). Standart Türkiye Türkçesinin (STT)'nin formanlarının enformatif değerleri ve bu değerlerin ihtiyaç hâlinde bu dilin gelişimine muhtemel etkileri. *Türkçenin Derin Yapısı*. Ankara: Belen Yayıncılık.
- Gemalmaz, E. (2010). Türkçede isim tamlamalarının derin yapısı. *Türkçenin Derin Yapısı*. Ankara: Belen Yayıncılık.
- Gemalmaz, E. (2010). Türkçedeki tamlanan eki /+TA+/ > /+TI+/ > /+sI+/ > /+zI+/ > /+rI+/ > /+yI+/ > /+øI+/ > /+øø+/ üzerine, *Türkçenin Derin Yapısı*. Ankara: Belen Yayıncılık.
- Gemalmaz, E. (2010). Türkçenin umumi yazı ve imla meseleleri hakkında. *Türkçenin Derin Yapısı*. Ankara: Belen Yayıncılık.
- Gemalmaz, E. (2010). Uyum ve standart Türkiye Türkçesinde uyumlar. *Türkçenin Derin Yapısı*, Ankara: Belen Yayıncılık.
- Gencan, T. N. (1979). *Dilbilgisi*. Ankara: Tekağaç Eylül Kitap ve Yayınevi.
- Gür, H. (1996). Dil öğretim yöntemleri (7): Sözel Yaklaşım ve Durumsal Dil Öğretimi, *Dil Dergisi*, 40, (Şubat).
- Hengirmen, M. (1993). *Yabancı dil öğretim yöntemleri ve TÖMET yöntemi*. Ankara: Engin Yayıncılık.

<http://kaznews.mn/index.php/interview/134-zardikhan>

<http://www.dilset.com/akademi/index.php/website/contentCtg/90>

<http://www.tomer.ankara.edu.tr/html/yhitit.html>

- İsmagulov, O. (2007). Kazak halkının etnik yapısı. *Kazakistan Tarihi Makaleler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 35-44.
- İsmail, Z. (2002). *Kazak Türkleri*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Kalkan, M. (2006). *Kırgızlar ve Kazaklar*. İstanbul: Selenge Yayınları.
- Kara, A. (2007). *Eski devirlerden günümüze Kazakistan ve Kazaklar*. İstanbul: Selenge Yayınları.
- Karaağaç, G. (2010). *Türkçenin ses bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karabıyık, B. (2006). *İlköğretim 6.-8. sınıflar Türkçe ders kitaplarındaki dil yanlışları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karahan, L. (1999). *Türkçede söz dizimi -cümle tahlilleri-*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, L. (2009). *Türkçede söz dizimi* (14. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kavcar, C. ve Diğerleri. (2004). *Yazılı ve sözlü anlatım* (5. Baskı). Ankara: Anı Yayınları.
- Kıvırcık, S. Y. (2004). *Türkçedeki bazı birleşik yapıların (isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil) yabancı dil olarak öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Korkmaz, Z. (2007). *Grammer terimleri sözlüğü* (3. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Kükey, M. (2003). *Türkçenin dilbilgisi 1*. Ankara: Cem Ofset.
- Larsen-Freeman, L. D. (2001). *Techniques and principles in language teaching*. Hong Kong: Oxford University Press.
- Mert, O. (2003). Türkçede hâl kategorisi ve öğretimi, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 21, Erzurum.
- Mert, O. (2008). Orhun yazıtlarında kullanılan işaretli (/+Ø/) görev öğeleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 36, Erzurum.
- Mert, O., Gündoğdu, K. ve Albayrak F. (2012, May). *Analysis of the mistakes done by the foreign students in the written language while learning Turkey's Turkish*. International conference for academic disciplines Harvard University in Cambridge Massachusetts USA.
- Meskill, C. (2002). *Teaching and learning in real time: media, technologies, and language acquisition*. Houston: Athelstan.
- Özbal, M. (2010). *Kazak mekteplerinde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi*. Ahmedi İskakof'un Doğumunun 100. Yılında Millet ve Pedagoji Konulu Uluslararası Konferansta sunulan bildiri, Almatı Abay Üniversitesi, Kazakistan.
- Özkan, N. (1997). *Türk dünyası nüfus sosyal yapı dil edebiyat*. Kayseri: Geçit Yayınları.
- Richards, J. C. ve Rodgers, T. S. (1986). *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Richards, J. C. ve Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge Language Teaching Library.
- Sağır, M. (2002). Ses olayları bakımından Anadolu ağızları, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 20, Erzurum.
- Sarıçiyil, F. (2008). *İstek ve emir kiplerinin öğretimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tapan, N. (1993). 20. yüzyıl Almanca öğretiminde kuramsal temeller ve uygulanan yöntemler *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yabancı Diller Eğitim Bölümü Dergisi*, VIII, İstanbul.
- TDK Yazım Kılavuzu* (24. Baskı), (2005). Ankara: TDK Yayınları.
- Topal, Y. (2007). *Türkçenin yabancı olarak öğretiminde öğretim dili değişkeninin öğrenci başarısına etkisi (Afganistan Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Tosun, C. (2006). Yabancı dil öğretim ve öğreniminde eski ve yeni yöntemlere yeni bir bakış. *Çankaya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Journal of Arts and Sciences*, 5, (Mayıs).
- Tosun, C. (2006). Yabancı dil öğretimi ve öğretiminde eski ve yeni yöntemlere yeni bir bakış. *Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Jurnal of Arts and Sciences*.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gündüz, O. ve Şimşek, T. (2011). *Uygulamalı yazma eğitimi*. Ankara: Grafiker Yayınları

EKLER

9.b
Canbibi.

16

95 Bağımlılıktan kurtulmak zor

Zararlı diye neni söyleriz? Zararlı deyince aklınıza ne gelir? Çok insanlarını aklıyla ilk alkol, sigara, markelik geliri açık. Çünkü bunlar bizim etrafımızdaki en-en bizi endişe eden meselelerdendir. Bunlar bizins sağlığınıza, etrafımızdaki herşeyeb zarar veren şeylerin en büyüğü. Bunu her insan görüyor, biliyor ama neden bunları kullanıyor, bu zararlı alışkanlıkları kendisine alıştırıyor, neden kendisinin zararlandırıyor?

Bunun çok mazereti var. Mesela, eğer bir insanın etrafındaki en sevdiği zararlı alışkanlıkta alışırsa şu insanın da bu alışkanlıklara alışması kolay olur. Buna göre

"Dost insanın aynasıdır" sözünü hatırlarım. Ve ikinci mazeret, insan merak ederek bunları alıştırmak. İnsan her şeyi merak etmek istediği için kullanabilir.

"Üçüncüsü kendisinin yalnız diye düşünmek, tek başına kalmak ve başka çok mazeret var.

Bu sebeplerden dolayı, biz ilk önce kendimiz doğru insan olmalıyız. Sonra arkadaş veya etrafımızı doğru seçmemiz gerekir. Etrafımız bu gibi şeylerden taze olmalı. Eğer adam zararlılığa bir defa yakınlığa, şu zararlılık sizi saldırır.

Ve siz ondan kurtulamazsınız. O sizi yakınlığa ve sizi hapse atar. O hapse

girenler geri dönmeyen, onun içinde kalır ve orada çiçek gibi yavaş yavaş ölür.

Hapisteki insan kurtulabilir, ama onun yalnız kararı var. Bu karar insan kendi bağımlılığın yenmektir. Eğer insan kendisinin bağımlılığın yenemezse, daima hapisin

İçinde kalar ve orada çiçek gibi yavaş yavaş ölmeye başlar. İnsan kendisi nijet etmeden kimse ona yardım edemez. Bu şartta insanın niyeti en önemlidir. Bu sebeple

biz zararlı diyen her şeyden korkmamız, korkmamız gerekir. Adamı kurtalın şey onun bağımlılığı. Eğer bağımlılığın yenirse o insan her şeyi yenebilir. Zararlı hareketlerden dolayı her kötü şeyler çıkar. Anne, baba kaygı eder, arkadaşlar ayrılır, eşler ayrılır. Kaygılı meseleler olur.

Şimdi biz çok güzel yetisiye başlayan çiçeğin içindeyiz. Eğer biz şimdiden boşlukta güzel yetipemiz gerekir.

102 d. Nur-Nazim.

40

"Okumanın önemini anlatan bir kompozisyon yazınız."

Roşip Denktaş söylemiş, "Başarısızlığım de ve başarısız" demiş bu kelime güzel bir düşünce verilmiş bu kelime insan ilk kendisi yapabileceğim diye düşünmek ve yapabileceğine inanmak ve güvenmekten başlar. İnsanlar ve öğretmenler, öğrenciler ilk inanmak ve kendisine güvenmekten başlar. Bazı insanlar ben yapabiliyorum bunu bu kadar sonra yakışmıyor sen zaten yapabilirsin diye söylemesi kendisine güvenmekten başlar. ^{Onun için insan güveni} Kalk temiz kaldıkça güçlüdür diyorlar bu kelimenin anlamı da insan nasıl düşünür öyle olur kötü bir şey değil iyi bir şey düşünsek bizim için hayatımıza da önemli şey olurdu ve biz hayatımızda iyi şeyler düşünsek hayatımız da iyice gecer biz kötü şeyler düşünsek hayatımızda kötü gecer onun için insan hepsini iyice düşünmesi en önemlisidir. Bir örnek verelim:

7. sınıfta okuyan bir öğrenci vardı o ~~o~~ dersleri anlamıyordu çünkü o derste hep uyuyordu ve dersleri anlamak istemiyordu. bir hafta geçtikten sonra o çocuk okuluna erkenden gelmiş ve ders çalışmak istemiş ama o çocuk korkmuş ben yanlış yaparsam öğretmenler kızar diye ~~o~~ çalışmadı hep sınıfın çocuklarından kopya çekiyordu bir gün ~~o~~ sınıfta öğrenciler sınav vermiş o sınavda çocuk daha kopya çekmeye başlarken yanındaki çocuk söylemiş sen hep kopya çekiyorsun ya kendinde kafa yok ~~o~~ diye söylemiş çocuk utanarak sınav sorularını boşta öğretmene vermiş. Tatil günüydü o çocuk erkenden kalkıp yapabileceği sorularını yapabileceği için hep çalışmış ve önemli çalışmış sonuçta o çocuk hep soruları kendisi yapabilecek olmuş ve onun ~~o~~ sınıfa gelmiş yanında oturan çocuk fasırmış ve o çocuğa söylemiş sen bunun hepsini nasıl yaptın demiş? O çocuk söylemiş yapabileceğim diye söyleme ve bu soruyu yanlış yaparsam kızar mı diye korkma. korktuğun işinden korkma o korkuyu öldürterek korktuğun işi yap demiş. Sonuçta o çocuk başarılı olmuş. Onun için bize gerek en önemli şey olsa o da bir inanc, güvenmek ve hiç korkmamak bunlar bulunursa sen başarılısın. İnsan hata ile yapar ama hatayı iki defa yapmak iyi bir şey değildir. Boş kafa şeytanın çalışma odasıdır onun için önemli bir şey yapalım. Haydi çocuklar biz yapabileceğiz biz başarılı çocukuz.!!!!!!

9b Altay

"Zararlı alışkanlıklar,"

5

1 Merhaba! Benim adım Altay. Ben Moğol Türk okulunda okuyorum. Dünyada çok kötü alışkanlıklar var. O alışkanlıklardan en kötüsü alkol işmek ve sigara işmek. Bunlar insanın hayatına zararlıdır. Bazı insanlar alkol işdikten sonra araba kullanır. Sonra kaza olur, Allah emelen o insan ölür. Bazı insanlar alkol işdikten sonra karısını ve çocuklarını vurur. Bazı insanlar toplumda alicol işer. Sonra düvüş olur. Alkolün zararı çok dir. Şimdi sigara hakkında.

2 Sigara insanı yaşas yaşas öldürür. Sigara işken insanın diş şürük olur. Sigaranın işinde dört bin kimyasal şeyler vardır. Bunların ikisiyle insana zararlıdır. Akıllı insan bu şeyleri kullanmaz. Çünkü bunların insana zarar verdiğini bilir. Kize akıllı insan olmak lazım.

Akıllı ve kötü insanın farkısı nedir?

Akıllı insan kötü şeyleri yapmaz. Ailesini vurmaz, alkol işmez ve sigara işmez. Çünkü onların nasıl şey olduğunu biliyor. Kötü insan kötü şeylerin hepsini yapar. Ailesini vurur, alkol işer ve sigara işer. Eğer akıllı insan

3 ölse insanlar çok ağır ve onu çok hatırlar. Fakat kötü insan ölse insanlar çok sevinir ve sonra bizli unuttur. Kötü insan olmąını hiç bir insan istemiyor, istemez.

Eğer sizde kötü insan olduğunu istemezseniz kötü alışkanlıklardan, alkolden ve sigaradan uzak olunuz. Ben biliyorum siz yapabileceksiniz. Bu yüzden başarılar! 😊! 80

Anne.

1 Bu küçük dünyanın her şeyi anneden başlamış gibi (sanki) her şeyde başlayan noktası var. Börsiyden başlamadan şey bayraksız kayıktır. Annenin sevgi en sırat merkezi eridebilir.

Eski zamanda ... Bir yaşlı adam bir genç adama bir şey anlattı ve ~~bir~~ eski bir kitap vermiş. Sonra "Bu dünyada kimse annenin sevap ve iyiliğe karşılık vermez" demiş. O genç adam annenin sevabı karşılık vermeye çalıştı ve en güzel yerleri gösterdi, hep güzel ve ilık sözler söyledim, hiç kışkırtmam diye kendi kendinde söz verdi.

Bundan sonra O gençlik hep güzel annene yaptı ve anneni taşıp dünyayı dolandı. Annesi çok mutlu oldu. # Oğlunun köpücük kemiği delindi. Çocuk düşündü.

"Şimdi ben annemin iyiliğe karşılık vermişim acaba...

O yaşlı adamın verdiği kitabı ağıyım demiş. Çok eski o kitabı gerçekten çok hayranlı olmuş. Onuda ... bu sevap sadece annemin & kışın soğuk gece, uyumup bir emzirdiğini sevap demiş ... " Bunun gibi annenin sevap iyiliğe ~~ata~~ çok büyük insan bir yaş kayıtlarında karşılık vermez, ~~ata~~ asla hiç vakit yetmez.

Bu yüzden insan anneni ~~ata~~ kendinde olan en çok sevgile sevmek lazım. ~~Asla~~ insan geri döndü döndü asla anneden daha doğmaz...

F.Ş. E. Enhdulguen

Erladın anne-babasına karşı vazifesi

Benim babamın adı Jenmudeh. Annemin adı Batluşig.
 Bence babam ve annemler çok güzel insanlar ve ben onları ~~çok~~ seviyorum. Bence çocuğun anne babasına karşı vazifesi demek anne babasıyla kötüleşmemek, sevmek, onlara memnun etmektir. En önemli şeyi her çocuk kendi sorumluluğuyla anne babasının saygı gösterip onlara yardımcı olmak birlikte çalışmak ve onları sevmek, onları tasalanmamak ve iyi insan olmak çocuk bizim vazifesidir. Bir bağlaç derslerini iyi çalışıp iyi okumak kişilerin içinde ünli ve ihtibarlı insan olmalıdır, eğer yapabileksen anne ve babanız çok mutlu olur. En sonunda anne babanın hiçbir zaman küsdürmeyin.
 Çocuklar !!!

2016 H. Duurenbuyan

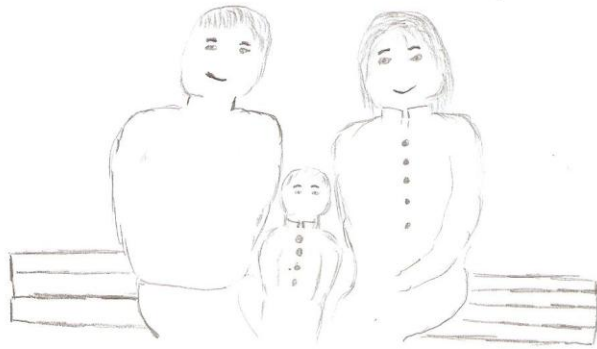
Evladın anne - babasına karşı vazifesi

63

İnsanların bu hayattaki hayatındaki en yakın kişileri anne ve baba.
 Baba da çocuğa çok gerekli insandır. Ama babanın çocuğuna yaptığı iyilikleri annesinin yaptığı iyiliğine yetmez. Çünkü annemiz bizi doğdu ve bebek zamanımızda bebekliğimizde aldığımızda çok alıyoruz gece yarısında sığurta biz kalıyor. Anne ve Babamız her zaman bizi düşünüyor. Büyüdüğünce daha daha çok düşünüyor. Büyüdüğünce annemize iyi bakmak gerekir. Bu karşı vazifelerden anne babayı sevmek, onları tasanmamakla, her zaman gerekli zamanında yardımcı olmak, kardeşlerini insanlara saygı göstermektedir. En sonunda bu vazifelerini yerine getirirse insanın kendi kendine yapıyorsun diye düşünüyorum.

10 B sınıfı

B. Erdenebayar.

6

Cansaula.

60

Zararlı alışkanlıklar

Alkol ve sigara

En başında zararlı alışkanlıklar denire bizim düşüme aniden sigara ve alkol ^{gelm.} denir dilsiz bir şeyler düşer. Bu sebepli ben bu kompozisyonun ²dan "Alkol ve sigara" denir ^{denilen konu} konuyu seçtim. ^{Bence} Benimce bu dünyada bu gibi şeyler yok olsa Ahhh nasıl güzelmiş ya. Şimdi baccarac otursan güzel güzel insanlar çok ama bunlar dilsiz düşmanlar öldürüyor. Caddede içkici çok yatar ve yürür. Şimdi bir caddede yürsen bir içkiciye mutlaka ^{denek} görürşersin ^{Bence} Görüşmem denir yok. Onlar bizden para sorar. ^{Bence} Benimce bu insanların bu gibi ^{yaşamaları} yaşarlıkları gereksiz. Onlar dan başka fakir insanlara yordim ^{parasını} "etkili" ^{parasını} gerek. Şu paramız ^{parasını} fakir insanlara bir emek ve bir litre süt olsada ^{verememiz} verememiz daha iyi. ^{Bari} Baren insanlar alkol ^{Bari} kullanır ve baren insanlar kullanmaz. Eğer bu kullanır insanlar ve kullanmaz insanların güzelleri tanıyıcı. Sigara insanın vilacında pıhtılaşmaya sebep olur. Sigaradan 100 bin insan öldü. Sigaranın içinde ^ü ^ü tütün var ve 4 bin tane kimyevik şeyler var. Sigara gırtlak kanserine sebep olur. Sigara yavaş yavaş öldürür. Bu dilsiz düşman ^{değil} olup çok güzel güzel insanlar ölüyor. Bunu insanların hepsi bilir ama kimse işmeyin çok insanlar ölüyor denire hiç düşünmüyor. İnsanların hepsi eğer alkol yok olsa bu bayram değil ^{değil} düşünür ve kıçık yor der. Bayramlarda mutlaka alkol kullanır. Kep yer de bayramlarda alkol yok diye yok. Kepsinde alkol ^{olur} yürer. Ben kendimin düşünem düşünem:

Ahhh alkol ay alkol ay ah

Eğer bu gibi şeyler yok olsa ay ah

Dünyadaki insanların hepsi ay olur çok güzel, akıllı insanlar ay diye bir dört satır şiir yazdım. Ben insanlara "İnsanlar bu dünyada biz daima yaşamıyoruz ve bu az zamanlarımızda çok önemli kullanmamız gerek ve bir biri"

9/8 & Aşık

Zararlı Alışkanlıklar 90

4

Günyahın küçük büyüğü olur mu acaba? Elbette, hayır günyah gibi zararlı alışkanlıklarında küçük büyüğü olmaz. Zararlı bişey zararlı. Zararlı olursa bitin ondan varacağımız gerekli, marak edemiz gerekir kendimiz için değil bütün dunya için varacağımız gerekir. Zararlı alışkanlıklar nelerdir?

Zararlı alışkanlıklara alkol, sigara, narkotik, kumar oyunları ve bağımlılıklar girer. Bunlar niçin zararlıdır?

Bunların hepsi sağlığımıza zarar berir. Alkol, sigara, narkotiklerin içinde kaç bin tane kimya materyali olanın biliyor musunuz? Tek sigaranın içinde 4000 bin tane zararlı kimya materyali varır. Şimdi zararlı, kötü alışkanlığı merak eden, sigara içen, narkotik kullanan, kumar oynayan insanların sayısı günden güne daha çok oluyor. Bir kefe bunları kullanan insanın tekrar bundan çıkması, bunu buramması çok zor olur ve çıkamaz. Çok sabırlı

sağlığını düşünen insanlar buraya bilir. Bu bağımlılığın yanın insan, başka herşeyi yenebilir. Biraz insanlar bir damla alkolden gler bişey yok diye dünser, ama gerçekten bir damla alkol sağlığımıza çok zar verir ve alkol

içen insan akıllı da kaybeder. Sigarada aynı. Sigarayı göçürler anne, babalarının göre, marak eder. Evet, gerçekten bu zamanın göçürler her zararlı alışkanlıkları merak ediyor. Bunun kötü bir şey olduğunu anlamıyor, tek merak ettiği sigara içmeye başlar. Ama yıllar sonra anlarlar, her insan bağımlılığa girenin pişman olur. Sigaraya o kadar bağlanır ki sonunda

hasta oluyor, ama yine de sigarayı brakmıyor. Zararlı alışkanlıklar her organizmimize zarar berir, özellikle birbepimize. Ve bunlardan uyuşturucular fayda olur. Narkotik, en kötü şey. Narkotik insanları kendisine çeker. Narkotiki gençler çok merak ediyor. Ay, bunlar gerçekten sağlığımıza çok zararlıdır. Kumar aynıya bunlara aynı, zararlı şeydir.

Biz zararlı alışkanlıklardan nasıl kurtulabiliriz? Kurtulmak için ne yapmamız lazım? Bence birini varacağımız lazım ve alkol, sigaraları çıkaran fabrikaları birde birde görmemiz gerekir. Mağazalardan zararlı oglan her şeyleri görmemiz için aklımızı kullandıkça, imajımız var herşey yapmamız gerekir. Zararlı herşeyden kaçmamız lazım!!

Zararlı alışkanlıklar.

Zararlı alışkanlıklara alkol içmek ve sigara içmek sigar. Onlar insana çok zararlı bir alışkanlıktır. Sigaraya gelsek:

"Sigaranın zararları nedir? Sigara hangi kanser türlerine yol açar?" Bu sorular çok tehlikeli. Eğer siz bu soruların cevabını bilerseniz, siz bu sigarayı bırakmak istersiniz. Bu için birlikte bu sorulara cevap vereyic: verelim.

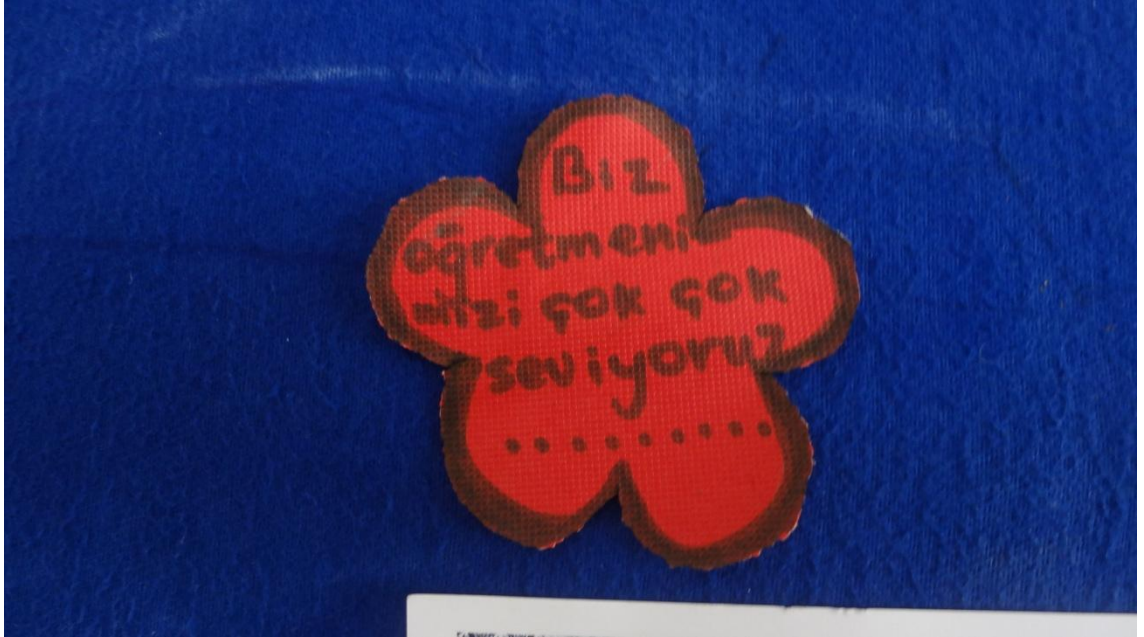
Dünyada çok sigara tiryakisi var. Artık herkes sigaranın ne kadar, ne kadar zararlı olduğunu biliyor. Tütünün kanserojen olduğunu duymayan, bilmeyen kalmadı. Ancak, sigaranın zararları bununla bitmiyor, her türlü kalp ve akciğer yol açıyor, damar tıkanıklığı,

felce kadar götürebiliyor. Sigara içtiğiniz anda, vücudunuz etkilenmeye başlar. Nabzınız yükselir, daha hızlı nefes alıp vermeye başlarsınız. Kan dolaşımınız yavaşlar. Sigara içinde yaklaşık 3700 zehirli madde barındıran bir karışımdır. Bunların büyük bir bölümü kanserojendir. En zararlıları da karbon monoksit, hidrojen siyanid ve amonyaktır ve bu zehirli kimyasal maddeler, bir nefes sigarayla kan dolaşımınıza karışır. Bunun sonucunda, astım, ciğer yangısı, göğüs ağrıları başlar. Bu bilgileri okuduktan sonra sizin aklınıza ne geldi?

Sigara içmek bir zararlı alışkanlık olduğunu düşündünüz mü? Sonraki konumuz zararlı alkol. Alkol Bu da sigaraya aynı bir şey. Alkolü içinden sonra sizi daha bir canavar eder. Sizin yüzünüzü çok tehlikeli olacak. Siz alkolün zararlarını çok güzel bilersiniz, ama siz içmek istersiniz. Bu alışkanlık. Alkolü içinden sonra sizin başınız döner sonra siz yere düşersiniz. Eğer siz akıllı olsanız bu fikirlerin cevabını düşünürsünüz.

göb. KHulan

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Nurbakhyt JARBOLD
Doğum Yeri ve Tarihi	MOĞOLİSTAN 11. 10. 1987
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce, Kazakça, Türkçe, Rusça
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	njarbold@gmail.com
Tarih	Temmuz, 2012